

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: “ Ο ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ

ΙΟΕΤΙΑ”

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

Κος. Α. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

ΑΡΕΤΗ ΚΑΠΕΛΙΑΝΗ

ΦΩΤΗΣ ΚΕΛΛΑΡΗΣ

ΣΩΤΗΡΗΣ ΒΑΖΑΚΑΣ

104

*Ευχαριστούμε για την πολύτιμη βοήθειά τους
τον καθηγητή μας κο. Α. Παναγόπουλο,
τους υπεύθυνους των υδροθεραπευτηρίων
Αιδηψού, Λουτρακίου καθώς και τον
κο. Κοκκάλα, διευθυντή του τμήματος
εκμετάλλευσης ιαματικών πηγών του ΕΟΤ,
που μας βοήθησε ιδιαίτερα μαζί με
τους συνεργάτες του για τη συλλογή
κάποιων στατιστικών στοιχείων και
άλλων σημαντικών πληροφοριών.*

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 1ο:

	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....
	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....
1.1	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....
1.2	ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ.....
1.3	ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΞΕΛΙΞΗ.....
1.4	ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΝΕΡΑ ΣΤΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ.....
1.4α	ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ - ΟΡΙΣΜΟΣ.....
1.4β	ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΝΕΡΑ - ΟΡΙΣΜΟΣ - ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ.....
1.4γ	ΦΥΣΙΚΟΧΗΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....
1.4δ	ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΝΕΡΩΝ.....
1.4ε	ΤΡΟΠΟΙ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΝΕΡΩΝ.....
1.5	ΘΕΡΜΑΛΙΣΜΟΣ.....
1.5α	ΤΡΟΠΟΙ ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ.....
1.5β	ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΛΟΥΟΜΕΝΟΥΣ.....
1.6	ΤΟ ΓΕΩΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - Η ΝΕΟΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ.....
1.6α	ΘΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΩΝ ΡΗΓΜΑΤΩΝ.....
1.6β	Η ΣΧΕΣΗ ΣΕΙΣΜΟΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ - ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ.....

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 2ο:

	ΟΙ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....
2.1	ΠΟΙΕΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΟΝΤΑΙ ΩΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....
	ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΓΕΩΘΕΡΜΙΚΟ ΠΕΔΙΟ.....
2.2	ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΟΥΣ.....
2.3	ΠΗΓΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΜΕ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ.....
2.3.1	- ΑΙΔΗΨΟΣ.....
2.3.2	- ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ.....
2.3.3	- ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ.....

- 2.3.4. ΠΚΑΡΙΑ .....
- 2.3.5. ΚΑΙΑΦΑ .....
- 2.3.6. ΚΑΛΛΙΘΕΑ .....
- 2.3.7. ΚΑΜΜΕΝΑ ΒΟΥΡΛΑ .....
- 2.3.8. ΚΥΘΝΟΣ .....
- 2.3.9. ΚΥΛΛΗΝΗ .....
- 2.3.10. ΛΟΥΤΡΑΚΙ .....
- 2.3.11. ΜΕΘΑΝΑ .....
- 2.3.12. ΝΙΓΡΙΤΑ .....
- 2.3.13. ΠΛΑΤΥΣΤΟΜΟ .....
- 2.3.14. ΣΜΟΚΟΒΟ .....
- 2.3.15. ΥΠΑΤΗ .....
- 2.3.16. ΘΕΡΜΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ .....
- 2.3.17. ΠΙΚΡΟΛΙΜΝΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ .....
- 2.3.18. ΑΜΜΟΥΔΑΡΑ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ .....

2.4. ΠΗΓΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΜΕ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

- 2.4.1. ΓΕΝΗΣΑΙΑ ΞΑΝΘΗΣ .....
- 2.4.2. ΘΕΡΜΗ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ .....
- 2.4.3. ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ .....
- 2.4.4. ΛΑΓΚΑΔΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ .....
- 2.4.5. ΝΕΑ ΔΗΘΑΛΩΝΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ .....
- 2.4.6. ΠΑΛΗΟΣΑΡΑΓΑ ΠΡΕΒΕΖΑΣ .....
- 2.4.7. ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟ ΣΕΡΡΩΝ .....
- 2.4.8. ΤΡΑΙΝΟΥΠΟΛΗ ΕΒΡΟΥ .....

2.5. ΠΗΓΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΜΕ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗ ΚΙΝΗΣΗ

- 2.5.1. ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ .....
- 2.5.2. ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ ΧΙΟΥ .....
- 2.5.3. ΑΓ. ΦΩΚΑΣ - ΚΩΣ .....
- 2.5.4. ΑΔΑΜΑΝΤΑΣ ΜΗΛΟΥ .....
- 2.5.5. ΜΑΝΔΡΑΚΙ ΝΙΣΥΡΟΥ .....
- 2.5.6. ΠΑΛΑΙΟΒΡΑΧΑ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ .....
- 2.5.7. ΗΡΑΙΑ ΑΡΚΑΔΙΑΣ .....
- 2.5.8. ΘΕΡΜΑ ΚΑΛΥΜΝΟΥ .....

2.5.9.	ΜΥΡΤΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
2.5.10.	ΠΟΛΥΧΝΙΤΟΣ ΛΕΣΒΟΥ
2.5.11.	ΒΡΩΜΟΝΕΡΙ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
2.5.12.	ΕΥΘΑΛΟΥ ΛΕΣΒΟΥ
2.5.13.	ΕΧΙΝΟΣ ΞΑΝΘΗΣ
2.5.14.	ΣΟΥΒΑΛΑ ΑΙΓΙΝΗΣ
2.5.15.	ΛΟΥΤΡΑΚΙ ΠΕΛΛΑΣ
2.5.16.	ΚΟΡΝΟΣ ΛΗΜΝΟΥ
2.5.17.	ΑΓΙΑΣΟΣ ΛΕΣΒΟΥ
2.5.18.	ΑΓΚΙΣΤΡΟ ΣΕΡΡΩΝ
2.5.19.	ΠΗΓΗ ΚΑΛΙΔΡΟΜΟΥ
2.5.20.	ΤΡΥΦΟΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
2.5.21.	ΝΕΑ ΚΕΣΣΑΝΗ
2.5.22.	ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ
2.5.23.	ΚΟΛΠΟΣ ΓΕΡΑΣ
2.5.24.	ΘΕΡΜΙΑ ΔΡΑΜΑΣ
2.5.25.	ΠΕΤΡΑΙΑ ΠΕΛΛΑΣ
2.5.26.	ΚΙΒΩΤΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ
2.5.27.	ΑΓΡΑΪΔΙΑ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
2.5.28.	ΑΜΑΡΑΝΤΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
2.5.29.	ΘΕΡΜΑ ΝΕΡΑ ΑΡΦΕΝΟΥ ΛΕΣΒΟΥ
2.5.30.	ΛΟΥΤΡΑ ΣΤΑΧΤΗΣ
	ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΜΕ ΨΥΧΡΟ ΜΕΤΑΛΛΙΚΟ ΝΕΡΟ
2.6.1.	ΣΟΥΡΩΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
2.6.2.	ΞΙΝΟ ΝΕΡΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
2.6.3.	ΜΕΤΑΛΛΙΚΟ ΚΙΑΚΙΣ
2.6.4.	ΚΑΡΙΤΣΑ ΛΑΡΙΣΑΣ
	ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
	ΤΙ ΟΝΟΜΑΖΟΥΜΕ ΠΗΛΟ
	ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΠΗΛΟΣ
	ΘΙΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
2.7.1.	ΚΑΒΑΣΙΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
2.7.2.	ΚΡΗΝΙΑΣ ΚΑΒΑΛΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο:

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 10 ΧΡΟΝΙΑ.....

ΚΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ.....

1 ΚΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ.....

2 ΚΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ.....

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΟΤ.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο:

ΡΥΠΑΝΣΗ - ΜΟΛΥΝΣΗ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΝΕΡΩΝ.....

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΑΙΤΙΑ ΡΥΠΑΝΣΗΣ - ΜΟΛΥΝΣΗΣ.....

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΗΣΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΖΩΝΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΝΕΡΩΝ.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο:

ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΝΕΡΩΝ.....

ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.....

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟΥ.....

ΚΑΝΟΝΕΣ ΓΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΚΑΙ ΛΟΥΟΜΕΝΟΥΣ.....

ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ.....

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....

ΦΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΑ.....

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ - ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ - MARKETING.....

ΣΚΟΠΗΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα είναι μια μικρή χώρα που όμως βρίσκεται σε στρατηγικό σημείο, χάρη στη γεωγραφική της θέση, μιας και εδώ και αιώνες αποτέλεσε πόλο έλξης των σημαντικότερων εξελίξεων. Ένα σημαντικό μέρος της οικονομίας της Ελλάδας στηρίζεται στον τουρισμό. Οι ιαματικές πηγές αποτελούν σημαντικό κλάδο του τουρισμού, που εξελίσσεται μεν αλλά όχι σε ρυθμούς αντίστοιχους με άλλους κλάδους.

Αν και οι προδιαγραφές για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού καλύπτουν όλες τις προϋποθέσεις, όπως περιβαλλοντικές κλπ., υπάρχει σημαντική έλλειψη τόσο σε εξοπλισμό, μηχανικά μέσα όσο και σε οργάνωση.

Είναι αναμφισβήτητο το γεγονός ότι ο ιαματικός τουρισμός έχει δυνατότητες για υψηλή τουριστική ανάπτυξη και αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου με αποτέλεσμα την προσέγγιση των αγορών του εξωτερικού.

Η αναγέννηση του θερμαλισμού τα τελευταία χρόνια αποτελεί μια από τις ελάχιστες φυσικές θεραπευτικές μεθόδους που ξαναγίνονται επίκαιρες αν και έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα (Ελλάδα-Ρώμη).

Πρόκειται λοιπόν για τον κλάδο του τουρισμού που αναφέρεται στην τουριστική διακίνηση μιας σειράς ειδικών ομάδων κοινού σε σημεία όπου υπάρχουν ιαματικές πηγές ή λουτρά, με στόχο τη θεραπεία ή την υποβοήθηση της θεραπείας ορισμένων ασθενειών.

Στις μέρες μας, σε όλη σχεδόν την Ευρώπη, έχει αναπτυχθεί ο θερμαλισμός σε συνδυασμό με το θεραπευτικό τουρισμό για όλα τα κοινωνικά στρώματα - κοινωνικός τουρισμός σε συνεργασία με οργανισμούς κοινωνικών ασφαλίσεων - που δηλαδή δεν προορίζεται μόνο

για τις ανώτερες κοινωνικές και εισοδηματικές τάξεις όπως, για παράδειγμα οι γνωστοί <<Σταθμοί θερμών λουτρών>> στο παρελθόν.

Σε αυτούς τους σταθμούς έγιναν ολόκληρες λουτροπόλεις (με επαύλεις και μεγάλα πολυτελή ξενοδοχεία και καζίνο) που ήκμασαν στα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι και τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο ενώ γνώρισαν μεγάλη παρακμή κατά τον 20 αιώνα..

Ακολούθως, ανακαινίστηκαν, επεκτάθηκαν και εκσυγχρονίστηκαν <<οι σταθμοί>> αυτοί με την παράλληλη κατασκευή σύγχρονων θεραπευτικών συγκροτημάτων προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες της νέας πελατείας.

Έτσι, έχουν δημιουργηθεί μεγάλα συγκροτήματα σε ανατολικές και δυτικές χώρες και κυρίως στα Βαλκάνια, που προσφέρουν εξειδικευμένες υπηρεσίες στις υπερσύγχρονες εγκαταστάσεις τους, όπως για παράδειγμα στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, με σκοπό το θεραπευτικό ιαματικό τουρισμό και την αναψυχή.

1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Η χρησιμοποίηση των θερμαλικών νερών στη θεραπευτική είναι γνωστή από πολύ παλιά στην Ελλάδα. Κατά την αρχαία Ελληνική και Ρωμαϊκή περίοδο πολλοί Έλληνες συγγραφείς, ιστορικοί, ιατροί και γεωγράφοι ασχολήθηκαν με τις ιαματικές πηγές (Αριστοτέλης, Πλούταρχος, Ηρόδοτος κ.λ.π.).

Από τους πρώτους θεωρείται ο ιστορικός Ηρόδοτος (5ος αι. π.Χ.) ο οποίος περιγράφει μερικές ιαματικές πηγές συνιστά την λουτροθεραπεία και καθορίζει τη διάρκειά της σε 21 ημέρες. Λίγο αργότερα (4ος-3ος αι. π.Χ.) ο Ιπποκράτης στο σύγγραμά του “ περί αέρων, τόπων, υδάτων ” διαχωρίζει τα μεταλλικά ύδατα και καθορίζει τις παθήσεις για τις οποίες ενδείκνυται η χρήση τους.

Οι αρχαίοι Έλληνες, ήταν από τους πρώτους που ασχολήθηκαν με τα θερμά και τα ψυχρά λουτρά, τονίζοντας τη χρήση τους ιδιαίτερα για την υγιεινή και την καθαριότητα του σώματος αλλά και για τη θεραπεία ασθενειών και διαφόρων νοσημάτων. Η ιατρική συμπορευόταν με τη φυσική θεραπεία. Η λουτροθεραπεία με μεταλλικά νερά είχε γνωρίσει μεγάλη άνθηση και δημιουργήθηκαν λουτροπόλεις γύρω από τις πηγές, δίνοντας μεγάλη έμφαση στην τουριστική ανάπτυξη.

Κατά τη Ρωμαϊκή εποχή, Έλληνες γιατροί ασχολήθηκαν με την λουτροθεραπεία και συνιστούσαν για όλες τις παθήσεις υδροθεραπεία, φυσικές ασκήσεις και δίαιτα..

Ο Αριστοτέλης περιγράφοντας τους σεισμούς εξηγεί την γένεση των πηγών της Αιδηψού. Επίσης ο Στράβων, ο Πλούταρχος, ο Πausανίας περιγράφουν πολλές ιαματικές πηγές της χώρας.

Στο Μεσαίωνα (μέχρι και 15ο αιώνα) στα λουτρά πήγαιναν περισσότερο για διασκέδαση παρά για θεραπεία. Είναι γνωστά τα λουτρά της Προύσας, οι πηγές Λαγκαδά κα.. Όμως δεν εφαρμόζονταν επίσημοι κανονισμοί λουτροθεραπείας πουθενά κι έτσι χρησιμοποιούνταν ανάλογα με τη φήμη ή εμπειρικά.

Κατά το 16ο αιώνα, τοποθετούνται για πρώτη φορά γιατροί στις ιαματικές πηγές Γαλλίας και Ιταλίας και έτσι ξεκινά επιστημονική έρευνα από διάσημους γιατρούς. Με την πρόοδο της σύγχρονης Ιατρικής επιστήμης, οι φυσικές μέθοδοι αποκατάστασης και θεραπείας μπαίνουν σε δεύτερη μοίρα - παρά το γεγονός ότι το κοινό τις προτιμούσε πιο πολύ - και αρχίζει η επιστημονική έρευνα των πηγών με τη συνδρομή της Φυσικής, της Χημείας, της Γεωλογίας, της Βιολογίας κλπ.

Στην Ελλάδα, με την απελευθέρωση και τη σύσταση του Ελληνικού κράτους, οι ιαματικές πηγές βρέθηκαν σε πρωτόγονη κατάσταση αν και πολλές από αυτές χρησιμοποιήθηκαν κατά την τουρκοκρατία. Τόσο η κυβέρνηση Καποδίστρια (1830) όσο και οι γιατροί του Όθωνα (1833) επέδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για τις πηγές και ασχολήθηκαν με τη μελέτη των πηγών της Κύθνου στέλλοντας γιατρούς κλπ.

Το 19ο και 20ο αιώνα παρακολουθούμε μεγάλη εξέλιξη στην έρευνα των ιαματικών πηγών και την εφαρμογή τους στη λουτροθεραπεία. Στα τέλη του 19ου και αρχές του 20ου αιώνα η ανάπτυξη των λουτροπόλεων της Ευρώπης είναι εκπληκτική. Στην Ελλάδα για αιώνες τα αρχαία ασκληπεία και οι λουτροπόλεις κατέληξαν ερείπια και τοπωνύμια (όπως Θέρμες, Θερμά, Θερμή, Θερμοπύλες κα) , ενώ στην Ευρώπη στις λουτροπηγές δημιουργούνται πόλεις που ανθούν με συνθετικά όπως ΜΠΑΝΤ (Γερμανία - Αυστρία), ΜΑΙΝ (Γαλλία), ΜΠΑΘ (Αγγλία), ΤΕΡΜΕ (Ιταλία), ΜΠΑΝΙΑ (Γιουγκοσλαβία) και που σήμερα είναι μεγάλες πόλεις. Στη νεότερη Ελλάδα - των 750 λουτροπηγών - η εξέλιξη της υδροθεραπείας σταματά με το τέλος των Βυζαντινών χρόνων.

Μετά την τουρκοκρατία γίνονται διάφορες προσπάθειες έρευνας και μελέτης σε αυτό τον χώρο. Η επίσημη ιατρική μελέτη των πηγών άρχισε από το 1840 οπότε αναφέρεται ο διορισμός γιατρών στις λουτροπόλεις. Το 1918 στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας συστάθηκε υπηρεσία ιαματικών πηγών, ενώ το 1920 δεσμεύονται από το κράτος

Οι σπουδαιότερες εργασίες για τη φυσικοχημική σύσταση των μεταλλικών νερών έγινε από το χημικό Περτέση (1923 - 1953). Το 1927 συστάθηκε κλάδος υδρολόγων γιατρών και το 1938 ιδρύθηκε στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας η πρώτη έδρα της κλινικής υδροθεραπείας και ιατρικής κλιματολογίας, ενώ 1936 όλες οι ιαματικές πηγές της Ελλάδας περιήλθαν στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Τύπου και Τουρισμού. Το 1945 περιήλθαν στη Γενική Γραμματεία Τουρισμού.

Η ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα άρχισε από τις ιαματικές πηγές. Πολλές από τις λουτροπόλεις μας ήκμασαν στο μεσοπολέμιο διάστημα και λίγες οργανωμένες λουτροπηγές εξελίσσονται στα χρόνια του μεσοπολέμου σε λουτροπόλεις όπως η Αιδηψός, το Λουτράκι, η Υπάτη. Στη μεγάλη τους όμως πλειοψηφία οι λουτροπόλεις παραμένουν αναξιοποίητες με μη αποδεκτές συνθήκες υγειονομικές, ιατρικές και εξυπηρέτησης λουομένων.

Τα χρόνια του μεσοπολέμου αρκετοί αξιόλογοι επιστήμονες ασχολήθηκαν με τη θεραπευτική χρήση των ιαματικών πηγών αλλά η προσπάθειά τους δεν είχε συνέχεια μεταπολεμική. Μάλιστα, με την έκρηξη της χημικής φαρμακολογίας, την επίδραση των Αμερικανών γιατρών και την εξέλιξη της χειρουργικής, η αντίληψη περί ιαματικότητας των πηγών εγκαταλείπεται. Οι Έλληνες γιατροί συνιστούν κυρίως τη φαρμακευτική αγωγή και λιγότερο τη λουτροθεραπεία ή την ποσιθεραπεία.

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την παρακμή των λουτροπόλεων μας και την εγκατάλειψή τους από το κράτος. Παράλληλα καταργήθηκε η πανεπιστημιακή έδρα της κλινικής υδροθεραπείας και εγκαταλείφθηκε η επιστημονική έρευνα, ενώ οι φημισμένες λουτροπόλεις μας κατατάχθηκαν σε πόλεις <<τρίτης ηλικίας>> και <<παραδοσιακής πελατείας>> πολύ χαμηλού οικονομικού επιπέδου.

Ο τουρισμός μας ήταν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα μόνο <<Ήλιος, θάλασσα και οι αρχαίοι ημών πρόγονοι>> πράγμα καταστροφικό και επιζήμιο τόσο για τις ελληνικές λουτροπόλεις όσο και για τον τουρισμό μας γενικότερα. Κι' αυτό γιατί ο τουρισμός είναι ένα κοινωνικό

φαινόμενο που δέχεται επιδράσεις από πολλούς παράγοντες όπως πολιτικούς, οικονομικούς, πολιτιστικούς, κοινωνικούς, ακόμα και τη μόδα της κάθε εποχής. Γι' αυτό δεν πρέπει να είναι μονόπλευρος αλλά να βασίζεται σε όλα τα πλεονεκτήματα της χώρας. Έτσι, θα διαθέτει πολλούς πόλους έλξης και θα απευθύνεται σε μεγαλύτερο εύρος πελατείας. Από το 1950 το ζήτημα των ιαματικών πηγών υπάγεται στον Ε.Ο.Τ. Νέα ώθηση δόθηκε τα τελευταία χρόνια από την οργανωμένη προσπάθεια του Συνδέσμου Δήμου και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδος.

1.2. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Από αρχαιοτάτων χρόνων όλοι οι λαοί θεωρούσαν σύμφωνα με τις παραδόσεις, τις προλήψεις και τη θρησκεία τους ότι το νερό έχει κάποιες ξεχωριστές ιδιότητες, θεραπευτικές και άλλες. Για παράδειγμα στην Αίγυπτο είχαν θεοποιήσει το Νείλο που χάριζε καλή σοδειά στους καλλιεργητές.

Η ελληνική μυθολογία μας παρουσιάζει τη θεά Ήρα να κάνει το μπάνιο της για να ξαναγίνει παρθένα, ενώ οι ασθενείς πιστεύοντας στον Ασκληπιό επέλεγαν τις πηγές περιμένοντας να ονειρευτούν το θεό Ασκληπιό για να τους υποδείξει την ιδανική θεραπεία.

Είναι πολύ γνωστά επίσης, ακόμα μέχρι και σήμερα τα ομαδικά μπάνια στους ποταμούς της Ινδίας προκειμένου να εξαγνιστούν οι πιστοί.

Όλες οι μυθολογίες από διάφορους λαούς μας υποδεικνύουν νεράϊδες, ξωτικά, νύμφες και θεές που αναδύονται μέσα από το νερό, ζουν μέσα σε αυτό και σαγηνεύουν τους κοινούς θνητούς (όπως οι σειρήνες, οι γοργόνες κλπ).

Σύμφωνα με τη χριστιανική πίστη ακόμα κι ο Πόντιος Πιλάτος, προκειμένου να απαλλαγεί από το βάρος της απόφασης για τη σταύρωση του Ιησού Χριστού αναφώνησε το περίφημο «Νήπτω τας χείρας μου». Επίσης, ο Ιωάννης ο Βαπτιστής, βάπτιζε τους υποψήφιους Χριστιανούς στον Ιορδάνη ποταμό γεγονός που συνεχίστηκε και εξακολουθεί να αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μυστήρια της ορθόδοξης θρησκευτικής παράδοσης από τη βρεφική κιόλας ηλικία ώστε να απαλλαγεί ο άνθρωπος από αμαρτίες αιώνων.

Η λουτροθεραπεία είναι η πρώτη και βασικότερη μορφή θεραπείας που χρησιμοποίησε ο άνθρωπος. Το νερό κατά τη διάρκεια της

ανθρώπινης ιστορίας αποτέλεσε μέσο υγιεινής αλλά και θεραπείας κι έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον να αναλύσουμε τον τρόπο που χρησιμοποιήθηκε ανάλογα με τις παραδόσεις, προλήψεις, δεισιδαιμονίες, τη γνώση και τις εμπειρίες που μεταδόθηκαν από γενιά σε γενιά, καθώς μύθος και πραγματικότητα εναλλάσσονταν και επιδρούσαν το ένα στο άλλο.

Οι αρχαίοι Αιγύπτιοι λοιπόν, έδιναν στα λουτρά εξαγνιστικές ιδιότητες αν και τα κρύα μπάνια θεωρούνταν φάρμακο για πολλές παθήσεις.

Στην Αρχαία Ελλάδα βρίσκουμε δημόσια λουτρά ακόμα και σε παλαιότερες, γυμναστήρια κλπ. Μάλιστα ο Ιπποκράτης κατατάσσει τα νερά των θερμομεταλλικών πηγών ανάλογα με το χρώμα, τη γεύση, την οσμή και θέτει τους όρους με τους οποίους πρέπει να γίνονται τα μπάνια. Υπήρχαν τότε οι θειούχες πηγές της Υπάτης, των Θερμοπυλών, της Κορίνθου, της Μήλου, της Λέσβου. Έτσι, ξεκίνησε ένα είδος τουριστικής μετακίνησης ομάδων από μία περιοχή σε μια άλλη.

Κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας τα λουτρά γνώρισαν μεγάλη δόξα. Οι Ρωμαίοι καθαρίζοντουσαν στον Τίβερη κατ' αρχήν αλλά όταν μολύνθηκε δημιούργησαν λουτρά, ιδιωτικά - δημόσια - ενοικιαζόμενα, τις γνωστές **θέρμες**. Η αρχιτεκτονική τους βασιζονταν αρχικά στην Αρχαία Ελλάδα και στη συνέχεια οι Ρωμαίοι καθιέρωσαν δική τους αρχιτεκτονική. Στην Πομπηία οι πρώτες θέρμες κατασκευάστηκαν κατά τον 2^ο αιώνα π.Χ.. Φημισμένες είναι του Αγρίππα (25 π.Χ.), του Νέρωνα (64 μ.Χ.), του Τίτου, του Δομιτιανού. Επί Μ.Κωνσταντίνου (4ος αιώνας μ.Χ.) στη Ρώμη υπήρχαν 800 λουτρά. Τα πιο γνωστά και καλοδιατηρημένα σήμερα είναι του Καρακάλλα (216 μ.Χ.), εκτάσεως 83.700 τετρ.μέτρων που εξυπηρετούσαν 2.600 λουόμενους, και του Διοκλητιανού στο Βιμινάλιο λόφο, όπου έχτισε ο Μιχαήλ Άγγελος τη βασιλική της Παναγίας των Αγγέλων, της Μιλήτου κ.ά., αλλά αναπόφευκτα ήρθε και η παρακμή μαζί με την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Στα ρωμαϊκά λουτρά τα κύρια μέρη ήταν τα εξής :

- **APODYTERIUM** - ξέντυμα / μασάζ.
- **TEPIDARIUM** - ζεστό λουτρό.
- **SADATORIUM** - χαμάμ.
- **CALIDARIUM** - ζεστό μπάνιο.
- **FRIGIDARIUM** - κρύο μπάνιο.
- **PRAEFORNIUM** - ο χώρος με το σύστημα θέρμανσης.

Επίσης, υπήρχαν αρκετά λουτρά που είχαν και χώρο για θέατρο, γυμναστήρια - παλαίστρες, κήπους, εξέδρες, βοηθητικούς χώρους και συχνά βιβλιοθήκες μιας και ήταν κυρίως τόπος συνάντησης της κοινωνίας.

Η υδροθεραπεία έγινε της μόδας, κυρίως όταν ο Αύγουστος Καίσαρας θεραπεύτηκε κάνοντας κρύα λουτρά. Οι άνθρωποι έκαναν μεγάλα ταξίδια προκειμένου να χρησιμοποιήσουν ιαματικές πηγές και μιας και τα νοσοκομεία χτίζονταν κοντά στις πηγές αυτές τα συνδύαζαν και τα δύο.

Γνωστά ονόματα που ασχολήθηκαν με τις ιαματικές πηγές είναι ο Savanarola που το 1485 σηματοδοτεί την αναγέννηση της λουτροθεραπείας, ο John Floyer το 1697, οι Hahn και ο Currie που μάλιστα σύστησε ότι οι ασθενείς πρέπει να θερμομετρούνται πριν τις λουτροθεραπείες.

1.3. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Στη σύγχρονη εποχή η τάση που επικρατεί είναι ο συνδυασμός των διακοπών με τη σωματική και ψυχική μας φροντίδα. Κι αυτό γιατί ο σύγχρονος άνθρωπος στην προσπάθειά του να καταπολεμήσει το άγχος και την καθημερινότητα των μεγάλων αστικών και βιομηχανικών κέντρων φροντίζει την υγεία του και ασχολείται κυρίως με την πρόληψη.

Έτσι, η επιστήμη της Ιατρικής επιστρέφει σε πιο παραδοσιακούς και φυσικούς τρόπους θεραπείας και αναπτύσσονται λουτροπόλεις ως σημεία αναψυχής και ηρεμίας. Αυτό οδηγεί ταυτόχρονα σε αναγνώριση και ενίσχυση της τρίτης ηλικίας σαν κοινωνικό, τουριστικό και οικονομικό παράγοντα.

Τα ειδικά προγράμματα τουρισμού διαμορφώνονται ως εξής :

- Διακοπές υγείας (με γυμναστική, σωστή διατροφή, υγιεινή και σκοπό τη διατήρηση της υγείας).
- Διακοπές θεραπείας (για προληπτικούς ή και κατασταλτικούς λόγους).

Σε αυτό το πλαίσιο ο κόσμος αρχίζει να επενδύει σε υγεία σε Ευρώπη αλλά και Αμερική. Αναπτύσσονται λοιπόν μεγάλες λουτροπόλεις και εκσυγχρονίζονται οι παραδοσιακές της Ευρώπης σε Αυστρία, Γερμανία, Ιταλία, Ρουμανία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Γαλλία, Ισπανία αλλά και Τουρκία που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε διεθνή πελατεία.

Διαμορφώνεται πλέον ο σύγχρονος θεραπευτικός τουρισμός ως μία μορφή του τουρισμού, με ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα αλλά και σημαντικά συναλλαγματοφόρα οφέλη. Αυτό το είδος τουρισμού υφίσταται εκ των πραγμάτων τις λιγότερες αρνητικές επιδράσεις από τυχόν οικονομικές κρίσεις και το κυριότερο, μπορεί να δώσει 12 μήνες τουριστική περίοδο.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθούν δύο σημαντικά στοιχεία για τη χάραξη πολιτικής από τον ΕΟΤ. Το πρώτο είναι ότι ο ιαματικός τουρισμός πρέπει να ασκείται σε όλη τη διάρκεια του χρόνου, όπως συμβαίνει με τις ανταγωνίστριες ευρωπαϊκές και όχι μόνο χώρες και το δεύτερο ότι πρέπει να υιοθετήσουμε τις μαζικές λούσεις με παράλληλη ανάπτυξη της φυσικοθεραπείας.

Η Ελλάδα διαθέτει σημαντικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού, όπως είναι ευρύτερα γνωστό. Βασικό είναι το πλήθος των πηγών με τη μεγάλη ποικιλία της φυσικοχημικής τους σύστασης, οι ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες με την ηλιοφάνεια στη μεγαλύτερη διάρκεια του έτους και ο συνδυασμός με τη θάλασσα που προσφέρει ιδανικές διακοπές.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία (Ν.4086 / 1960) διακρίνουμε τις ιαματικές πηγές σε δύο κατηγορίες : τουριστικής και τοπικής σημασίας. Η διάκριση αυτή γίνεται με βάση την κίνηση των λουομένων, τη χημική σύσταση των υδάτων αλλά και κάποιους ιδιαίτερους τουριστικούς λόγους. Η παραπάνω κατάταξη επομένως, δεν είναι απόλυτα σωστή, μιας και τα κριτήρια είναι μάλλον ασαφή. Γίνεται με προεδρικό διάταγμα, μετά από απόφαση του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και τη συνεργασία του ΕΟΤ.

Η κυριότητα των ιαματικών πηγών ανήκει στο Δημόσιο. Όσες βέβαια ήταν αντικείμενο εκμετάλλευσης (έως το 1920), ανήκουν στην κυριότητα του ιδιοκτήτη του εδάφους. Όμως είναι δυνατή η απαλλοτρίωση των πηγών που ανήκουν σε κάποιο φυσικό ή νομικό πρόσωπο για λόγους κοινής ωφέλειας. Έτσι, γίνονται πλέον δημόσιο κτήμα. Η εκμετάλλευσή τους γίνεται είτε απευθείας από το Δημόσιο, είτε με παραχώρηση προς τρίτο. Οι πηγές τοπικής σημασίας έχουν παραχωρηθεί για αξιοποίηση και εκμετάλλευση στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, αν και σήμερα οι περισσότερες από αυτές λειτουργούν υποτυπωδώς.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία (Ν.4086 / 60) έχουμε τα εξής:

“ Οι ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας υπάγονται στην άμεση αρμοδιότητα του ΕΟΤ, που ασκεί τον έλεγχο λειτουργίας, εκδίδει τις νόμιμες άδειες και καθορίζει τις τιμές. Οι ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας υπάγονται στον οικείο Νομό, ο οποίος ασκεί τις πιο πάνω αρμοδιότητες.

Όσον αφορά στις ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας, ιδιοκτησίας του ΕΟΤ, έχει δυνατότητα να τις λειτουργήσει είτε με αυτεπιστασία, είτε να τις εκμισθώσει σε ιδιώτες ή να τις παραχωρήσει στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, με κάποια σύμβαση.”

1.4. ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΝΕΡΑ ΣΤΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ

Τα μεταλλικά νερά διακρίνονται ανάλογα με τη χημική τους σύσταση, τις φυσικές ιδιότητες και τη γεωλογική τους προέλευση. Όμως σχετικά με τη θεραπευτική τους αξία πρέπει να ανατρέξουμε σε πειράματα και ιατρικές έρευνες χρόνων.

Στη διάρκεια της χρησιμοποίησης των μεταλλικών νερών στις ιαματικές πηγές επιδρούν διάφοροι παράγοντες όπως θερμικοί, χημικοί, μηχανικοί. Μιλάμε βέβαια για τη θερμοκρασία του νερού, τα μεταλλικά του στοιχεία, την πίεση νερού και λουτρών αλλά και τις ηλεκτρικές ιδιότητες - ηλεκτροθύτες- του νερού και τη ραδιενέργεια. Χάρη στο συνδυασμό όλων αυτών το νερό αποκτά ιαματική δύναμη.

Άλλοι παράγοντες που δρουν είναι ο τρόπος θεραπείας, οι κλιματολογικές συνθήκες, οι άλλες παράλληλες θεραπείες, το είδος της διατροφής κα. Διαπιστώνουμε λοιπόν πόσο σημαντική είναι η μακροχρόνια έρευνα και εμπειρία ώστε να γνωρίσουμε τις ευεργετικές ιδιότητες κάθε πηγής και να υποδείξουμε τον ιδανικό τρόπο θεραπευτικής αγωγής σε κάθε περίπτωση.

Όταν μιλάμε για **θερμικό ερέθισμα** πρέπει η θερμοκρασία του νερού να είναι μεγαλύτερη ή μικρότερη από τη θερμοκρασία του δέρματος (περίπου 32⁰ Κέλβιν). Έτσι λουτρά για θεραπευτικό σκοπό γίνονται σε θερμοκρασία 32-34⁰ Κέλβιν ή 35-38⁰ Κέλβιν. Το **χημικό ερέθισμα** προκαλείται από τα διαλυμένα μεταλλικά στοιχεία που επιδρούν είτε με την καθήλωσή τους στην επιδερμίδα είτε με τη διείσδυσή τους στο δέρμα και στον οργανισμό. Το **μηχανικό ερέθισμα** το συναντάμε κυρίως στα

θαλάσσια λουτρά όπου η κίνηση της θάλασσας προκαλεί στο σώμα μηχανικές δονήσεις με τη μορφή μαλάξεων.

Έτσι, προκαλούνται ποικίλες αντιδράσεις στον οργανισμό με ένταση ανάλογα με το άτομο, την ευαισθησία του και τη μορφή της παθήσεώς του. Αυτές οι αντιδράσεις είναι ένα βιολογικό φαινόμενο, ένας τρόπος ώστε ο οργανισμός να αφυπνιστεί και να αυξήσει την άμυνά του απέναντι σε ό,τι τον ταλαιπωρεί και τον έχει καθηλώσει.

Ας δούμε όμως με ποιους τρόπους χρησιμοποιούνται τα μεταλλικά νερά στη θεραπευτική. Έχει αποδειχθεί λοιπόν, ότι τα θειούχα λουτρά είναι ιδανικά για πολλές παθήσεις του δέρματος που κυρίως αλλιώνουν την επιπερμίδα. Τα ραδιενεργά νερά είναι πολύ αποτελεσματικά σε περιπτώσεις ουρικής αρθρίτιδας, διαθέσεως αρθριτισμού κα.

Το μεταλλικό νερό είναι μια θεραπεία σχεδόν φαρμακευτική μιας και με την πόση δρα σε όλα τα όργανα και τους ανθρώπινους ιστούς. Το πιο άμεσο αποτέλεσμα είναι βέβαια η διούρηση και σαν θεραπεία ενδείκνυται σε περιπτώσεις χολής (άλατα, λίθους κα). Ένα άλλο σημαντικό του αποτέλεσμα είναι η αύξηση των καύσεων που γίνονται στους ιστούς και έτσι μειώνει το ουρικό οξύ, ουρία, άλατα κα. Μάλιστα, οι νεφροί λειτουργούν καλύτερα και έτσι αποβάλλεται μεγαλύτερη ποσότητα ούρων. Αυτό είναι πολύ σημαντικό μιας και με την είσοδο του μεταλλικού νερού προκαλείται πλήση των ουροφόρων οδών, αποβολή λίθων ή και άλλων προϊόντων.

Η εισπνοή αερίων που αναδύονται από τις πηγές ραδονίου και υδροθείου είναι η πιο συνηθισμένη θεραπευτική μέθοδος για παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος με θερμές ή ψυχρές εισπνοές. Το μεν υδροθείο εισπνέεται αυτούσιο, μαζί με μεταλλικό νερό (ψεκασμοί), ή με ατμούς. Η θεραπεία γίνεται με ειδικές ατομικές συσκευές, ή μέσα σε θαλάμους στους οποίους οι πάσχοντες μένουν για κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Το δε ραδόνιο εισπνέεται σε ειδικούς θαλάμους ή αίθουσες - τα λεγόμενα ραδιοεισπνευστήρια, Emmanatorium - στα οποία υπάρχουν ειδικά όργανα που μετράνε το ποσοστό ραδιενέργειας, τη θερμοκρασία και άλλους παράγοντες.

1.4α. ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ - ΟΡΙΣΜΟΣ

Ιαματικές είναι οι πηγές μεταλλικών υδάτων και μη, που έχουν θεραπευτικές - ευεργετικές - ιδιότητες στον ανθρώπινο οργανισμό, μετά από εσωτερική ή εξωτερική χρήση.

1.4β. ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΝΕΡΑ - ΟΡΙΣΜΟΣ - ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ

Όταν μιλάμε για μεταλλικά νερά εννοούμε τα νερά αυτά που μέχρι να φθάσουν στην επιφάνεια παραλαμβάνουν διάφορες χημικές ουσίες από τα πετρώματα του υπεδάφους κατά τη διάρκεια της υπόγειας διαδρομής τους. Διακρίνονται από τα κοινά πόσιμα νερά, εξαιτίας της περιεκτικότητάς τους σε διάφορα στερεά ή αέρια συστατικά, των φυσικών ιδιοτήτων τους (ραδιενέργεια, θερμοκρασία) και των σπάνιων χημικών στοιχείων που περιέχουν.

Η προέλευσή τους βρίσκεται στα έγκατα της γης, δηλαδή σε λάβες και ηφαιστιακές ατμίδες. Αυτό αποδεικνύεται εξαιτίας των στοιχείων που περιλαμβάνουν και τα οποία τα συναντάμε στην κεντρική ζώνη και όχι σε ανώτερα στρώματα του εδάφους. Είναι εξάλλου και η θεωρία του γεωλόγου Elie De Beaumont και του χημικού Armand Gautier.

Τα ενδογενή νερά έχουν τις εξής προελεύσεις :

- I. Θερμοχημική : Κατά τη διάρκεια κάποιων χημικών αντιδράσεων που συμβαίνουν στο φλοιό μεταξύ νερού και πετρωμάτων, προκαλείται η θέρμανση του νερού.
- II. Ηφαιστιακή : Τα ενδογενή νερά μπορεί να προέρχονται από τη στερεοποίηση υδρατμών και λαβών που προέρχονται από ηφαιστιακή δράση.
- III. Μαγματική : Όταν μιλάμε για μαγματική προέλευση εννοούμε τους ατμούς που εκπέμπονται από τη μαγματική μάζα και βρίσκονται σε υψηλή πίεση και θερμοκρασία. Οι ατμοί αυτοί αλλά και άλλα συστατικά έχουν ανοδική πορεία προς την επιφάνεια.

Διακρίνουμε επίσης δυο άλλες κατηγορίες πηγών, των ψυχρών μεταλλικών (μετεωρικής προέλευσης) και των θερμών (εξωγενούς προέλευσης). Οι πρώτες σχηματίζονται με τον εμπλουτισμό των υπογείων νερών με άλατα, που προέρχονται από εξάτμιση θαλασσών, περνάνε στο υπέδαφος από το οποίο και διέρχονται.

Οι δε μεταλλικές πηγές εξωγενούς προέλευσης σχηματίζονται από ύδατα βροχών, χιονιών κλπ., που εισδύουν σε βαθύτερα στρώματα της γης και

μετά από μια μεγάλη διαδρομή έρχονται στην επιφάνεια του εδάφους . Σε αυτή την διάρκεια, θερμαίνονται και εμπλουτίζονται με συστατικά όπως ραδιενέργεια, άλατα, αέρια κλπ.

Η θερμοκρασία και η χημική σύστασή τους εξαρτάται από το βάθος που προέρχονται αλλά και τα πετρώματα από τα οποία διέρχονται .

~~Πάντως, πιο συχνά συναντάμε τα θερμομεταλλικά νερά με μεταφορική προέλευση η θερμοκρασία των οποίων φθάνει στους 35⁰ - 40⁰ Κ.~~

1.4γ. ΦΥΣΙΚΟΧΗΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Τα φυσικοχημικά χαρακτηριστικά των θερμομεταλλικών νερών είναι τα εξής :

- I. Η ραδιενέργεια
- II. Η χημική σύσταση
- III. Η θερμοκρασία
- IV. Το χρώμα, η οσμή, η γεύση
- V. Η περιεκτικότητα σε αέρα
- VI. Η οσμωτική πίεση
- VII. Φυσικοχημικές παράμετροι
- VIII. Η ταπείνωση του σημείου πήξεως
- IX. Τα όχι ιδιαίτερα γνωστά συστατικά
- X. Οι αποθέσεις κατά την έξοδό τους

Ειδικότερα σε ότι αφορά τα χημικά χαρακτηριστικά πρέπει να σημειώσουμε ότι τα θερμομεταλλικά νερά περιέχουν πολύ υψηλό ποσοστό αερίων και αλάτων σε σχέση με το κοινό πόσιμο νερό. Το ποσοστό των διαλυμένων αλάτων είναι μεγαλύτερο από 1γρ/χλγ. Συνήθως, η μείωση της θερμοκρασίας μειώνει και το ποσοστό περιεκτικότητας των αλάτων και η αύξηση μεγαλώνει αυτό το ποσοστό.

1.4δ. ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΝΕΡΩΝ

Τα διακριτικά γνωρίσματα των μεταλλικών νερών ενδογενούς προέλευσης είναι τα εξής :

- Έχουν υψηλή θερμοκρασία που μπορεί να φθάσει στους 80° Κελσίου. Αν όμως κατά την υπόγεια διαδρομή τους αναμειχθούν με νερά εξωγενούς προελεύσεως τότε μπορεί να έχουν τελικά χαμηλή θερμοκρασία .
- Περιέχουν στοιχεία που δεν τα συναντάμε στα εξωγενούς ή μετεωρικής προέλευσης μεταλλικά νερά .
- Σχετίζονται με μεταλλευτικές φλέβες, βραχώδεις ρωγμές ή κάποια ορυκτοφόρα ρήγματα που συνενώνονται μεταξύ τους και οι πηγές τους βρίσκονται σε ορεινές χώρες με πλήθος πρωτόγονων εκρηξιγενών πετρωμάτων.
- Η παροχή τους είναι ανεξάρτητη από τις εποχές του έτους και τα καιρικά φαινόμενα (βροχές, τήξη χιονιών κλπ.).

Τα διακριτικά γνωρίσματα των μεταλλικών νερών εξωγενούς προέλευσης είναι τα εξής :

- Η θερμοκρασία τους είναι μεταξύ 25ο - 30ο Κελσίου, και ποικίλλει κατά τους χειμερινούς ή καλοκαιρινούς μήνες.
- Η παροχή τους δεν είναι σταθερή. Μεταβάλλεται και αυξομειώνεται ανάλογα με την εποχή κι από χρόνο σε χρόνο. Η παροχή αυτών των νερών αυξάνεται μετά από βροχοπτώσεις ή την τήξη χιονιών.
- Προέρχονται από ρήγματα που προκάλεσαν εκρηξιγενή πετρώματα αλλά δεν έχουν καμία σχέση με μεταλλευτικές φλέβες και ρήγματα .

1.4ε. ΤΡΟΠΟΙ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΝΕΡΩΝ

Η κατεύθυνση της κυκλοφορίας των θερμομεταλλικών νερών είναι κυρίως ανερχόμενη και σπανίως κατερχόμενη. Η άνοδός τους προς την επιφάνεια μπορεί να γίνει από :

- * ρήγματα
- * μεταλλικές φλέβες
- * διακλάσεις
- * εμφάνιση σε πτυχωμένες περιοχές, διαφορετικές επαφές, ασβεστόλιθους ή από διάσπαρτη εμφάνιση.

1.5. ΘΕΡΜΑΛΙΣΜΟΣ

Σήμερα, 25 αιώνες μετά τη γέννηση της υδροθεραπείας, ένα είναι βέβαιο· η σχέση του ανθρώπου με το ιαματικό νερό δεν είναι μόνο θεραπευτική, αλλά συνίσταται σε μια συνολική επαφή με τους ιαματικούς πόρους και το φυσικό περιβάλλον, με στόχο τη θεραπεία, την πρόληψη και την ψυχική ευεξία. Αυτή η ολοκληρωμένη σχέση εκφράζεται με την έννοια του θερμαλισμού, της θερμαλιστικής θεραπείας και του θερμαλιστικού κέντρου, που προσπαθούν να διευρύνουν τις παραδοσιακές έννοιες του <<λουτρού>> και της <<λουτρόπολης>>.

Το νέο αυτό μοντέλο, το οποίο ουσιαστικά επαναφέρει μια θεώρηση των ιαματικών πηγών που έχει τις ρίζες της στις απόψεις του Ιπποκράτη, εφαρμόζεται ήδη στις ευρωπαϊκές χώρες.

1.5α. ΤΡΟΠΟΙ ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Η υδροθεραπεία είναι η θεραπευτική αγωγή που αξιοποιεί τις φυσικές και χημικές ιδιότητες των μεταλλικών νερών, με στόχο τη φροντίδα της υγείας του ανθρώπου. Η μορφή, η διάρκεια και η συχνότητα της θεραπείας καθορίζουν και τα αποτελέσματά της. Διακρίνεται σε εσωτερική και εξωτερική.

Εσωτερική υδροθεραπεία.

Η εσωτερική υδροθεραπεία έχει τις εξής μορφές :

- **Ποσιθεραπεία** - Η ποσιθεραπεία βασίζεται στην πόση του ιαματικού νερού και διαρκεί συνήθως διαρκεί 3-4 εβδομάδες. Τα αποτελέσματά της είναι άμεσα. Ενδείκνυται για τις παθήσεις των ουροφόρων οδών, του ήπατος, των χοληφόρων οδών, το δωδεκαδακτυλικό έλκος (όχι σε ενεργό φάση) και την παχυσαρκία.
- **Εισπνοθεραπεία** - Η εισπνοθεραπεία είναι η εισπνοή σταγονιδίων ιαματικού νερού, με τη βοήθεια ειδικών συσκευών. Η θεραπεία αυτή αξιοποιεί τις ευεργετικές ιδιότητες των αερίων που απελευθερώνονται με τη μορφή υδρατμών από τα ιαματικά νερά. Ενδύκνεται για την αντιμετώπιση παθήσεων του αναπνευστικού συστήματος.
- **Πλύσεις** - Είναι η χρήση του νερού για ρινικές, στοματικές και γυναικολογικές πλύσεις.

Εξωτερική υδροθεραπεία

Η εξωτερική υδροθεραπεία έχει τις εξής μορφές :

- **Λουτρά** -Τα λουτρά είναι η ολική ή μερική βύθιση του σώματος σε μια μπανιέρα (ατομικός λουτήρας) ή πισίνα με μεταλλικό νερό. Διαρκούν περίπου 20 λεπτά. Ένας κύκλος θεραπείας περιλαμβάνει ένα λουτρό την ημέρα για ένα διάστημα που κυμαίνεται από 10 έως 20 ημέρες και στις βαριές περιπτώσεις, όπως π.χ. στη σπονδυλοαρθρίτιδα, περισσότερες από 30 ημέρες (οι οποίες πρέπει να γίνονται μία φορά τον Ιούνιο και μία το Σεπτέμβριο). Επιβάλλεται δε να γίνεται μόνο ένα λουτρό τη μέρα. Ενδείκνυται για τις χρόνιες ρευματικές παθήσεις, για παθήσεις του νευρικού συστήματος, δερματικές και γυναικολογικές παθήσεις.
- **Υδρομαλάξεις** -Οι υδρομαλάξεις βασίζονται στην εκτόξευση θερμού νερού (34 - 37° C) με πίεση πάνω στο σώμα το οποίο βρίσκεται βυθισμένο στο νερό. Κατά τη διάρκεια της θεραπείας ο λουόμενος μπορεί να είναι σε καθιστή, ύπτια ή πρηνή θέση, γιατί η μάλαξη γίνεται κάθε φορά σε διαφορετικό σημείο του σώματος. Διαρκεί 20 λεπτά περίπου.
- **Υδροκινησιοθεραπεία** - Είναι ο συνδυασμός της λουτροθεραπείας και της κινησιοθεραπείας, μια χρήσιμη συμπληρωματική θεραπευτική μέθοδος για τις παθήσεις του μυοσκελετικού συστήματος. Διαρκεί από 5 έως 30 λεπτά .
- **Πηλοθεραπεία** -Η πηλοθεραπεία βασίζεται στη χρήση θεραπευτικού πηλού, που εφαρμόζεται είτε τοπικά με επιθέματα είτε με βύθιση του σώματος σε μείγμα ιαματικού νερού και πηλού. Συνήθως η θερμοκρασία των επιθεμάτων είναι 42 - 44° C. Ο πηλός αυξάνει τη θερμοκρασία του δέρματος, προκαλεί μεταβολές στην κυκλοφορία του αίματος και αύξηση της εφίδρωσης (ο οργανισμός χάνει περίπου ένα λίτρο υγρών μέσα σε 1-2 ώρες). Ενδείκνυται για τις παθήσεις του μυοσκελετικού συστήματος (ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες) και τις δερματικές παθήσεις.

1.5β. ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΥΟΜΕΝΟΥΣ

⇒ Η γνωμάτευση του ειδικού πριν από οποιαδήποτε μορφή θεραπείας είναι απαραίτητη - η υδροθεραπεία δε συνίσταται σε ορισμένες περιπτώσεις καρδιακών και δερματικών παθήσεων.

⇒ Η υδροθεραπεία γίνεται με άδειο στομάχι.

⇒ Μετά το λουτρό ακολουθεί ανάπαυση του λουόμενου, καλά καλυμμένου για 20 έως 30 λεπτά. Αυτό γιατί ο ασθενής πρέπει να προκαλεί όσο το δυνατό μεγαλύτερη εφίδρωση, η οποία ακολουθεί και με αυτό τον τρόπο απομακρύνονται και δηλητηριώδεις ουσίες που μαζεύονται στο αίμα και σε όλους τους άλλους ιστούς του σώματος.

⇒ Στην πηλοθεραπεία, μετά την τρίτη ή την τέταρτη αγωγή, πρέπει να μεσολαμβάνει μία μέρα ανάπαυσης.

⇒ Κάθε μορφή υδροθεραπείας έχει και το δικό της μοντέλο π.χ. στην ποσιθεραπεία το πόσο νερό θα πει ο λουόμενος καθορίζεται από τον υπεύθυνο των λουτρών και διαφέρει από πηγή σε πηγή.

⇒ Βασικό είναι να εφαρμόζουν οι ασθενείς υγιεινή διαίτα, να τρώνε μόνο ώριμα φρούτα, ωμά λαχανικά, ρύζι, πατάτες, αμύγδαλα και καρύδια μουσκεμένα, μέλι κλπ. Η τροφή αυτή επαρκεί για τις ανάγκες του οργανισμού. Ένας λόγος για τον οποίο μπορεί να μην ωφελήσει η λουτροθεραπεία είναι η ανθυγιεινή διαίτα.

Σε μερικά άτομα συμβαίνει να εμφανίζονται μετά τα πρώτα λουτρά πόνοι στις αρθρώσεις, ζαλάδες, διάρροια, αϋπνία, αδυναμία και άλλες ενοχλήσεις. Αυτά οφείλονται στη θεραπευτική αντίδραση του οργανισμού προς τη λουτροθεραπεία. Όμως είναι διαπιστωμένο από πάρα πολλές περιπτώσεις ότι οι άρρωστοι που παθαίνουν αυτή την κρίση θεραπεύονται από την πάθησή τους.

1.6. ΤΟ ΓΕΩΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - Η ΝΕΟΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Η έκλυση θερμότητας από το εσωτερικό της γης προς την επιφάνειά της, παρουσιάζεται με ατμίδες, γεωθερμικά πεδία, θερμές πηγές κλπ. και εξαρτάται από τη γεωθερμική δομή της κάθε περιοχής. Ο πιο σημαντικός παράγοντας για τη διάδοση της θερμότητας είναι η ύπαρξη ενεργών ρηγμάτων. Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλά τέτοια ρήγματα και παρατηρούνται συνεχής και μεγάλες ενεργές τεκτονικές παραμορφώσεις που εκδηλώνονται με σεισμούς, ηφαιστειακή δράση κα.

Ο ευρύτερος χώρος του Αιγαίου, από Μακεδονία, Θράκη έως Κρήτη και δυτικά παράλια της Μ.Ασίας, μαζί με το μεγαλύτερο τμήμα της ενδοχώρας, αποτελείται από μεγάλα τεκτονικά βυθίσματα και γεωθερμικά πεδία. Διακρίνουμε λοιπόν στις περιοχές της **κεντρικής Ελλάδας**, στο βύθισμα του Σπερχειού, του Ευβοϊκού και της Θεσσαλίας, μερικά από τα πιο σημαντικά ενεργά ρήγματα και τις πιο σημαντικές θερμές πηγές της χώρας όπως τα Καμμένα Βούρλα, την Αιδηψό, τις Θερμοπύλες, το Σμόκοβο κα.

Μια ιδιαίτερα ενεργός τεκτονικά περιοχή είναι η γνωστή τάφος του **Β.Αιγαίου**, με μεγάλα ρήγματα οριζόντιας μετατόπισης που την κάνουν σπουδαία λόγω του γεωθερμικού της πεδίου. Με αυτή συνδέονται οι θερμές πηγές της Λήμνου, της Σαμοθράκης κα. Επίσης, μια άλλη σημαντική γεωθερμική εκδήλωση εμφανίζεται κατά μήκος του περιήμου ηφαιστειακού τόξου του **Ν.Αιγαίου** (Κως, Θήρα, Μήλος, Μέθανα, Αίγινα, Σουσάκι).

1.6α. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΩΝ ΡΗΓΜΑΤΩΝ

Ο ρόλος των ενεργών ρηγμάτων είναι καθοριστικός στην εξήγηση του μηχανισμού ανόδου των θερμών νερών. Έτσι, προκειμένου να μελετήσουμε τη γεωλογική δομή μιας περιοχής εκτός από κάποιες γεωφυσικές, γεωχημικές και υδρογεωλογικές έρευνες χρειάζονται γεωλογική χαρτογράφηση, λιθοστρωματογραφία και κυρίως κάποιες **νεοτεκτονικές μελέτες**. Αυτό περιλαμβάνει κάποια στάδια έρευνας όπως την κατασκευή του νεοτεκτονικού χάρτη της περιοχής, τη σεισμοτεκτονική μελέτη και μελέτη επικινδυνότητας, την ανάλυση των παραμορφώσεων που παρατηρούνται, τη συσχέτιση διάφορων τεκτονικών δεδομένων και τη μελέτη της γεωμετρίας και κινηματικής των

ρηγμάτων που έχουν σχέση με την ανάβλυση των θερμών νερών. Προκειμένου να καθοριστούν κάποια ενεργά ή πιθανά ενεργά ρήγματα, εξετάζονται κάποια γεωφυσικά, σεισμολογικά, γεωλογικά και ιστορικά κριτήρια. Και είναι βέβαιη η σχέση θερμών πηγών με ρήγματα που έχουν ορισμένες διευθύνσεις.

1.6β. Η ΣΧΕΣΗ ΣΕΙΣΜΟΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ - ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

Η Ελλάδα είναι ιδιαίτερα σειсмоγενής περιοχή σε όλη της την έκταση και φυσικά σε όλες τις περιοχές που υπάρχουν θερμές πηγές. Γι' αυτό το λόγο είναι απαραίτητη η μελέτη της σεισμικότητας και της σεισμικής επικινδυνότητας περιοχών με θερμές πηγές όπου σχεδιάζονται κάποιες οικοδομικές μονάδες. Σημαντική για τον οικοδομικό σχεδιασμό είναι επίσης η θέση των ενεργών ρηγμάτων που είναι πιθανό να προκαλέσουν μεγάλες ζημιές ακόμα και σε περιπτώσεις σχετικά μικρών σεισμών.

Σε περιπτώσεις μεγάλων σεισμών υπάρχει περίπτωση μεγάλης επίδρασης στα ίδια τα νερά των θερμών πηγών. Υπάρχουν παραδείγματα σε παγκόσμια κλίμακα όπου κάποιοι ισχυροί καταστροφικοί σεισμοί έχουν επιδράσει σε πηγές κι έχουν μεταβάλλει τη θερμοκρασία των νερών (πριν ή κατά τη διάρκεια του σεισμού, με περιπτώσεις όπου η επάνοδος στα προηγούμενα επίπεδα έγινε μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα), τη χημική τους σύσταση, την παροχή των πηγών (μειώνοντας ή αυξάνοντας την) ή και αλλάζοντας τη γεωγραφική θέση των πηγών (πχ. αδρανοποιείται μια πηγή και εμφανίζεται σε μία ή και περισσότερες θέσεις κοντά ή μακριά από την αρχική).

Από όσα προαναφέρθηκαν συμπεραίνουμε ότι κάποια τεκτονικά και σεισμολογικά φαινόμενα έχουν σημαντική επίδραση στους παράγοντες που στηρίζεται κύρια η αξιοποίηση των ιαματικών, θερμομεταλλικών νερών. Πέρα από τη θεωρητική παρατήρηση ως φυσικού φαινομένου, πρακτικά η έρευνα έχει τεράστιο ενδιαφέρον όσον αφορά στην αξιοποίηση των θερμών νερών, στη διερεύνηση των ρηγμάτων και του ρόλου τους για την ανάβλυση των θερμών νερών ώστε να καθοριστούν ζώνες προστασίας και να μελετηθεί ο οικοδομικός σχεδιασμός και η σεισμική επικινδυνότητα. Δεν είναι δυνατόν να εκμεταλλευτούμε σωστά τις ιαματικές πηγές αν δεν ξέρουμε πρώτα πως αυτές έχουν δημιουργηθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20

ΟΙ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

2.1. ΠΟΙΕΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΟΝΤΑΙ ΩΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Για να χαρακτηριστεί το μεταλλικό νερό μιας πηγής ως ιαματικό, πρέπει να διαπιστωθεί η ευεργετική του επίδραση στον ανθρώπινο οργανισμό, μετά από εξωτερική (λουτροθεραπεία) ή εσωτερική του χρήση (ποσιθεραπεία).

Γενικότερα, ιαματικοί χαρακτηρίζονται οι φυσικοί πόροι (θερμά νερά, πηλός, ατμοί), που εμφανίζουν θεραπευτικά αποτελέσματα στον ανθρώπινο οργανισμό, μετά την πρακτική εμπειρία του παρελθόντος ή με βάση τη σύγχρονη επιστημονική έρευνα.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΓΕΩΘΕΡΜΙΚΟ ΠΕΔΙΟ

Γεωθερμικό Πεδίο είναι η περιοχή από την οποία μπορεί να παραχθεί γεωθερμική ενέργεια. Ο όρος αναφέρεται στις κατάλληλες γεωλογικές, γεωφυσικές και γεωχημικές συνθήκες κάτω από τις οποίες σχηματίζονται και διατηρούνται στο φλοιό της γης και σε βάθος προσπελάσιμο στις γεωτρήσεις νερό και υδρατμοί υψηλής θερμοκρασίας, με δυνατότητα αξιοποίησης. Οι θερμές πηγές αποτελούν την καλύτερη ένδειξη για την ύπαρξη γεωθερμικών πεδίων.

2.2 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΟΥΣ

Στην Ελλάδα σε αντίθεση με άλλες χώρες με παράδοση δεν έχει αναπτυχθεί σημαντικά ο ιαματικός τουρισμός και δεν έχει αξιοποιηθεί προς αυτήν την κατεύθυνση το μεγαλύτερο μέρος από τις 2.500 ιαματικές πηγές, που υπάρχουν. Παρ' όλ' αυτά περίπου 250.000 άτομα κάνουν ιαματικά λουτρά στην Ελλάδα κατά μέσο όρο το χρόνο.

Η εκμετάλλευσή τους διακρίνεται σε κατηγορίες:

α) Πηγές Τουριστικής Σημασίας:

Είναι 15 περίπου και η εκμετάλλευσή τους ανήκει στον Ε.Ο.Τ. Συγκεκριμένα είναι:

- ⇒ Αιδηψός – Ν. Ευβοίας
- ⇒ Βουλιαγμένη – Ν. Αττικής
- ⇒ Ελευθέρας – Ν. Καβάλας
- ⇒ Ικαρία – Ν. Σάμου
- ⇒ Καϊάφα – Ν. Δωδεκανήσου
- ⇒ Καμμένα Βούρλα – Ν. Φθιώτιδος
- ⇒ Κύθνος – Ν. Κυκλάδων
- ⇒ Κυλλήνη – Ν. Ηλείας
- ⇒ Λουτράκι – Ν. Κορίνθου
- ⇒ Μέθανα – Ν. Αττικής
- ⇒ Νιγρίτα – Ν. Σερρών
- ⇒ Πλατύστομο – Ν. Φθιώτιδος
- ⇒ Σμόκοβο – Ν. Καρδίτσας
- ⇒ Υπάτης – Ν. Φθιώτιδος
- ⇒

β) Πηγές Τοπικής Σημασίας με σημαντική κίνηση:

Η εκμετάλλευσή τους έχει παραχωρηθεί με νόμο στους Οργανισμούς Τοπικής Διοίκησης (π.χ. Νομαρχίες). Συγκεκριμένα είναι:

- ⇒ Αριδαία – Ν. Πέλλης
- ⇒ Γενήσιδα – Ν. Ξάνθης
- ⇒ Δρανίτσα – Ν. Καρδίτσας
- ⇒ Θέρμη Μυτιλήνης – Ν. Λέσβου

- ⇒ Θερμοπύλαι – Ν. Φθιώτιδος
- ⇒ Λαγκαδάς – Ν. Θεσσαλονίκης
- ⇒ Μαρτσάνου – Ν. Αιτωλοακαρνανίας
- ⇒ Νέα Απολλωνία – Ν. Χαλκιδικής
- ⇒ Παληοσάραγα – Ν. Πρέβεζας
- ~~⇒ Σέδες – Ν. Θεσσαλονίκης~~
- ⇒ Σιδηρόκαστρο – Ν. Σερρών
- ⇒ Τραϊνούπολη – Ν. Έβρου

γ) Πηγές Τοπικής Σημασίας με περιορισμένη κίνηση:

Ισχύει ο ίδιος νόμος και η εκμετάλλευσή τους γίνεται από τους Οργανισμούς Τοπικής Διοίκησης. Συγκεκριμένα είναι:

- ⇒ Αγία Ειρήνη – Ν. Δωδεκανήσων
- ⇒ Αγία Παρασκευή – Ν. Χαλκιδικής
- ⇒ Αγιάσματα – Ν. Χίου
- ⇒ Άγιοι Απόστολοι – Ν. Χαλκιδικής
- ⇒ Αγία Βαρβάρα – Ν. Αιτωλοακαρνανίας
- ⇒ Άγιος Ιωάννης – Ν. Λέσβου
- ⇒ Άγιος Φωκάς – Ν. Δωδεκανήσου
- ⇒ Αγραπιδόκαμπος – Ν. Αιτωλοακαρνανίας
- ⇒ Αδάμας – Ν. Κυκλάδων
- ⇒ Αμάρυnthος – Ν. Ευβοίας
- ⇒ Μανδράκι – Ν. Δωδεκανήσων
- ⇒ Μπιθούλι – Ν. Ιωαννίνων
- ⇒ Ξυλοκέρα – Ν. Ηλείας
- ⇒ Παλπόβραχα – Ν. Φθιώτιδος
- ⇒ Πελόπιος Πουρνάρι – Ν. Ηλείας
- ⇒ Πλάκα Θήρας – Ν. Κυκλάδων
- ⇒ Ηραία – Ν. Αρκαδίας
- ⇒ Θειάφες Χάρες – Ν. Κυκλάδων
- ⇒ Θέρμα – Ν. Δωδεκανήσων
- ⇒ Θέρμαι Κουρτζή – Ν. Λέσβου
- ⇒ Καβάσιλα – Ν. Ιωαννίνων
- ⇒ Κόκκινα Νερά – Ν. Λάρισας
- ⇒ Κόκκινο Στεφάνι – Ν. Αιτωλοακαρνανίας
- ⇒ Πολύχνιτες – Ν. Λέσβου
- ⇒ Αραχωβίτικα – Ν. Αχαΐας
- ⇒ Βρωμονέρι – Ν. Μεσσηνίας
- ⇒ Γιάννες – Ν. Κιλκίας
- ⇒ Ευθαλού – Ν. Λέσβου

- ⇒ Ευρτάνη – Ν. Γλυφάδας
- ⇒ Σχίνος – Ν. Ξάνθης
- ⇒ Κόλπου Γέρας – Ν. Ηλείας
- ⇒ Κουνουπέλι – Ν. Αιτωλοακαρνανίας
- ⇒ Λουτρού Ελένης – Ν. Κορινθίας
- ~~⇒ Σελιανίτικα – Ν. Αχαΐας~~
- ⇒ Σουβάλα Αιγίνης – Ν. Αττικής
- ⇒ Στάχτη Παριάρη – Ν. Αιτωλοακαρνανίας
- ⇒ Τεταρτία – Ν. Ζακύνθου
- ⇒ Τανουδιάνα – Λουμπινάρε – Ν. Χανίων
- ⇒ Φρασινιά – Ν. Ηλείας
- ⇒ Χανόπουλο – Ν. Άρτης
- ⇒ Χέλοβα Μπανιώτη – Ν. Αιτωλοακαρνανίας
- ⇒ Χριστιανού – Ν. Λέσβου
- ⇒ Χριστού Αθήρμη – Ν. Κυκλάδων
- ⇒ Ψάθι – Ν. Αρκαδίας
- ⇒ Ψαρόθερμα – Ν. Έβρου

Οι πηγές τουριστικής σημασίας παρουσιάζουν και τη μεγαλύτερη κίνηση, έχουν εξοπλιστεί και οργανωθεί με τη φροντίδα του ΕΟΤ. κυρίως σε παραθαλάσσιες παραθεριστικές περιοχές και λειτουργούν αρκετά καλά για τα ελληνικά δεδομένα.

Οι πηγές τοπικής σημασίας παρουσιάζουν μικρότερη κίνηση και έχουν παραχωρηθεί από τον Ε.Ο.Τ. στους Δήμους και στις Κοινότητες και λειτουργούν στοιχειωδώς με ελλειπείς εγκαταστάσεις και εξοπλισμό.

Παρόλα αυτά ο θερμαλισμός είναι ελάχιστα ανεπτυγμένος στην Ελλάδα, παρά την πληθώρα και την ποικιλία των θερμών ιαματικών πηγών που βρίσκονται παντού στην ελληνική ύπαιθρο και σε συνδυασμό με το φυσικό τοπίο, το κλίμα και τη θάλασσα θα μπορούσαν να συντελέσουν στην ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού, περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη χώρα.

Σήμερα οι περισσότερες εγκαταστάσεις θερμών πηγών στην Ελλάδα είναι πεπαλαιωμένες και βρίσκονται σε κακή κατάσταση, ενώ τη γενική αυτή εικόνα υποβάθμισης δεν αναιρούν ούτε οι νεότερες εγκαταστάσεις.

2.3. ΠΗΓΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΜΕ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

2.3.1. ΑΙΔΗΨΟΣ

Βρίσκεται στο Β.Δ. άκρο της Ν. Εύβοιας εντός της πόλεως Λουτρά Αιδηψού, δίπλα στη θάλασσα.

Από την Αθήνα, μέσω της εθνικής οδού στην Αρκίτσα και από εκεί με φέρι-μπωτ. Επίσης από την Αθήνα, μέσω Χαλκίδας (285 χλμ)

Οι ιαματικές πηγές της Αιδηψού ήταν γνωστές από την εποχή του Αριστοτέλη (384 – 332 π.Χ.), τα αξιόλογα δε θεραπευτικά αποτελέσματα αυτών γνώρισαν μεγάλη φήμη κατά τη Ρωμαϊκή εποχή, όταν συγκέντρωναν μεγάλο αριθμό πασχόντων.

Η πηγή χαρακτηρίζεται ως θερμή όξινη αλιπηγή. Η θερμοκρασία του νερού είναι από 73°C έως 80 °C. Υπάρχουν δύο κυρίως πεδία διάσπαρτων αναβλύσεων (Νταμάρια – Κομπόγιαννη). Έχουν γίνει γεωτρήσεις εκμετάλλευσης που αποδίδουν περίπου 40 m³/h. Βρίσκεται σε υψόμετρο 30-40 μέτρων πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Το υδροθεραπευτήριο βρίσκεται εντός της πόλεως Λουτρά Αιδηψού και απέχει λίγες δεκάδες μέτρα από τη θάλασσα.

Οι ιαματικές πηγές της Αιδηψού ενδείκνυται για χρόνιους ρευματισμούς, παραμορφωτικές αρθρίτιδες, ισχυαλγίες, οσφυαλγίες, καθώς και για γυναικολογικές παθήσεις.

2.3.2. ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ ΑΤΤΙΚΗΣ

Μολονότι η λίμνη της Βουλιαγμένης βρίσκεται σε μία συνεχή υποβάθμιση, οι δυνατότητες που διαθέτει για την προσοδοφόρα ανάπτυξη της Υδροθεραπείας και της Κινησιοθεραπείας είναι πολύ μεγάλες.

Πράγματι, η Λίμνη της Βουλιαγμένης συγκεντρώνει όλα τα πλεονεκτήματα από πλευράς θέσης, προσπέλασης, πελατείας και ταυτόχρονα δεν απαιτεί έργα υποδομής.

Θα πρέπει ο Ε.Ο.Τ. να παρέμβει ώστε με την πείρα του και με τη συμμετοχή του στην υλοποίηση του έργου, η λίμνη να αποτελέσει υπόδειγμα Υδροθεραπευτηρίου – φυσικοθεραπευτηρίου που εξάλλου θα είναι το μόνο της πρωτεύουσας.

2.3.3. ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ

Η λουτρόπολη των Ελευθεριών βρίσκεται σε μαγευτικό τοπίο, πλησίον της παραλίας. Οι δυνατότητες υδροληψίας, εμφανίζονται απόλυτα ικανοποιητικές για μεγάλη ανάπτυξη. Επιπροσθέτως, η λουτρόπολη βρίσκεται κοντά στους βόρειους γείτονες, οι οποίοι διαθέτουν υπερσύγχρονες εγκαταστάσεις με άριστη παροχή υπηρεσιών.

Επίσης αναμένεται να υπάρξει διαρροή Ελλήνων λουόμενων και κυρίως από τη Βόρεια Ελλάδα προς τις γειτονικές χώρες. Έτσι η ανάπτυξη των Ελευθεριών σε μία λουτρόπολη κατά τα Ευρωπαϊκά πρότυπα όχι μόνο θα συγκρατήσει τη διαρροή προς Βορρά, αλλά σίγουρα θα προσελκύσει πελατεία από την Κεντρική Ευρώπη.

Η ύπαρξη των αστικών κέντρων Θεσσαλονίκης και Καβάλας σε σχετικά μικρή απόσταση συνηγορεί ακόμα περισσότερο στα πιο πάνω επιχειρήματα.

2.3.4. ΙΚΑΡΙΑ

Στο ανατολικό τμήμα του Αιγαίου, η Ικαρία δίνει ένα ξεχωριστό παρόν στο χώρο της υδροθεραπευτικής αγωγής. Μια ομάδα πηγών στο βορειοανατολικό τμήμα του νησιού Αγία Κυριακή και τρεις ομάδες στις νοτιοανατολικές ακτές, πηγές Θερμών, Αγίου Κήρυκου και Λευκάδα προσελκύουν από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα επισκέπτες – τουρίστες, είτε για ιαματικό τουρισμό, είτε για επιστημονικούς λόγους.

Αυτό γιατί οι Θερμές ιαματικές πηγές της Ικαρίας είναι ονομαστές για τη μοναδικότητα των φυσικοχημικών χαρακτηριστικών. Θέλητρο για τους επισκέπτες, που φτάνουν στο νησί ακτοπλοϊκώς αποτελούν τόσο η εναλλασσόμενη μορφολογία του νησιού, το υγιεινό κλίμα και τα υδροθεραπευτικά κέντρα στον Άγιο Κήρυκο και τα Θέρμα, όσο και ο φιλόξενος χαρακτήρας των κατοίκων.

Το γεγονός, σε συνδυασμό με την καλή ξενοδοχειακή υποδομή που διαθέτει το νησί, κάνει την παραμονή ευχάριστη, ενώ ταυτόχρονα προσφέρεται και ολοκληρωμένη θεραπευτική αγωγή στους τουρίστες – επισκέπτες.

Οι Θερμοπηγές της Ικαρίας είναι συνολικά οκτώ και κατατάσσονται στην κατηγορία των υπέρθερμων ραδιενεργών αλιπηγών. Διαφέρουν όμως μεταξύ τους τόσο ως προς τη θερμοκρασία του νερού, όσο και ως προς την ποσότητα της ραδιενέργειας. Τα δύο υδροθεραπευτήρια, στον Άγιο Κήρυκο και τα Θέρμα, έχουν σημαντικό αριθμό λουτήρων και εξυπηρετούν εκατοντάδες λουόμενους. Τα υδροθεραπευτήρια λειτουργούν υπό την αιγίδα του Δήμου του Αγίου Κυρήνου από τις 25 Μαΐου έως τέλος Οκτωβρίου.

2.3.5. ΚΑΪΑΦΑ

Βρίσκεται στην ακτή του Κυπαρισσιακού Κόλπου της Νοτιοδυτικής πλευράς της Πελοποννήσου επί της όχθης της ομώνυμης λίμνης. Πάνω σε μικρή νησίδα βρίσκονται οι ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις.

Η νησίδα αυτή συνδέεται με την ακτή μέσω λιθόκτιστης οδού 85 μέτρων. Στη δυτική πλευρά της λίμνης εκτείνεται απέραντο δάσος πεύκων. Τα ιαματικά νερά αναβλύζουν μέσα στο σπήλαιο των Ανιγρίδων

Νυμφών, το οποίο χρησιμοποιείται ως δεξαμενή λούσεων. Οι εγκαταστάσεις απέχουν 380 μέτρα από την παραλία και 6,5 χλμ. από την Κωμόπολη Ζαχάρω.

Η συγκοινωνία γίνεται οδικώς από την Εθνική Οδό Αθηνών – Πύργου και σιδηροδρομικώς.

Η πηγή χαρακτηρίζεται ως υδροθειοχλωριονατριούχος. Η θερμοκρασία του νερού είναι στους 34,5 °C στην πηγή Ανιγρίδων και 28°C πηγή Γερανίων. Έχει μηδενικό υψόμετρο και η απόστασή της από τη θάλασσα είναι 600 μέτρα.

Οι θεραπευτικές ενδείξεις αφορούν αρθριτικές, δερματικές, γυναικολογικές παθήσεις χολολιθιάσεις, ηπατίτιδες.

Οι Υδροθεραπευτικές Εγκαταστάσεις περιλαμβάνουν 2 δεξαμενές, 20 λουτήρες και 1 ποσιθεραπευτήριο.

2.3.6. ΚΑΛΛΙΘΕΑ

(ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ ΡΟΔΟΥ)

Το ποσιθεραπευτήριο της Καλλιθέας 10 χλμ., νοτιοανατολικά της πόλης της Ρόδου, δεν λειτουργεί εδώ και πολλά χρόνια. Ωστόσο γίνονται μελέτες για την εκμετάλλευση των ιαματικών πηγών.

2.3.7. ΚΑΜΜΕΝΑ ΒΟΥΡΛΑ

Η λουτρόπολη των Καμένων Βούρλων, γνωστή για τις ραδιούχες ιαματικές πηγές της, ανήκει στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας. Βρίσκεται στο Μαλιακό Κόλπο, απέναντι από την Εύβοια και απέχει από τη Λαμία, την πρωτεύουσα της Φθιώτιδας 38 χιλιόμετρα, ενώ τη διασχίζει η εθνική οδός Αθηνών – Θεσσαλονίκης. Θεωρείται από πολλούς ως η πλέον κοσμική και μοντέρνα λουτρόπολη της Ελλάδας.

Στην περιοχή υπάρχουν δεκάδες ξενοδοχεία, όλων των κατηγοριών, πανσιόν, ξενώνες, καθώς και τρία κάμπινγκ, αλλά και οργανωμένες πλαζ και αθλητικά κέντρα. Αποτελεί ιδανική επιλογή για

τους επισκέπτες, που θέλουν να συνδυάσουν κοσμοπολίτικες διακοπές με λουτροθεραπεία και θαλάσσια μπάνια, αλλά και να κάνουν εκδρομές, είτε στα γύρω νησιά και στην Εύβοια, είτε στις αρχαιότητες της περιοχής.

Το υδροθεραπευτήριο των Καμένων Βούρλων διαχειρίζεται η ΑΞΕ Αστήρ της Εθνικής Τράπεζας και η λουτρόπολη των Καμένων Βούρλων λειτουργεί από την 1η Μαΐου έως 31 Οκτωβρίου.

Οι πηγές της λουτρόπολης είναι γνωστές από την αρχαιότητα και χρησιμεύουν ως ιατρεία για παθήσεις των αρθρώσεων και των νεύρων. Σήμερα η λουτροθεραπεία πραγματοποιείται, τόσο σε ομαδικούς λουτήρες, όσο και σε ομαδική πισίνα.

Στο ευχάριστο και υγιεινό περιβάλλον ο παραθεριστής συνδυάζει τις διακοπές του με τη θεραπεία. Κάνοντας δυναμικές και συντονισμένες προσπάθειες ο Δήμος των Καμένων Βούρλων έχει σήμερα να επιδείξει ένα από τα ομορφότερα θέρετρα θερμαλισμού και υγείας στην Ευρώπη.

2.3.8. ΚΥΘΝΟΣ

Η Κύθνος ανήκει στο σύμπλεγμα των Κυκλάδων και βρίσκεται μεταξύ Κέας και Σερίφου. Η συγκοινωνία γίνεται αεροπορικά από Πειραιά.

Οι πηγές είναι δύο και χαρακτηρίζονται ως *α)* Σιδηρούχος υπέρθερμος αλιπηγή και *β)* χλωριονατρούχος. Η θερμοκρασία του νερού είναι 52°C και 38°C αντιστοίχως.

Υπάρχουν δύο σημειακές πηγές εκ των οποίων η μία, είναι παροχής 40m³/h. Το υψόμετρο των πηγών είναι μηδενικό.

Οι ιαματικές πηγές της Κύθνου ενδείκνυνται για ρευματικές παθήσεις αρθρώσεων και γυναικολογικές παθήσεις.

Οι εγκαταστάσεις βρίσκονται στην παραλία των Λουτρών Κύθνου σε ένα παραδοσιακό κτίριο και περιλαμβάνουν υδροθεραπευτήριο με λουτήρες και υδρομασάζ, ξενοδοχείο Γ' Κατηγορίας και εστιατόριο.

Η έκταση της ιδιοκτησίας του Ε.Ο.Τ. είναι 7.830 μ² και ο χρόνος λειτουργίας είναι από 1η Ιουνίου έως 15 Οκτωβρίου.

2.3.9. ΚΥΛΛΗΝΗ

Η ιαματική πηγή βρίσκεται στη Δυτική ακτή της Πελοποννήσου στη Χερσόνησο του Νομού Ηλείας, απέναντι από τη Ζάκυνθο.

Η συγκοινωνία γίνεται οδικώς από την Εθνική οδό Αθηνών – Πατρών – Πύργου. (Οι αποστάσεις αναλυτικά έχουν ως εξής: Αθήνα – Κυλλήνη 309 χλμ., Κυλλήνη – Πάτρα 85 χλμ., Κυλλήνη – Πύργος 30 χλμ.). Επίσης σε απόσταση 60 χλμ. από την Κυλλήνη βρίσκεται η Αρχαία Ολυμπία. Οι μετακινήσεις γίνονται με λεωφορεία του ΚΤΕΛ, ΟΣΕ καθώς και σιδηροδρομικώς.

Η πηγή χαρακτηρίζεται Υπόθερμος Υδροθειοχλωριονα-τριούχος. Η θερμοκρασία του νερού είναι 25°C. Η παροχή της πηγής είναι περίπου 25 μ³/h. Το υψόμετρο είναι 17 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας και η απόσταση της πηγής από την θάλασσα είναι 700 μέτρα.

Η πηγή ενδείκνυται για παθήσεις του αναπνευστικού, ασθματικές καταστάσεις, χρόνιες βρογχίτιδες, λαρυγγίτιδες, δερματικές παθήσεις.

Οι Υδροθεραπευτικές εγκαταστάσεις περιλαμβάνουν : λουτήρες, συσκευές ατομικών εισπνοών, θάλαμοι ομαδικών εισπνοών και συσκευές ρινοπλύσεων. Επίσης υπάρχει πλήρες ξενοδοχειακό συγκρότημα στα Λουτρά Κυλλήνης.

2.3.10. ΛΟΥΤΡΑΚΙ

Η πηγή του Λουτρακίου είναι μια αξιόλογη και μεγάλης τουριστικής σημασίας πηγή. Βρίσκεται στη Βόρεια ακτή του Κορινθιακού Κόλπου, κάτω από τα Γεράνια Όρη. Τα μεταλλικά αυτά νερά αναβλύζουν σε μια έκταση 700 μέτρων κατά μήκος της ακτής. Αυτή η πηγή είναι γνωστή από το έργο του Ξενοφώντα «Ελληνικά».

Η απόσταση Αθήνα – Λουτράκι είναι 87 χλμ. και οι μετακινήσεις γίνονται με λεωφορεία του ΚΤΕΛ και του ΟΣΕ ή σιδηροδρομικώς.

Η πηγή χαρακτηρίζεται ως υπόθερμος χλωριονατριούχος ραδιενεργός πηγή. Η θερμοκρασία του νερού είναι στους 32,1°C. Η παροχή της πηγής δεν έχει μετρηθεί. Βρίσκεται σε υψόμετρο ενός μέτρου και απέχει από τη θάλασσα 20 μέτρα.

Οι θεραπευτικές ενδείξεις αφορούν λουτροθεραπεία : διουρική διάθεση, αρθριτισμός, ουρική αρθρίτις. Επίσης ενδείκνυται και για ποσιθεραπεία: νεφρολιθιάσεις, χολολιθιάσεις, δυσπεψίες.

Το κατάστημα λουτροθεραπείας που λειτουργεί με αντεπιστάσια Ε.Ο.Τ. περιλαμβάνει τις εξής εγκαταστάσεις: Λουτήρες, Υδρομασάζ, Ποσιθεραπευτήριο.

Η έκταση της ιδιοκτησίας του Ε.Ο.Τ. είναι 1.250 μ² και ο χρόνος λειτουργίας από 1/5 έως 31/10.

2.3.11. ΜΕΘΑΝΑ

Οι πηγές αναβλύζουν κατά μήκος της Νοτιοανατολικής παραλίας της Χερσονήσου της Τροιζηνίας. Η συγκοινωνία γίνεται ατμοπλοϊκώς από Πειραιά (27 μίλια).

Η πηγή χαρακτηρίζεται ως θερμή υδροθειούχος αλιπηγή. Η θερμοκρασία του νερού στις δύο αναβλύσεις είναι 27°C και 30°C αντίστοιχα. Η παροχή τους είναι 24.000 μ³/24h. Βρίσκεται σε υψόμετρο μηδενικό και απέχει από τη θάλασσα 150 μ.

Οι θεραπευτικές ενδείξεις είναι για: δερματικές, αρθρωτικές, ρευματολογικές και γυναικολογικές παθήσεις. Οι Υδροθεραπευτικές εγκαταστάσεις περιλαμβάνουν δύο υδροθεραπευτήρια: Το *Παλαιό* και το *Νέο*.

Το <i>Παλαιό</i> έχει	:	44 λουτήρες
Το <i>Νέο</i> έχει	:	72 ποντήρες
	:	4 Υδρομασάζ

Οι εγκαταστάσεις βρίσκονται πλησίον της παραλίας και της Βρωμολίμνης. Η έκταση της ιδιοκτησίας του ΕΟΤ είναι 19.000μ² και ο χρόνος λειτουργίας των πηγών είναι από 1/6 έως 20/10.

2.3.12. ΝΙΓΡΙΤΑ (ΘΕΡΜΑ):

Η Νιγρίτα ανήκει στο Νομό Σερρών. Οι πηγές βρίσκονται 5 χλμ. ανατολικά της πόλεως Νιγρίτα. Η απόσταση οδικώς μεταξύ Σερρών και Νιγρίτας είναι 28 χλμ.

Οι πηγές χαρακτηρίζονται αλκαλικές και των αλκαλικών γαιών οξυπηγές. Η θερμοκρασία του νερού είναι 51°C και 52°C.

Υπάρχουν τρία πεδία διάσπαρτων αναβλύσεων ιαματικού νερού των οποίων η παροχή δεν έχει μετρηθεί, αλλά πάντως καλύπτει οριακά τις ανάγκες λουτροθεραπείας της περιοχής. Βρίσκεται σε υψόμετρο 50 μ.

Οι ιαματικές πηγές της Νιγρίτας ενδείκνυνται για παθήσεις και σύνδρομα θρέψεως, αρθριτισμούς, ουριακή αρθρίτιδα, παθήσεις και σύνδρομα γαστρεντερικού συστήματος.

Οι εγκαταστάσεις είναι πεπαλαιωμένες. Βρίσκονται στην Κοινότητα Θερμά και περιλαμβάνουν:

Υδροθεραπευτήριο: με 25 Λουτήρες
: με 1 πισίνα για 10 άτομα
: με 3 υδρομασάζ
Ενοικιαζόμενα δωμάτια: 21 δίκλινα.

Η έκταση της ιδιοκτησίας του ΕΟΤ είναι 128.600 μ², και ο χρόνος λειτουργίας των εγκαταστάσεων είναι από 1/6 έως 30/10.

ΝΙΓΡΙΤΑ (ΨΥΧΡΑ):

Η θερμοκρασία των πηγών είναι στους 27°C. Βρίσκονται σε υψόμετρο 60 μ. και ως προς την παροχή υπάρχουν διάσπαρτες αναβλύσεις των οποίων η παροχή δεν έχει μετρηθεί. Ακόμη λειτουργεί εμφιαλωτήριο σαν ιδιωτική επιχείρηση.

2.3.13. ΠΛΑΤΥΣΤΟΜΟ

Βρίσκεται στο Νομό Φθιώτιδας. Απέχει 35 χλμ. από την Λαμία και 1,5 χλμ. από την ομώνυμη κοινότητα.

Από την Αθήνα οδικώς, μέσω της Εθνικής Οδού Αθηνών - Λαμίας, απέχει 250 χλμ.

Οι πηγές χαρακτηρίζονται: *α)* Αλκαλική Θειοπηγή (λουτρών) και

β) Υπόθερμος, υδροθειοπηγή (πόσιμο). Η θερμοκρασία του νερού είναι 32°C και 27,9°C αντίστοιχα. Βρίσκονται σε υψόμετρο 240 μ.

Οι ιαματικές πηγές του Πλατυστόμου ενδείκνυνται για παθήσεις θρέψεως, ήπατος και χοληφόρων οδών καθώς και για παθήσεις του πεπτικού συστήματος.

Οι εγκαταστάσεις βρίσκονται σε δασώδη περιοχή της Κοινότητας Πλατυστόμου και περιλαμβάνουν:

Λουτήρες:	30
Ποσιθεραπευτήριο:	1

Επίσης υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία και ενοικιαζόμενα δωμάτια.

Η έκταση της ιδιοκτησίας του ΕΟΤ είναι 785.000 μ² και ο χρόνος λειτουργίας τους είναι από 15/5 έως 15/10.

2.3.14 ΣΜΟΚΟΒΟ

Μέσα σε μια πυκνόφυτη χαράδρα του ορεινού όγκου των Αγράφων σε υψόμετρο 450 μέτρων βρίσκονται οι ιαματικές πηγές Σμοκόβου. Απέχουν 1500 μέτρα από την ομώνυμη κοινότητα και περίπου 25 χλμ. από την Καρδίτσα. Διοικητικά ανήκουν στο Νομό Καρδίτσας και υπάγονται στην περιφέρεια Θεσσαλίας. Η λουτρόπολη λειτουργεί από 1ης Ιουνίου έως 15 Οκτωβρίου.

Οι πηγές του Σμοκόβου χαρακτηρίζονται ως θειούχες – αλκαλικές. Τα λουτρά περιλαμβάνουν υδροθεραπευτήρια με 50 λουτήρες και εγκαταστάσεις εισηνοθεραπείας και ρινοπλύσεων.

2.3.15. ΥΠΑΤΗ

Τα γνωστά από την αρχαιότητα λουτρά της Υπάτης ανήκουν στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας. Βρίσκονται μόλις 17 χλμ. δυτικά από τη Λαμία, την πρωτεύουσα του νομού Φθιώτιδας και αναφέρονται ως τα πρώτα οργανωμένα λουτρά της χώρας μας.

Η άλλοτε μικρή κοινότητα της Υπάτης έχει εξελιχθεί πλέον σε μια σύγχρονη λουτρόπολη, όπου ο επισκέπτης μπορεί να συνδυάσει τουρισμό σε ένα μαγευτικό φυσικό περιβάλλον και λουτροθεραπεία σε σύγχρονες εγκαταστάσεις.

Η πρόσβαση στην περιοχή γίνεται εύκολα, είτε μέσω της Εθνικής οδού Αθηνών – Λαμίας, είτε μέσω σιδηροδρόμου. Εκεί περιμένουν τους

τουρίστες ένας μεγάλος αριθμός ξενοδοχείων όλων των κατηγοριών, ενώ υπάρχουν ακόμη πανσιόν και ενοικιαζόμενα δωμάτια.

Η θεραπευτική αξία των ιαματικών νερών της Υπάτης έχει μία μοναδικότητα. Η πηγή, που βρίσκεται στα λουτρά, όπου υπάρχουν εκατό ατομικοί λουτήρες, διαφέρει από τις άλλες ιαματικές πηγές στη φυσικοχημική σύσταση των νερών της, τα οποία είναι ταυτόχρονα οξυανθρακούχα και θειούχα. Πλούσια δηλαδή τόσο σε ανθρακικό οξύ, όσο και σε υδρόθειο.

Η θερμοκρασία του νερού ανέρχεται στους 33,5°C, δηλαδή παραπλήσια με τη θερμοκρασία του σώματος, στοιχείο δηλαδή ιδιαίτερα ευνοϊκό για τη λουτροθεραπεία.

Επίσης υπάρχουν και οι εξής πηγές που έχουν οργανωμένες εγκαταστάσεις:

2.3.16. ΘΕΡΜΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Οι ιαματικές πηγές Θέρμης Θεσσαλονίκης (αρχαία πόλη Θέρμαι) βρίσκονται 25 χιλιόμετρα ανατολικά της Θεσσαλονίκης κοντά στις κοινότητες Ραιδεστού και Θέρμης. Οι πηγές είναι τέσσερις και αναβλύζουν μέσα σε ισάριθμους λουτήρες. Η περιοχή των λουτρών, ιδιοκτησίας του Δήμου Θεσσαλονίκης, είναι έκτασης 50 στρεμμάτων και δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο φυσικό ανάγλυφο, περισσότερο μπορεί να χαρακτηριστεί ως τεχνητό πευκοδάσος. Από αυτό μόνο μία έκταση 10 στρεμμάτων είναι αξιοποιημένη με εγκαταστάσεις, οι οποίες περιβάλλονται από ένα μικρό πάρκο με καλλωπιστικά φυτά.

Τα λουτρά της Θέρμης είναι γνωστά από αρχαιοτάτων χρόνων. Η πρόσβαση εδώ είναι εύκολη προς το αεροδρόμιο και τα παραθαλάσσια θέρετρα του Θερμαϊκού. Υπάρχει εκεί αστική συγκοινωνία και ακόμη μπορεί να χρησιμοποιηθεί το λεωφορείο των Βασιλικών, το οποίο περνά ανά ώρα μπροστά από τα λουτρά.

Οι επισκέπτες μπορούν αν μείνουν είτε στη Θεσσαλονίκη, είτε στην περιοχή των λουτρών όπου λειτουργούν ξενοδοχεία, ξενώνες και εστιατόρια. Ο Δήμος Θεσσαλονίκης, μέσω της διεύθυνσης κοινωνικών υπηρεσιών, φροντίζει για την όσο το δυνατόν καλύτερη συντήρηση των

εγκαταστάσεων. Τα λουτρά Θέρμων Θεσσαλονίκης λειτουργούν από τις 25 Ιουνίου έως τις 31 Οκτωβρίου.

Τα ιαματικά λουτρά του Δήμου Θεσσαλονίκης στη Θέρμη ενδείκνυνται για δερματολογικά, ρευματικά, αρθρικά νοσήματα και για μετατραυματικές καταστάσεις. Το είδος της θεραπείας είναι λουτροθεραπεία. Στις σύγχρονες εγκαταστάσεις των λουτρών Θέρμης λειτουργούν τρεις ομαδικοί και έντεκα ατομικοί λουτήρες, που εξυπηρετούν τους λουόμενους και υποστηρίζονται από ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό.

2.3.17. ΠΙΚΡΟΛΙΜΝΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η Πικρολίμνη απέχει 40 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη. Οφείλει την ιδιαιτερότητά της στο μαύρο θεραπευτικό πηλό (φυσικός αλατούχος πηλός), που βρίσκεται στις όχθες της. Στην περιοχή υπάρχουν σύγχρονο πηλοθεραπευτήριο και υδροθεραπευτήριο, ξενοδοχείο, εστιατόριο και ψυχαγωγικές εγκαταστάσεις. Η θερμοκρασία πηλού στον ταμιευτήρα είναι 38°C και στα επιθέματα πηλού 42°C.

Η πηγή ενδείκνυται για πηλοθεραπεία για αρθροπάθειες, ρευματοπάθειες, δερματικές και γυναικολογικές παθήσεις.

2.3.18. ΑΜΜΟΥΔΑΡΑ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ

Οι πηγές της Αμμουδαράς βρίσκονται κοντά στο Άργος Ορεστικό, που απέχει 10 χλμ. από την Καστοριά. Η θερμοκρασία του νερού είναι 14,9 °C. Στον χώρο λειτουργεί σύγχρονο υδροθεραπευτήριο.

Οι θεραπευτικές ενδείξεις είναι για ρευματοπάθειες και αρθροπάθειες.

2.4. ΠΗΓΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΜΕ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Οι παρακάτω πηγές έχουν παραχωρηθεί με νόμο στους Οργανισμούς Τοπικής Διοίκησης (π.χ. Νομαρχίες), προκειμένου να γίνει η εκμετάλλευσή τους:

2.4.1. ΓΕΝΗΣΑΙΑ ΞΑΝΘΗΣ

Η ιαματική πηγή βρίσκεται στο 20ο χλμ. της Εθνικής Οδού Ξάνθης – Κομοτηνής. Η ευρύτερη περιοχή είναι ένας σπάνιος υγρότοπος.

Σύντομα θα λειτουργήσει μία σύγχρονη μονάδα υδροθεραπείας – ψυχαγωγίας στο χώρο του λουτρών.

Η θερμοκρασία της πηγής είναι 65 °C.

Η πηγή ενδείκνυται για χρόνιες ρευματοπάθειες, γυναικολογικές παθήσεις, νευραλγίες, νευρίτιδες, αλλεργικές ρευματοπάθειες.

2.4.2. ΘΕΡΜΗ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

Βρίσκεται 11 χλμ. βόρεια της Μυτιλήνης και κοντά στα παράλια. Διοικητικά ανήκει στο νομό Λέσβου και γεωγραφικά στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Είναι μία όμορφη γραφική λουτρόπολη στην οποία ο επισκέπτης μπορεί να συνδυάσει διακοπές και θεραπεία.

Διαθέτει καλή ξενοδοχειακή υποδομή και η πρόσβαση στο νησί γίνεται είτε αεροπορικά μέσω Αθήνας και Θεσσαλονίκης, είτε ακτοπλοϊκώς μέσω Πειραιά, Ραφήνας από την Αθήνα και μέσω Θεσσαλονίκης, Καβάλας από την Βόρεια Ελλάδα.

Ο Δήμος Θέρμης άρχισε πρόσφατα σημαντικά έργα για την αναβάθμιση της περιοχής των λουτρών.

2.4.3. ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ

Ανήκει στο Νομό Φθιώτιδος και βρίσκεται Νοτιανατολικά της Λαμίας. Η απόσταση από την Αθήνα, μέσω της Εθνικής Οδού Αθηνών – Λαμίας είναι 199 χλμ, ενώ από την Λαμία είναι 15 χλμ.

Οι θερμοπηγές των Θερμοπυλών ήταν γνωστές από την αρχαιότητα και η ονομασία της περιοχής φαίνεται να οφείλεται στην ύπαρξη του θερμού ιαματικού νερού το οποίο περνούσε δια των στενών (πυλών) όπως αναφέρει στην ιστορία του και ο Ρωμαίος ιατρικός Λίβιος (59 π.Χ. – 17 μ.Χ.). Ακόμα πρέπει να αναφέρουμε ότι το 480 π.Χ. στα στενά των Θερμοπυλών έπεσε ο Λεωνίδας.

Η πηγή χαρακτηρίζεται ως θερμή υδροθειο-χλωριο-νατριούχος. Η θερμοκρασία του νερού είναι 40 °C, και η παροχή είναι πολύ μεγάλη, αλλά δεν έχει μετρηθεί επακριβώς. Οι πηγές βρίσκονται σε υψόμετρο 70 μ.

Οι ιαματικές πηγές των Θερμοπυλών ενδείκνυνται για παθήσεις ρευματικές, αρθριτικές και γυναικολογικές. Οι εγκαταστάσεις βρίσκονται πλησίον της Εθνικής Οδού Αθηνών – Θεσσαλονίκης και περιλαμβάνουν εκτός από 2 ξενοδοχεία με σύνολο 91 δωματίων και υδροθεραπευτήριο με 18 λουτήρες και 1 πισίνα 4 ατόμων.

2.4.4. ΛΑΓΚΑΔΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η λουτρόπολη του Λαγκαδά βρίσκεται 18 χλμ. ανατολικά από τη Θεσσαλονίκη. Διοικητικά και γεωγραφικά υπάγεται στο νομό Θεσσαλονίκης και στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Πρόκειται για μία σύγχρονη λουτρόπολη με ωραίες εγκαταστάσεις και άριστη υποδομή, τόσο στον υδροθεραπευτικό, όσο και στον τομέα των ξενοδοχείων και εσπαστορίων.

Οι λουτρικές εγκαταστάσεις άρχισαν να λειτουργούν το 1925, ενώ ο ομαδικός λουτήρας έχει πολύ μεγαλύτερη ηλικία λειτουργίας – ανάγεται στην πρώιμη περίοδο της Τουρκοκρατίας.

Η πρόσβαση στην λουτρόπολη είναι εύκολη, γίνεται οδικά μέσω της Εθνικής Οδού Θεσσαλονίκης – Καβάλας. Η διαμονή των επισκεπτών στην λουτρόπολη είναι ευχάριστη, ενώ η λουτροθεραπεία μπορεί να

συνδυαστεί με εκδρομή, στην παρακείμενη λίμνη του Λαγκαδά, η οποία θεωρείται ένας από τους ομορφότερους υδροβιότοπους της νότιας Ευρώπης.

Η λουτρόπολη του Λαγκαδά λειτουργεί υπό την εποπτεία του ομώνυμου Δήμου, ο οποίος για το λόγο αυτό έχει συστήσει δημοτική επιχείρηση. Η θερινή περίοδος λειτουργίας διαρκεί από 1η Ιουνίου έως 31 Οκτωβρίου και η χειμερινή από 11 Νοεμβρίου έως 10 Μαΐου.

Το υδροθεραπευτήριο της λουτρόπολης διαθέτει δύο ομαδικούς λουτήρες, από τους οποίους ο ένας είναι βυζαντινός, καθώς και 60 ατομικούς. Υπάρχει ακόμα η δυνατότητα για αμμόλουτρα, ενώ κατασκευάζεται τελευταία και σύγχρονο πηλθεραπευτήριο. Η πηγή χαρακτηρίζεται ως ακροτόθερμη και τα νερά της ενδείκνυνται για ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες, γυναικολογικές παθήσεις, δερματοπάθειες και παθήσεις των νεύρων.

2.4.5. ΝΕΑ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Η λουτρόπολη Νέας Απολλωνίας απέχει 50 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη και η πρόσβαση σε αυτή γίνεται μέσω της Εθνικής Οδού Θεσσαλονίκης – Καβάλας. Διοικητικά και γεωγραφικά ανήκει στον Νομό Θεσσαλονίκης και στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

Χτισμένη δίπλα από την λίμνη Βόλβη, στους πρόποδες ενός ορεινού όγκου, συνδυάζει για τον τουρίστα θεραπεία και τουρισμό. Η περιοχή διαθέτει άριστη υποδομή όπως ξενοδοχεία, ξενώνες, εστιατόρια, χώρους αναψυχής, κέντρα υγείας και καλή συγκοινωνία. Η κοινότητα σε συνεργασία με την ΕΤΒΑ, άρχισαν την κατασκευή μιας νέας υπερσύγχρονης λουτρόπολης.

Την λουτρόπολη διαχειρίζεται η κοινοτική επιχείρηση της Νέας Απολλωνίας και η περίοδος λειτουργίας είναι από 21 Ιουνίου έως τις 25 Οκτωβρίου.

Οι γνωστές από αρχαιοτάτων χρόνων πηγές της Νέας Απολλωνίας είναι θερμές – αλκαλικές και τα ιαματικά νερά τους ανήκουν στην κατηγορία των αλκαλικών θειούχων και ενδείκνυνται για την θεραπεία πολλών παθήσεων όπως ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες, παθήσεις των

περιφερικών νεύρων, γυναικολογικές παθήσεις, διαστρέμματα και κατάγματα.

2.4.6. ΠΑΛΗΟΣΑΡΑΓΑ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

Στην είσοδο του Αμβρακικού κόλπου, στη θέση Παληοσάραγα, στο νότιο άκρο της γραφικής Πρέβεζας, βρίσκονται τα ιαματικά λουτρά της πόλης. Η Πρέβεζα είναι πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού και ανήκει χωροταξικά στην περιφέρεια της Ηπείρου.

Ένα από τα ομορφότερα κέντρα παραθερισμού η Πρέβεζα προσφέρει στον επισκέπτη τη δυνατότητα να συνδυάσει διακοπές και λουτροθεραπεία. Παράλληλα έχει τη δυνατότητα να μετατρέπεται σε βάση εξόρμησης για εκδρομές σ' ολόκληρη την δυτική Ελλάδα, καθώς και στα νησιά του Ιονίου.

Ως τουριστικό κέντρο διαθέτει πανέμορφες ακτές, άριστη ξενοδοχειακή υποδομή καθώς και πολλούς χώρους αναψυχής, που κάνουν την παραμονή των τουριστών – επισκεπτών απολαυστική. Ένας τόπος που μπορεί να συνδυάσει ο τουρίστας πολλές δραστηριότητες.

Τα λουτρά διαχειρίζεται η αναπτυξιακή δημοτική επιχείρηση Πρέβεζας – Νικόπολης και η διάρκεια λειτουργίας τους είναι από τις 20 Ιουνίου έως τις 20 Οκτωβρίου.

Η λουτροθεραπεία γίνεται στο δημοτικό υδροθεραπευτήριο που διαθέτει 22 ατομικούς λουτήρες. Στο εσωτερικό των λουτρών διατηρούνται τα λουτρά που έχτισε τα θερινά του ανάκτορα ο Αλή Πασάς.

Τα νερά της πηγής χαρακτηρίζονται ως υδροθειχλω-ριονατριούχα και η θερμοκρασία του ανέρχεται στους 21,1 βαθμούς Κελσίου. Από τις μετρήσεις που πραγματοποιήθηκαν υπολογίστηκε ότι η παροχή νερού είναι $15\text{m}^3/\text{h}$.

Η πηγή ενδείκνυται για ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες, ραχίτιδες, νευραλγίες, δερματικές και γυναικολογικές παθήσεις.

2.4.7. ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟ ΣΕΡΡΩΝ

Σε απόσταση 20 χιλιομέτρων από τα Ελληνο-βουλγαρικά σύνορα βρίσκεται το Σιδηρόκαστρο, λέξη που προέρχεται από το τουρκικό Δεμίρ Ιστρί (Σιδερένιο Κάστρο).

Βρίσκεται στην περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας και είναι η πρωτεύουσα της επαρχίας Σινικής, του νομού Σερρών, είναι μία γραφική πόλη, που συνδυάζει το παραδοσιακό με το καινούργιο και της οποίας η ιστορία ξεπερνά τα 3.500 χρόνια.

Η πρόσβαση στην περιοχή είναι ιδιαίτερα εύκολη. Γίνεται οδικώς μέσω Θεσσαλονίκης, Σερρών ή Κιλκίς και σιδηροδρομικώς. Σήμερα ο Δήμος Σιδηροκάστρου έχει περίπου 7000 κατοίκους και θεωρείται ιδανικός τόπος για διακοπές και λουτροθεραπεία.

Τη λουτρόπολη του Σιδηροκάστρου, που θεωρείται ως η πλέον μοντέρνα λουτρόπολη στη Βόρεια Ελλάδα, διαχειρίζεται ο ομώνυμος δήμος, ο οποίος έχει συστήσει για το σκοπό αυτό τη δημοτική επιχείρηση Λουτρών Σιδηροκάστρου.

Πέντε χιλιόμετρα βόρεια της πόλης στο δρόμο προς τα σύνορα, βρίσκεται η λουτρόπολη του Σιδηροκάστρου, η οποία περιλαμβάνει εκτός από το υδροθεραπευτήριο, το οποίο προσφέρεται για υδροθεραπεία και ποσιθεραπεία, άνετο και μοντέρνο ξενοδοχείο, εστιατόριο και μίνι μάρκετ.

Το ξενοδοχείο Γ' κατηγορίας προσφέρει όλες τις ανέσεις που αναζητά ο σύγχρονος τουρίστας και διαθέτει 48 δίκλινα δωμάτια με κεντρική θέρμανση και τηλέφωνο. Διαθέτει αίθουσα πρωινού, μίνι μπαρ, σαλόνι, εστιατόριο χωρητικότητας 300 και μίνι μάρκετ.

Το υδροθεραπευτήριο διαθέτει πλήρως εξοπλισμένο ιατρείο καθώς και ομαδικούς λουτήρες και ατομικούς για υδροκινησιοθεραπεία. Η ιαματική πηγή του Σιδηροκάστρου χαρακτηρίζεται ως υπέρθερμη αλκαλική, οξυανθρακική και το νερό της έχει θερμοκρασία 43,7 βαθμούς Κελσίου.

Λόγω των εκσυγχρονισμένων εγκαταστάσεων που διαθέτει γενικά η πόλη του Σιδηροκάστρου, ο ιαματικός τουρισμός είναι ανεπτυγμένος και προβλέπεται στο μέλλον μεγαλύτερη ανάπτυξη λόγω συγκεκριμένων ενεργειών του Δήμου και των αρμοδίων, σε τουριστικό επίπεδο.

2.4.8. ΤΡΑΪΝΟΥΠΟΛΗ ΕΒΡΟΥ

Τα λουτρά της Τραϊνούπολης βρίσκονται στη Θράκη. Απέχουν 14 χλμ. από την Αλεξανδρούπολη, στον εθνικό δρόμο που συνδέει την Ελλάδα με την Τουρκία και την Ανατολή

Διοικητικά ανήκουν στον Νομό Έβρου και υπάγονται στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης. Τα λουτρά της Τραϊνούπολης, γνωστά από την αρχαιότητα ως χώρος αναζωογόνησης και ανακούφισης, βρίσκονται επί της αρχαίας αλλά και της σημερινής Εγνατίας Οδού.

Η πρόσβαση στα λουτρά είναι εύκολη, καθώς υπάρχει αεροπορική οδική και σιδηροδρομική συγκοινωνία προς και από την Αλεξανδρούπολη την πρωτεύουσα του νομού.

Τη λουτρόπολη διαχειρίζεται ο δήμος Αλεξανδρού-πολης μαζί με την κοινότητα Λουτρού Έβρου. Δήμος και κοινότητα έχουν συστήσει για το σκοπό αυτό δημοτικό-κοινοτική επιχείρηση. Λειτουργεί από 1 Ιουνίου έως 31 Οκτωβρίου και εξυπηρετεί κυρίως άτομα που έρχονται για ιαματικό τουρισμό στην περιοχή.

Οι θερμομεταλλικές πηγές της Τραϊνούπολης χαρακτηρίζονται ως υδροθειοχλωρινατριούχες και έχουν θερμοκρασία νερού 50,6 βαθμούς Κελσίου.

Στην Τραϊνούπολη συνδυάζεται λουτροθεραπεία και ποσιθεραπεία. Στα λουτρά υπάρχει υδροθεραπευτήριο και οι χώροι θεραπείας αποτελούνται από 20 ατομικούς λουτήρες.

Οι πηγές της Τραϊνούπολης ενδείκνυνται για χρόνιες ρευματοπάθειες, γυναικολογικές παθήσεις, νευρίτιδες, νευραλγίες, αλλεργικές δερματοπάθειες, παθήσεις ουροφόρων οδών – νεφρών – ήπατος – χολής, φλεγμονές του αναπνευστικού συστήματος και των αναπνευστικών οδών.

2.5. ΠΗΓΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΜΕ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗ ΚΙΝΗΣΗ

Πρόκειται για πηγές που η εκμετάλλευσή τους έχει παραχωρηθεί με νόμο στους Οργανισμούς Τοπικής Διοίκησης (π.χ. Νομαρχίες).

2.5.1. ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Οι ιαματικές πηγές βρίσκονται στην Χερσόνησο της Κασσάνδρας, σε απόσταση 85 χλμ., από τον Πολύγυρο. Η θερμοκρασία του ιαματικού νερού είναι 39°C. Τα λουτρά λειτουργούν από τον Ιούνιο έως τον Οκτώβριο.

Οι ιαματικές πηγές ενδείκνυνται για δερματοπάθειες, γυναικολογικές παθήσεις, ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες.

2.5.2. ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ ΧΙΟΥ

Τα Αγιάσματα είναι επίγειο του χωριού Κέραμος, βρίσκονται 61 χλμ. βορειοδυτικά της Χίου, μέσω Βολισού. Η διαδρομή για τα Αγιάσματα είναι η εξής: Χίος - Βροντάδος - Κατάβαση - Βολισός - Κέραμος - Αγιάσματα.

2.5.3. ΑΓΙΟΣ ΦΩΚΑΣ - ΚΩΣ

Οι ιαματικές πηγές είναι στις Θέρμες σε απόσταση 2 χιλιόμετρα μετά τον Άγιο Φωκά. Θα ακολουθήσετε τη διαδρομή: Κως - Ψαλίδι - Άγιος Φωκάς - Θέρμες, συνολικής απόστασης 10 χιλιομέτρων.

2.5.4. ΑΔΑΜΑΝΤΑΣ ΜΗΛΟΥ

Η ιαματική πηγή βρίσκεται στον Αδάμαντα, το φυσικό λιμάνι της Μήλου και η θερμοκρασία της είναι 35°C. Τα λουτρά λειτουργούν από τον Ιούλιο έως τον Οκτώβριο.

Η ιαματική πηγή ενδείκνυται για ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες, νευραλγίες, γυναικολογικές παθήσεις.

2.5.5. ΜΑΝΔΡΑΚΙ ΝΙΣΥΡΟΥ

Οι ιαματικές πηγές βρίσκονται 1 χιλιόμετρο ανατολικά από το Μανδράκι, την πρωτεύουσα του νησιού. Τα λουτρά λειτουργούν από τον Ιούνιο έως τον Οκτώβριο.

2.5.6. ΠΑΛΑΙΟΒΡΑΧΑ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ

Η ιαματική πηγή της Παλαιοβράχας βρίσκεται σε απόσταση, περίπου 20 χιλιόμετρα από την Υπάτη, στη συνέχεια του επαρχιακού δρόμου που συνδέει την Υπάτη με τη Σπερχειάδα.

2.5.7. ΛΟΥΤΡΑ ΗΡΑΙΑΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ

Τα Λουτρά Ηραίας βρίσκονται 103 χιλιόμετρα βορειοδυτικά, μέσω Μεγαλόπολης, από την Τρίπολη. Μετά την Μεγαλόπολη είναι προτιμότερο να πάρετε το δρόμο προς Ολυμπία – Ολυμπιάδα – Μουριά – Λούβρο – Λιβαδάκι. Τρία χιλιόμετρα μετά το Λιβαδάκι στρίβετε δεξιά και μετά από περίπου 7,5 χιλιόμετρα φτάνετε στα λουτρά. Το νερό της πηγής είναι κατάλληλο για ρευματοπάθειες και αρθροπάθειες.

2.5.8. ΘΕΡΜΑ ΚΑΛΥΜΝΟΥ

Οι πηγές απέχουν 1 χιλιόμετρο νότια της Καλύμνου (ή Πόθια). Το νερό τους είναι κατάλληλο για ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες, διαταραχές του ουροποιητικού και του πεπτικού συστήματος.

2.5.9. ΜΥΡΤΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Οι ιαματικές πηγές «Κόκκινο Στεφάνι» βρίσκονται στο βορειοανατολικό άκρο της λίμνης Τριχωνίδας, σε απόσταση 30 μέτρων από τις όχθες της λίμνης και περίπου 20 χιλιόμετρα από Αγρίνιο. Η θερμοκρασία του νερού είναι 19°C. Τα λουτρά λειτουργούν από τον Ιούλιο έως τον Σεπτέμβριο.

Οι πηγές ενδείκνυνται για ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες, παθήσεις του γαστρεντερικού και ουροποιητικού συστήματος, δερματικές και γυναικολογικές παθήσεις.

2.5.10. ΠΟΛΥΧΝΙΤΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

Οι ιαματικές πηγές του Πολύχνιτου βρίσκονται σε απόσταση 45 χιλιομέτρων από την πόλη της Μυτιλήνης. Η συγκοινωνία από και προς τις πηγές γίνεται με υπεραστικά ΚΤΕΛ και ταξί.

Οι πηγές έχουν θερμοκρασία 76-91 °C και είναι οι θερμότερες της Ευρώπης. Είναι χλωρονατριούχες και είναι κατάλληλες για ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες, γυναικολογικές και δερματικές παθήσεις και ισχυαλγίες.

Επίσης 5 χιλιόμετρα, βόρεια του Πολύχνιτου βρίσκεται η ιαματική πηγή του Λισβερίου με θερμοκρασία 69°C.

2.5.11. ΒΡΩΜΟΝΕΡΙ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

Είναι παραλιακό χωριό περίπου 18 χιλιόμετρα, μετά τα Φιλιατρά, από τον παραλιακό δρόμο. Μπορείτε επίσης να ακολουθήσετε το δρόμο που συνδέει τα Φιλιατρά με τους Γαργαλιάνους. Πριν μπείτε στους Γαργαλιάνους, στρίβετε δεξιά και μετά από 6 χιλιόμετρα φτάνετε στο Βρωμονέρι.

2.5.12. ΕΥΘΑΛΟΥ ΛΕΣΒΟΥ

Η πηγή βρίσκεται στις βόρειες ακτές της Λέσβου, 4 χιλιόμετρα ανατολικά του Μολύβου. Διοικητικά ανήκει στο Νομό Λέσβου και γεωγραφικά στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Η λουτρόπολη διαθέτει ξενοδοχειακή υποδομή και ο επισκέπτης μπορεί να συνδυάσει διακοπές και θεραπεία. Στο νησί φτάνει κανείς ακτοπλοϊκά, είτε αεροπορικά μέσω Αθήνας – Ραφήνας – Πειραιά και Θεσσαλονίκης – Καβάλας – Αλεξανδρούπολης.

Ο Δήμος Μήθυμνας Λέσβου έχει συστήσει δημοτική επιχείρηση η οποία έχει αναλάβει τη λειτουργία της λουτρόπολης. Τα λουτρά λειτουργούν από 1η Ιουνίου έως 31 Οκτωβρίου. Η κίνηση βρίσκεται σε ικανοποιητικά επίπεδα με ντόπιους και ξένους τουρίστες και πιστεύεται ότι με την αναβάθμιση των εγκαταστάσεων στο μέλλον η κίνηση και γενικότερα ο ιαματικός τουρισμός στην Ευθαλού – Μόλυβο θα ανέβει σημαντικά.

Η πηγή χαρακτηρίζεται χλωρονατριούχος ραδιενεργός και η θερμοκρασία του νερού είναι 46,5 βαθμοί Κελσίου. Η λουτρόπολη διαθέτει υδροθεραπευτήριο με έναν ομαδικό λουτήρα και 6 ατομικούς.

Ενδείκνυται για ρευματισμούς, αρθρίτιδες, ισχυαλγίες, νευραλγίες, ψαμμιάσεις, γυναικολογικές παθήσεις.

2.5.13. ΕΧΙΝΟΣ ΞΑΝΘΗΣ

Οι πηγές βρίσκονται σε απόσταση 42 χιλιομέτρων βόρεια της Ξάνθης και 15 χιλιόμετρα από τον Εχίνο. Αναβλύζουν σε υψόμετρο 500 μέτρων σε ένα γαλήνιο και όμορφο φυσικό περιβάλλον με άριστες κλιματολογικές συνθήκες. Στην περιοχή υπάρχουν τέσσερις πηγές με θερμοκρασία 22 – 60 °C, που τροφοδοτούν το υδροθεραπευτήριο.

Οι πηγές ενδείκνυνται για δερματοπάθειες και χόνδριες γαστρίτιδες.

2.5.14. ΣΟΥΒΑΛΑ ΑΙΓΙΝΗΣ

Οι ιαματικές πηγές της Σουβάλας απέχουν 10 χιλιόμετρα από την πρωτεύουσα του νησιού. Η θερμοκρασία των νερών είναι 28 °C το νερό θερμαίνεται στις εγκαταστάσεις.

Οι ιαματικές πηγές της Σουβάλας ενδείκνυνται για ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες, δερματικές και γυναικολογικές παθήσεις.

2.5.15. ΛΟΥΤΡΑΚΙ ΠΕΛΛΑΣ

Στους πρόποδες του όρου Καϊμακτσαλάν, 20 χιλιόμετρα δυτικά της Αριδαίας, βρίσκεται η λουτρόπολη του Λουτρακίου που ανήκει στην ομώνυμη Κοινότητα. Διοικητικά υπάγεται στο Νομό Πέλλας και στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

Χτισμένη σε πυκνό καταπράσινο δάσος έχει ως χαρακτηριστικό της τόσο την πλούσια θερμή υδροφορία – 650 κυβικά μέτρα νερού ανά ώρα – το εναλλασσόμενο τοπίο και το υγιεινό περιβάλλον, όσο και τις πολλές σπηλιές, που βρίσκονται στο χώρο των λουτρών και στους οποίους υπάρχει αφθονία παλαιοντολογικών ευρημάτων.

Στο Λουτράκι φτάνουμε οδικώς μέσω Έδεσσας. Εκεί ο τουρίστας θα βρει δύο ξενοδοχειακές μονάδες, σύγχρονο εστιατόριο, εγκαταστάσεις αναψυχής και ανοιχτή πισίνα, μεγάλων διαστάσεων, ώστε να μπορέσει να συνδυάσει λουτροθεραπεία και ποσιθεραπεία και με κλιματοθεραπεία.

Η λουτρόπολη, την οποία διαχειρίζεται η Κοινοτική Επιχείρηση του Λουτρακίου, λειτουργεί όλο το χρόνο. Για την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών έχουν ήδη αρχίσει να πραγματοποιούνται έργα ξεκινώντας με την ανέγερση καινούργιου, σύγχρονου ξενοδοχείου.

Στο Λουτράκι Πέλλας οι επισκέπτες φροντίζουν την υγεία τους κάνοντας χρήση του ιαματικού νερού τόσο εσωτερικά, με ποσιθεραπεία, όσο και εξωτερικά με υδροθεραπεία. Το περιβάλλον και η πολύ καλή παροχή υπηρεσιών προσελκύουν πολλούς τουρίστες, οι οποίοι καταφεύγουν στην περιοχή για να ηρεμήσουν να ψυχαγωγηθούν.

Στο υδροθεραπευτήριο της λουτρόπολης, η οποία βρίσκεται 2 χιλιόμετρα δυτικά της κοινότητας Λουτρακίου υπάρχουν οι εξής υδροθεραπευτικές εγκαταστάσεις:

- Κρουνοί για ποσιθεραπεία
- Ομαδικοί λουτήρες για υδροθεραπεία και κινησιοθεραπεία
- Ατομικοί λουτήρες
- Μεγάλη εξωτερική πισίνα με ιαματικό νερό για λουτροθεραπεία και ψυχαγωγία.

Το νερό έχει θερμοκρασία 37 °C και χημικά ανήκει στα ανθρακικά – όξινα ανθρακικά μεταλλικά και υποτονικά νερά.

Επίσης έχει γίνει μελέτη, για την ανάπτυξη και βελτίωση των εγκαταστάσεων της περιοχής, και η οποία περιλαμβάνει:

- Μονάδα υδροθεραπευτηρίου της τάξης των 7.500 τ.μ. με 100 ατομικούς λουτήρες, πισίνες ομαδικής λουτροθεραπείας, χώρους φυσιοθεραπείας, γυμναστήρια, χώρος ειδικής θεραπείας, χώρους αναψυχής.
- Πανεπιστημιακή κλινική αποθεραπεία της τάξης των 150.000 τ.μ. και δυναμικότητας 45 κλινών.
- Ξενοδοχείο Α΄ Κατηγορίας της τάξης των 6.000 τ.μ. και δυναμικότητας 140 κλινών, με κοινόχρηστους χώρους και επιπλέον με ένα χώρο σεμιναρίων για συνεδριακή χρήση.
- Υπόγειο Parking χωρητικότητας 300 αυτοκινήτων που θα καλύπτει και τις ανάγκες της πόλης.

Επίσης η μελέτη προβλέπει τη δημιουργία χώρων αναψυχής σε συνδυασμό με τους υπαίθριους χώρους του συγκροτήματος.

2.5.16. ΚΟΡΝΟΣ ΔΗΜΝΟΥ

Η πηγή «Θέρμα» βρίσκεται στην περιοχή Κοινότητας Κορνού, στο νησί της Λήμνου, η οποία διοικητικά ανήκει στο Νομό Λέσβου και χωροταξικά στην περιφέρεια του Βόρειου Αιγαίου. Η προσπέλαση γίνεται μέσω της οδού Μύρινας – Αγίου Δημητρίου.

Η Λήμνος διαθέτει καλή ξενοδοχειακή υποδομή και αεροπορική σύνδεση με Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Ακτοπλοϊκά συνδέεται με Ραφήνα, Πειραιά από Αθήνα και Θεσσαλονίκη, Καβάλα από Βόρεια Ελλάδα.

Η θερμοκρασία των ιαματικών νερών είναι 44 °C ενώ η παροχή νερού είναι 35 m³/h. Τα τελευταία χρόνια έχει γίνει πρόταση του Συνδέσμου για ιαματική χρήση και εμφιάλωση πόσιμου νερού.

Η πηγή που υπάρχει τροφοδοτεί μικρό λουτρικό σταθμό ο οποίος ανακαινίζεται τελευταία.

2.5.17. ΑΓΙΑΣΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

Ο ομώνυμος Δήμος βρίσκεται βορειοδυτικά της Μυτιλήνης και απέχει 23 χιλιόμετρα από αυτήν. Διοικητικά ανήκει στο Νομό Λέσβου και υπάγεται στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Βορειοδυτικά του Δήμου εντοπίζεται μία ομάδα πηγών, γνωστές ως πηγές Τσίγκου. Οι πηγές είναι εντελώς ανεκμετάλλευτες ενώ θα μπορούσαν να γίνουν ένας από τους πόλους έλξης τουριστών του νησιού. Ωστόσο, υπάρχει η δυνατότητα αξιοποίησης των πηγών.

Η Λέσβος διαθέτει αεροπορική σύνδεση με Αθήνα και Θεσσαλονίκη, και ακτοπλοϊκή σύνδεση με Ραφήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη και Καβάλα. Επίσης την καλοκαιρινή περίοδο το νησί συνδέεται ακτοπλοϊκά με πολλές άλλες περιοχές στην Ελλάδα.

Οι πηγές ενδείκνυνται για ουρική αρθρίτιδα πρωτογενείς και δευτερογενείς γαστρίτιδες, νεφρολιθική, χολολιθική και πολλές άλλες.

2.5.18. ΑΓΚΙΣΤΡΟ ΣΕΡΡΩΝ

Το Άγκιστρο ανήκει διοικητικά στο Νομό Σερρών και υπάγεται στην περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας. Οι πηγές βρίσκονται 1500 μέτρα ανατολικά της Κοινότητας. Η πρόσβαση στο χώρο των λουτρών γίνεται οδικώς μέσω Σερρών ή Κιλκίς αλλά και σιδηροδρομικώς. Τα λουτρά ανήκουν στην Κοινότητα και λειτουργούν όλο το χρόνο.

Στον χώρο των λουτρών λειτουργεί υδροθεραπευτήριο κι ένας ομαδικός λουτήρας, ενώ για τη διαμονή των επισκεπτών υπάρχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια στην Κοινότητα Αγκίστρου.

Τα νερά των πηγών χαρακτηρίζονται ως θερμά, αλκαλικά, υδροανθρακικά και ενδείκνυται για την θεραπεία των παθήσεων του μυοσκελετικού συστήματος όπως ρευματοπάθειες και αρθροπάθειες.

2.5.19. ΠΗΓΗ ΚΑΛΙΔΡΟΜΟΥ

Πρόκειται για μία ανεκμετάλλευτη πηγή. Χαρακτηρίζεται ως υδροθειούχος – αλιπηγή.

Τα στοιχεία της πηγής έχουν ως εξής: Η θερμοκρασία είναι 33°C, η παροχή του νερού μεγάλη. Βρίσκεται σε υψόμετρο 20 μέτρων και χρησιμοποιείται για λουτροθεραπεία.

2.5.20. ΤΡΥΦΟΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Ο Τρύφος βρίσκεται στην Κοινότητα της επαρχίας Ξηρομέρου του Νομού Αιτωλοακαρνανίας και υπάγεται στην περιφέρεια δυτικής Ελλάδας. Βρίσκεται σε μία πανέμορφη περιοχή με ιδιαίτερα υγιεινό κλίμα, μεταξύ των ακαρνανικών βουνών και του Αμβρακικού Κόλπου, γεμάτη πράσινο και άφθονα νερά.

Οι εγκαταστάσεις των λουτρών Τρύφου θεωρούνται από τις πλέον σύγχρονες και βρίσκονται περίπου τρία χιλιόμετρα βορειοδυτικά της ομώνυμης Κοινότητας. Στη λουτρόπολη υπάρχει μοντέρνο ξενοδοχείο μεγάλης δυναμικότητας όπως επίσης και εστιατόρια, χώρος αναψυχής οι οποίοι χώροι καθιστούν ευχάριστη τη διαμονή του τουρίστα – επισκέπτη.

Η πρόσβαση στην περιοχή είναι εύκολη και γίνεται οδικώς, είτε μέσω Αγρινίου και Αμφιλοχίας ή Άρτας – Αμφιλοχίας, είτε μέσω Πρέβεζας – Βόνιτσας. Ακόμα ο τουρίστας θα μπορούσε να συνδυάσει τον ιαματικό τουρισμό με επίσκεψη στην κοντινή Λευκάδα, το όμορφο νησί του Ιονίου.

Η λουτρόπολη του Τρύφου, εκτός από τη λουτροθεραπεία και ποσιθεραπεία, ενδείκνυται και για κλιματοθεραπεία. Το εναλλασσόμενο φυσικό τοπίο και το υγιεινό κλίμα της περιοχής συμβάλλουν τα μέγιστα στην ανάρρωση καταβεβλημένων οργανισμών και συνίσταται ιδιαίτερα για τους κατοίκους των μεγαλουπόλεων.

Το υδροθεραπευτικό κέντρο των ιαματικών λουτρών Τρύφου, διαθέτει σύγχρονες εγκαταστάσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν δέκα ατομικούς λουτήρες για λουτρο-θεραπεία, τρεις ατομικούς λουτήρες για υδρομασάζ καθώς και σάουνα και σύγχρονο ποσιθεραπευτήριο.

2.5.21. ΝΕΑ ΚΕΣΣΑΝΗ

Τα λουτρά της Νέας Κεσσάνης βρίσκονται στο 18ο χιλιόμετρο της οδού Ξάνθης – Κομοτηνής. Διοικητικά η Κοινότητα υπάγεται στο Νομό Ξάνθης και χωροταξικά ανήκει στην περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης.

Η λουτρόπολη διαθέτει υδροθεραπευτικές εγκαταστάσεις, ξενοδοχεία και ξενώνες. Οι επισκέπτες μπορούν να φτάσουν στην

περιοχή της Νέας Κεσσάνης τόσο σιδηροδρομικώς όσο και οδικώς μέσω Ξάνθης.

Τη λουτρόπολη διαχειρίζεται η κοινότητα της Νέας Κεσσάνης, η οποία συνέστησε για το λόγο αυτό και κοινοτική επιχείρηση.

Το υδροθεραπευτήριο της πόλης διαθέτει 6 ομαδικούς λουτήρες και 15 ατομικούς. Οι πηγές της περιοχής χαρακτηρίζονται ως αλκαλικές οξυπηγές και τα νερά της ως υπέρθερμα χλωριονατριούχα.

2.5.22. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

Στο βόρειο άκρο του Αιγαίου και στα όρια του Θρακικού Πελάγους βρίσκεται το καταπράσινο νησί της Σαμοθράκης, που έγινε παγκόσμια γνωστό για την ιστορία του και τα αρχαιολογικά του ευρήματα, ιδιαίτερα με το άγαλμα της Νίκης, που σήμερα βρίσκεται στο μουσείο του Λούβρου.

Το νησί διοικητικά ανήκει στο Νομό Έβρου ενώ υπάγεται στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης. Συνδέεται ακτοπλοϊκά τόσο με την Αλεξανδρούπολη, όσο και με την Καβάλα, δύο πόλεις που διαθέτουν αεροδρόμιο. Τα τελευταία χρόνια γνώρισε μεγάλη τουριστική ανάπτυξη, καθώς συνδυάζει πεντακάθαρη θάλασσα, όμορφες παραλίες, πλούσια βλάστηση και τα ιαματικά νερά.

Αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, φυσικές καλλονές είναι τα αξιοθέατα του νησιού. Το πλοίο πάνει στο λιμάνι της Καμαριώτισσας ενώ ο παραδοσιακός οικισμός της χώρας, της πρωτεύουσας του νησιού, βρίσκεται 5 χιλιόμετρα δυτικά, στο εσωτερικό του νησιού με μια λοφοκορφή του Σαός.

Το υδροθεραπευτήριο της Σαμοθράκης διαχειρίζεται ο δήμος και η περίοδος λειτουργίας του είναι από 15 Ιουνίου - 28 Οκτωβρίου.

Τα λουτρά της Σαμοθράκης βρίσκονται στο βόρειο άκρο του νησιού σε μία απόσταση 13 χιλιομέτρων από την Καμαριώτισσα και σε μία περιοχή γεμάτη από ρυάκια, ποτάμια, πράσινο, πλατάνι, μυρτιές, κουμαριές και καστανιές.

Οι σύγχρονες εγκαταστάσεις των λουτρών αποτελούνται από ομαδικούς και ατομικούς λουτήρες για λουτροθεραπεία και κινησιοθεραπεία.

Στα λουτρά υπάρχουν ξενοδοχεία, μπάνγκαλδους και εστιατόρια που καθιστούν ευχάριστη τη διαμονή των επισκεπτών τουριστών.

2.5.23. ΚΟΛΠΟΣ ΓΕΡΑΣ ΛΕΣΒΟΥ

Η λουτρόπολη βρίσκεται στον ομώνυμο κόλπο, 6 χιλιόμετρα βορειοδυτικά της πόλης της Μυτιλήνης, η οποία διοικητικά ανήκει στο Νομό Λέσβου και γεωγραφικά στην περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου.

Η πηγή στον Κόλπο της Γέρας χαρακτηρίζεται θερμή χλωριονατριούχος με θερμοκρασία νερού 41 °C. Η παροχή νερού είναι πάνω από 25 m³/h. Υπάρχει γεώτρηση σταθερής παροχής νερού. Η ιδιοκτησία είναι του Δήμου, η οποία αποκτήθηκε σταδιακά, και φτάνει στα 50 στρέμματα.

Στο 20ο Συνέδριο για τα θερμομεταλλικά νερά και τον ιαματικό τουρισμό που έγινε από την οργάνωση του Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδος, με τη συνεργασία των Υπουργείων Εσωτερικών και Μακεδονίας – Θράκης, ο Σύνδεσμος πρότεινε ίδρυση νέου Λουτροθεραπευτηρίου, ξενώνα και ίδρυση – δημιουργία Ναυταθλητικών εγκαταστάσεων.

Οι παλιές εγκαταστάσεις αποτελούνται από ένα μικρό κτίσμα μήκους 35 μέτρων χωροθετημένου στην παραλία.

Η πρόταση αξιοποίησης αφορά επίσης τη δημιουργία δύο νέων Συγκροτημάτων. Το ένα αφορά τη δημιουργία πάρκου αναψυχής σε ιδιόκτητο οικόπεδο του δήμου κοντά στη θάλασσα και το άλλο τη δημιουργία νέου λουτρικού κέντρου.

Σήμερα λειτουργούν εγκαταστάσεις του Δήμου Μυτιλήνης με δύο μεγάλους κοινούς λουτήρες με τούρκικους θόλους. Στην περιοχή υπάρχει τουριστική υποδομή για να χρησιμοποιηθεί εναλλακτικά μέχρι την ολοκλήρωση των εγκαταστάσεων.

2.5.24. ΘΕΡΜΙΑ ΔΡΑΜΑΣ

Οι ιαματικές πηγές βρίσκονται 30 χιλιόμετρα βόρεια της Κωμόπολης του Παρανεστίου, σε απόσταση 70 χιλιομέτρων από τη Δράμα. Τα νερά αναβλύζουν σε υψόμετρο 620 μέτρων, σε μία ειδυλλιακή τοποθεσία, που συνδυάζει το όμορφο τοπίο με το καλό κλίμα. Στην περιοχή υπάρχουν πέντε πηγές, θερμοκρασίας 20 – 58 °C.

Οι ιαματικές πηγές ενδείκνυνται για λουτροθεραπεία για ρευματοπάθειες, οσφυαλγίες, ισχιαλγίες. Ποσιθεραπεία για παθήσεις του ουροφόρων οδών, του ήπατος και των χοληφόρων οδών.

2.5.25. ΠΕΤΡΑΙΑ ΠΕΛΛΑΣ

Η ιαματική πηγή της Πετραίας βρίσκεται 16 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της Έδεσσας. Στην περιοχή κατασκευάζεται ένα σύγχρονο υδροθεραπευτήριο.

Η ιαματική πηγή της Πετραίας ενδείκνυται για αρθροπάθειες, ρευματοπάθειες, δερματικές παθήσεις.

2.5.26. ΚΙΒΩΤΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Οι ιαματικές πηγές της Κιβωτού βρίσκονται περίπου 26 χιλιόμετρα βόρεια των Γρεβενών. Γίνονται μελέτες για την ανάπτυξή τους.

2.5.27. ΑΓΡΑΠΙΔΑ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

Η Αγραπίδα βρίσκεται σε απόσταση 37 χιλιομέτρων νοτιοανατολικά της Φλώρινας. Στην περιοχή κατασκευάζεται σύγχρονη υδροθεραπευτική μονάδα.

2.5.28. ΑΜΑΡΑΝΤΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Το ατμοθεραπευτήριο του Αμάραντου Ιωαννίνων βρίσκεται 75 χιλιόμετρα βόρεια των Ιωαννίνων, μέσω Κόνιτσας, σε υψόμετρο 1.200 μέτρων. Οι θερμοί ατμοί των πηγών προσφέρονται για εισπνοοθεραπεία και ατμοθεραπεία. Το κέντρο λειτουργεί από τον Ιούνιο έως τον Σεπτέμβριο.

Οι ιαματικές πηγές του Αμάραντου ενδείκνυνται για παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος.

2.5.29. ΘΕΡΜΑ ΝΕΡΑ ΑΡΓΕΝΟΥ ΛΕΣΒΟΥ

Οι ιαματικές πηγές του Αργένου βρίσκονται κοντά στο ομώνυμο χωριό, σε απόσταση 9,5 χιλιομέτρων ανατολικά του Μόλυβου. Βρίσκονται στο δρόμο που συνδέει το Μόλυβο με τη Συκαμινιά.

2.5.30. ΛΟΥΤΡΑ ΣΤΑΧΤΗΣ

Τα Λουτρά Στάχτης βρίσκονται στους πρόποδες των ορέων Ναυπακτίας. Για να φτάσετε μπορείτε να ακολουθήσετε τον επαρχιακό δρόμο που ξεκινά από Ναύπακτο – Νεόκαστρο – Στύλια – Λουτρά Στάχτης.

2.6. ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΜΕ ΨΥΧΡΟ ΜΕΤΑΛΛΙΚΟ ΝΕΡΟ

2.6.1. ΣΟΥΡΩΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η κοινότητα Σουρωτής βρίσκεται 28 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της Θεσσαλονίκης. Ανήκει διοικητικά και γεωγραφικά στο Νομό Θεσσαλονίκης και στην περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας. Η πρόσβαση σε αυτή είναι εύκολη και γίνεται οδικώς μέσω του εθνικού δρόμου Θεσσαλονίκης – Νέων Μουδανιών είτε μέσω του δρόμου προς Θέρμη και Βασιλικά.

Στο χώρο της πηγής λειτουργεί υπερσύγχρονο και με μεγάλες δυνατότητες παραγωγής, εργοστάσιο εμφιάλωσης των μεταλλικών ιαματικών νερών, τα οποία ύστερα από την ανάληψη της επιχείρησης από την ομώνυμη κοινότητα έχουν κατακτήσει και τις αγορές του εξωτερικού.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αναβλύσεις μεταλλικών νερών στην ευρύτερη περιοχή της κοινότητας, τα οποία ενδείκνυνται για ποσιθεραπεία. Η πηγή χαρακτηρίζεται ως των αλκαλικών γαιών οξυπηγή με θερμοκρασία 19,6°C.

Το νερό εμφιαλώνεται από την Κοινοτική Επιχείρηση Εμφιάλωσης Μεταλλικού Νερού Σουρωτής, τόσο στην παραδοσιακή συσκευασία, που το έκανε γνωστό στο πανελλήνιο, όσο και σε καινούργιες μεγαλύτερες φιάλες καθώς το προϊόν εξάγεται και σε άλλες χώρες.

2.6.2. ΞΙΝΟ ΝΕΡΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

Η κοινότητα Ξινού Νερού βρίσκεται 36 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της Φλώρινας επί της Εθνικής Οδού Φλώρινας – Πτολεμαΐδας. Διοικητικά και χωροταξικά ανήκει στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας.

Πρόκειται για περιοχή μοναδικού φυσικού κάλλους, στις οποίας το υπέδαφος υπάρχει άφθονο οξυανθρακικό νερό, το οποίο αναβλύζει ακόμα και από τις βρύσες των σπιτιών της κοινότητας.

Η κοινότητα του Ξινού Νερού Φλώρινας έχει συστήσει κοινοτική επιχείρηση εμφιάλωσης, η οποία έχει δυναμική παρουσία στην αγορά των εμφιαλωμένων μεταλλικών νερών.

2.6.3. ΜΕΤΑΛΛΙΚΟ ΚΙΛΚΙΣ

Η πηγή του ψυχρού μεταλλικού νερού βρίσκεται σε απόσταση 7 χιλιομέτρων βορειοδυτικά του Κιλκίς. Στο Μεταλλικό δεν υπάρχει εργοστάσιο εμφιάλωσης.

2.6.4. ΚΑΡΙΤΣΑ ΛΑΡΙΣΑΣ

Η κοινότητα Καρίτσας βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του Κίσαβου και συνδυάζει βουνό, πράσινο και καταγάλανη θάλασσα. Πρόκειται για περιοχή μοναδικού φυσικού κάλλους, με εύκολη οδική πρόσβαση.

Η Καρίτσα απέχει 55 χιλιόμετρα βορειοανατολικά της Λάρισας. Μπορείτε να ακολουθήσετε τον επαρχιακό δρόμο που συνδέει την Λάρισα με την Καρίτσα ή να κάνετε ένα μέρος της διαδρομής μέσω της εθνικής οδού και να στρίψετε δεξιά στη διασταύρωση προς Ομόλιο – Στόμιο – Καρίτσα.

Ο οικισμός της Καρίτσας ανήκει διοικητικά στο νομό Λάρισας και υπάγεται στην περιφέρεια της Θεσσαλίας. Υπάρχουν ξενώνες και ενοικιαζόμενα δωμάτια που προσφέρουν άνετη διαμονή στον επισκέπτη.

Τις εγκαταστάσεις ποσιθεραπείας διαχειρίζεται η κοινοτική επιχείρηση που σύστησε η Κοινότητα Καρίτσας και λειτουργούν τους μήνες Ιούνιο, Ιούλιο και Αύγουστο.

Η πηγή χαρακτηρίζεται ψυχρή σιδηρούχος οξυπηγή και το νερό έχει θερμοκρασία 15 βαθμούς Κελσίου. Στην Καρίτσα δεν υπάρχει εργοστάσιο εμφιάλωσης του μεταλλικού νερού.

2.7. ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Παράλληλα με τις άλλες αναπτυξιακές προσπάθειες του Συνδέσμου, και βασισμένοι στις σύγχρονες αντιλήψεις του ιαματικού τουρισμού, συγκροτήθηκε μια μικρή ομάδα επιστημόνων που ασχολείται με τον εντοπισμό και την εκτίμηση των ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών «πηλού» στον ελληνικό χώρο.

Βασικός στόχος είναι, μέσα στην γενικότερη έννοια του «θερμαλισμού» το φυσικό αυτό ευγενές υλικό να εξελιχθεί και να αποκτήσει τη θέση που δικαιωματικά του ανήκει στον χώρο της θεραπευτικής αγωγής και βέβαια, να αποτελέσει τη βάση για σύγχρονα πηλοθεραπευτήρια.

Στην πορεία της προσπάθειας για την υλοποίηση του στόχου αυτού προέκυψαν πολλές δυσκολίες. Η απουσία παρόμοιων μελετών κατά το παρελθόν, η έλλειψη ανάλογων στοιχείων δυσκόλευαν το έργο αυτό. Παρ' όλ' αυτά ο στόχος έπρεπε να επιτευχθεί για τους εξής λόγους:

- Δεν μπορούμε να μιλάμε για σύγχρονο και οργανωμένο Ιαματικό Τουρισμό, όταν δεν υπάρχουν πηλοθεραπευτήρια.
- Δεν είναι δυνατόν αν εισάγουμε πανάκριβα καλλυντικά σκευάσματα πηλού τη στιγμή που το έδαφος της χώρας μας έχει αποθέματα πηλού, τα οποία δυστυχώς είναι αναξιοποίητα.
- Είναι πια καιρός να αρχίσει μία συστηματική προσπάθεια για την αξιολόγηση και εκμετάλλευση αυτών των ανεκμετάλλεπτων πηγών.

ΤΙ ΟΝΟΜΑΖΟΥΜΕ ΠΗΛΟ

Υπάρχουν αρκετοί ορισμοί του πηλού, ανάλογα με την επιστήμη που τον μελετά.

Κατά την γεωλογική έννοια, πηλοί είναι ιζήματα τα οποία αποτελούνται από άμμο, ιλύ και αργίλιο σε ίσες αναλογίες και με μέγεθος συστατικών από :

α)	άμμος	2mm - 0,62mm
β)	ιλύς	0,062 mm - 0,004 mm
γ)	άργιλος	μικρότερα από 0,004 mm.

Στην πράξη όμως, υπάρχουν πολλές ταξινομήσεις και ονοματολογίες πηλών. Έτσι οι πηλοί μπορούν να ταξινομηθούν ανάλογα:

- Με τον τρόπο και το περιβάλλον σχηματισμού
- Με τα ανόργανα και οργανικά συστατικά τους
- Με την χημική σύσταση του νερού που είναι διαποτισμένοι οι πηλοί.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΠΗΛΟΣ

Ιαματικός πηλός είναι ένα μίγμα υπέρθερμο ή υπερθερμαινόμενο, το οποίο προέρχεται από μία τέλεια ρευστοποίηση, ενός στερεού συστατικού, κατ' εξοχήν αργιλικού και ενός υγρού συστατικού που είναι το θερμομεταλλικό νερό.

Στη φύση τέτοιος πηλός που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για πηλοθεραπεία αυτούσιος, είναι μόνο ο πηλός των θερμών πηγών. Ο πηλός αυτός σχηματίζεται γύρω από θερμές πηγές, από οργανικά και ανόργανα συστατικά, τα οποία είναι διαλυμένα ή αιωρούνται στο θερμό νερό και τα οποία αποτίθενται γύρω από την πηγή. Αυτός ο πηλός αποτελεί ένα φυσικό ιαματικό πηλό, που όμως δυστυχώς δεν υπάρχει παρά σε μικρές ποσότητες στη φύση.

Έτσι ο άνθρωπος προκειμένου να εξασφαλίσει τέτοιο πηλό μμείται τη φύση και παρασκευάζει τεχνητό θεραπευτικό πηλό.

Είναι λοιπόν αναγκαίο, περιοχές που διαθέτουν πηλό, ικανό να μετατραπεί σε ιαματικό, να χαρτογραφηθούν και να προστατευθούν περιβαλλοντολογικά.

Ιαματικός πηλός και ιαματικό νερό έχουν κοινό στόχο. Πρέπει λοιπόν να διέπονται από κοινή νομοθεσία. Πιο συγκεκριμένα είναι ανάγκη η νομοθεσία «περί ιαματικών νερών», να συμπληρωθεί και με τον «ιαματικό πηλό».

Πρέπει να δοθεί βαρύτητα από τους υπεύθυνους φορείς σε θέματα έρευνας και μελέτης ιαματικών πηλών σε θέματα τεχνογνωσίας ως προς την παρασκευή και εφαρμογή, έτσι ώστε ο ιαματικός τουρισμός στην Ελλάδα να καλύψει όλο το πλαίσιο της σύγχρονης, συστηματικής και οργανωμένης θεραπευτικής αγωγής.

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. Κρηνίδες – Ν. Καβάλας
2. Πικρολίμνη – Ν. Κιλκίς
3. Καβάσιλα – Ν. Ιωαννίνων
4. Μέθανα – Ν. Αττικής
5. Σαντορίνη – Ν. Κυκλάδων
6. Αμύνταιο – Ν. Φλωρίνης
7. Σάμος – Ν. Σάμου
8. Άστρο Πελοποννήσου – Ν. Αρκαδίας
9. Λεκάνη Αναργύρων – Ν. Φλώρινας

Οι θεραπευτικές ενδείξεις των πηλοθεραπευτικών σταθμών είναι για ρευματικές διαταραχές, μετατραυματική αγωγή, γυναικολογικές παθήσεις, καρδιακές παθήσεις, δερματικές παθήσεις, παθήσεις νευρικού συστήματος αλλά και στην αισθητική.

Έχουμε ήδη αναφερθεί σε ορισμένους από τους πηλοθεραπευτικούς σταθμούς της χώρας μας, όπως τα Μέθανα και την Πικρολίμνη. Θα ασχοληθούμε τώρα με δύο ακόμα.

2.7.1. ΚΑΒΑΣΙΛΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Οι θερμομεταλλικές πηγές των Καβάσιλων βρίσκονται μόλις 4 χιλιόμετρα βόρεια της ομώνυμης κοινότητας στην επαρχία Κονίτσης, η οποία υπάγεται διοικητικά στο Νομό Ιωαννίνων και χωροταξικά ανήκει στην περιφέρεια της Ηπείρου.

Βρίσκονται σε ένα πανέμορφο φυσικό περιβάλλον περιτριγυρισμένες από παραδοσιακούς οικισμούς, ενώ η περιοχή διαθέτει καλή ξενοδοχειακή υποδομή, που καθιστά άνετη την παραμονή των επισκεπτών. Οι θερμές μεταλλικές πηγές των Καβάσιλων είναι δύο ομάδες στις δύο όχθες του ποταμού Σαραντάπορου και στον οποίο χάνονται.

Η περιοχή διασχίζεται από τον Σαραντάπορο, στις δύο όχθες του οποίου βρίσκονται οι πηγές. Οι κύριες πηγές είναι τέσσερις, η μία κοντά στην άλλη και βρίσκονται κοντά στη δυτική όχθη του ποταμού. Νοτιοανατολικά των πηγών και όχι πολύ μακριά βρίσκονται και αρκετές μικρότερες.

Η περίοδος λειτουργίας των λουτρών, τα οποία διαχειρίζεται διακοινοτική επιχείρηση που σύστησαν οι κοινότητες Καβάσιλων, Αγ. Βαρβάρας και ο Δήμος Κόνιτσας είναι από 1η Ιουνίου έως 31 Οκτωβρίου.

Σήμερα έχουν κατασκευαστεί έργα βασικής υποδομής. Λειτουργεί υδροθεραπευτήριο 2 πισίνων (ανδρών – γυναικών), δυναμικότητας 30 λούσεων την ημέρα.

Μία αναπτυξιακή μελέτη της περιοχής θα πρέπει να έχει την εξής μορφή:

- Να γίνουν μοντέρνα κτίρια για 200 μπάνια την ημέρα τα οποία να προσφέρονται στους ντόπιους αλλά και στους ξένους.
- Να γίνουν εγκαταστάσεις για λασπόλουτρα, καθώς επίσης να γίνουν ακόμη και εγκαταστάσεις για συσκευασία και πώληση της επιπλέον λάσπης.
- Εγκαταστάσεις για θερμοκήπια.

2.7.2. ΚΡΗΝΙΔΕΣ ΚΑΒΑΛΑΣ

Ο οικισμός των Κρηνίδων, ανήκει πλέον, ύστερα από την πρόσφατη συνένωση κοινοτήτων, στο νεοσυσταθέντα Δήμο Φιλίππων του Νομού Καβάλας και υπάγονται στην Περιφέρεια ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης.

Στην περιοχή με την πλούσια ιστορία ο επισκέπτης φτάνει εύκολα, είτε οδικώς μέσω Καβάλας ή Δράμας, είτε σιδηροδρομικώς μέσω Δράμας, είτε αεροπορικώς μέσω Καβάλας. Γύρω από το πηλοθεραπευτήριο υπάρχει ξενοδοχείο και κάμπινγκ για τη διαμονή των επισκεπτών.

Το πηλοθεραπευτήριο ανήκει στην ομώνυμη κοινότητα και λειτουργεί από 1η Ιουνίου έως 15 Οκτωβρίου.

Οι Κρηνίδες αποτελούν τη μοναδική ελληνική παρουσία στο χώρο της συστηματικής πηλοθεραπείας (λασπόλουτρο). Ενδείκνυνται για χρόνιες ρευματοπάθειες, γυναικολογικές παθήσεις, δερματικές παθήσεις και καλλυντική χρήση. Υδροθεραπεία για ουρική αρθρίτιδα, νεφρολιθίαση, έκζεμα, φλεγμονές του δέρματος, χρόνιες δερματοπάθειες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 10 ΧΡΟΝΙΑ

3. ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

Στην Ελλάδα, σε αντίθεση με άλλες χώρες με παράδοση, δεν έχει αναπτυχθεί σημαντικά ο ιαματικός τουρισμός. Υπάρχουν περίπου 2.500 ιαματικές πηγές και το μεγαλύτερο ποσοστό τους μένει αναξιοποίητο μέχρι και σήμερα. Από διάφορες στατιστικές έρευνες, διαπιστώνουμε ότι 130 - 150 χιλιάδες άτομα κάθε χρόνο κάνουν ιαματικά λουτρά στη χώρα μας, δηλαδή το 1 - 1,5 % του πληθυσμού περίπου. Σύμφωνα με τον ΕΟΤ περίπου 340 πηγές μεταλλικών νερών βρίσκονται σε χρήση και η εκμετάλλευσή τους διακρίνεται όπως αναφέρθηκε προηγούμενα σε κατηγορίες πηγών τουριστικής και τοπικής σημασίας.

Στη συνέχεια, θα αναλύσουμε τους στατιστικούς πίνακες της περιόδου 1990 - 1998 που περιλαμβάνονται στη στατιστική υπηρεσία Ελλάδος, ανάλογα με την κατηγορία τους, δηλαδή την κίνηση των πηγών τουριστικής σημασίας και αυτών της τοπικής σημασίας.

3.1. ΚΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

Σε ό,τι αφορά στον αριθμό των ατόμων που επισκέφθηκαν τις ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας παρατηρούμε ότι την περίοδο 1990 - 1998 υπάρχουν διάφορες αυξομειώσεις, με πτωτικές τάσεις κυρίως στο τέλος αυτής της περιόδου και μόνη εξαίρεση την Αιδηψό που σε σχέση με τις άλλες πηγές παρουσιάζει την καλύτερη κίνηση αν και εδώ δε λείπουν κάποιες εξαιρέσεις. Σχετικά με τον αριθμό των θεραπευτικών αγωγών παρατηρούμε ανάλογα νούμερα, δηλαδή μείωση με σχετικά καλύτερες χρονιές το 1990, 1991, 1993, 1994 και χειρότερες το 1998 και 1992.

Παρατηρούμε επομένως ότι επικρατεί μια γενικευμένη καθοδική πορεία με κάποιες ιδιοτροπίες σε ορισμένες περιπτώσεις που για παράδειγμα μειώνεται ο αριθμός των ατόμων ενώ αυξάνεται ο αριθμός των θεραπειών ή και αντίστροφα, αλλά το γενικότερο συμπέρασμα είναι απογοητευτικό.

3.2. ΚΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

Επίσης, σχετικά με τις ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας, κατά την ίδια περίοδο, ο αριθμός των επισκεπτών παρουσίασε αύξηση κατά το 1994, 1996, 1998 και μείωση κατά το 1993, 1995, 1997 ενώ ανάλογες ήταν οι εξελίξεις και για τις θεραπευτικές αγωγές αυτές τις χρονιές.

Το δυσάρεστο είναι ότι αντί να προστίθενται νέες και πιο σύγχρονες ιαματικές πηγές στον κατάλογο, κάποιες από αυτές, τοπικής σημασίας, δε λειτούργησαν καθόλου κατά τη διάρκεια κάποιων ετών. Αναφερόμαστε βέβαια στην Ευθαλού και Πολίχνιτο Λέσβου που δε λειτούργησαν από το 1992 - 1996, όπως επίσης τα λουτρά Ηραίας Αρκαδίας και Κόλλπου Γέρας Λέσβου το 1996 και Αγ.Ιωάννου Λέσβου το 1997 - 1998.

3.3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Επειτα από τη μελέτη των στατιστικών στοιχείων του ΕΟΤ καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι ιαματικές πηγές που παρουσιάζουν και τη μεγαλύτερη κίνηση είναι αυτές της τουριστικής σημασίας, που έχουν οργανωθεί, εξοπλιστεί και επιβλέπονται από τον ΕΟΤ. Οι πηγές τοπικής σημασίας, που έχουν παραχωρηθεί στους Δήμους, υπολειπούνται λόγω του ανύπαρκτου σχεδόν εξοπλισμού και των εγκαταστάσεων και γι' αυτό παρουσιάζουν και τη μικρότερη κίνηση.

Ούτως ή άλλως ο ιαματικός τουρισμός στην Ελλάδα δεν έχει αναπτυχθεί στο βαθμό που μπορεί, παρόλο που η χώρα μας καλύπτει όλες τις προϋποθέσεις (κλίμα, φυσικό περιβάλλον κλπ) για κάτι τέτοιο, ίσως περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη χώρα στον κόσμο. Οι λόγοι, τα προβλήματα, οι δυνατότητες και οι προτάσεις θα ακολουθήσουν στα ακόλουθα κεφάλαια με σκοπό την καλύτερη και πληρέστερη κάλυψη του θέματος που μας απασχολεί - του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα.

ΚΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣΑΟΥΓΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1991

Α/Α ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΕΙΣ
1. ΑΓΙΟΥ ΒΑΡΒΑΡΟΥ	ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	Στερούμεθα στοιχείων	
2. ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ	ΛΕΣΒΟΥ	"	"
3. ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	ΧΑΛΚΙΑΔΙΚΗΣ	"	"
4. ΑΓΙΟΥ ΦΩΚΑ	ΚΕ	80	1.299
5. ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ ΚΕΡΑΜΟΥ	ΣΙΟΥ	209	3.593
6. ΑΔΑΜΑΝΤΑ	ΜΗΛΟΥ	40	636
7. ΑΜΦΟΥΔΑΡΑΣ	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	500	8.500
8. ΑΜΑΡΑΝΤΟΥ	ΚΟΝΙΤΣΗΣ	1.236	13.256
9. ΑΡΙΔΑΙΑΣ	ΠΕΛΛΗΣ	3.207	64.118
10. ΑΡΑΚΟΒΙΤΙΚΩΝ	ΠΑΤΡΩΝ	109	1.700
11. ΓΕΝΗΣΙΑΣ	ΕΒΟΛΗΣ	740	14.340
12. ΓΙΑΛΤΡΩΝ	ΕΥΒΟΙΑΣ	588	7.899
13. ΔΡΑΝΙΤΣΑΣ-ΚΑΪΤΣΑΣ	ΚΑΡΑΪΤΣΑΣ	1.700	12.527
14. ΕΚΙΝΟΥ	ΕΒΟΛΗΣ	550	8.000
15. ΕΥΘΑΛΟΥΣ	ΛΕΣΒΟΥ	Δεν λειτουργήσει	
16. ΗΡΑΙΑΣ	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	Στερούμεθα στοιχείων	
17. ΘΕΡΜΩΝ	ΚΑΛΥΔΙΝΟΥ	"	"
18. ΘΕΡΜΗΣ	ΛΕΣΒΟΥ	700	5.800
19. ΚΑΒΑΣΙΑΩΝ	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	900	8.549
20. ΚΟΛΙΟΥ ΓΕΡΑΣ	ΛΕΣΒΟΥ	Στερούμεθα στοιχείων	
21. ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΕΦΑΝΙ	ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	200	2.000
22. ΚΡΕΜΑΣΤΩΝ	"	2.200	20.000
23. ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ ΝΕΣΥΡΟΥ	ΔΡΑ/ΣΟΥ	321	3.945
24. ΜΟΥΡΕΤΙΑΝΟΥ	ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	Δεν λειτουργήσει	
25. ΝΕΑΣ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	8.000	100.000
26. ΕΥΛΟΚΕΡΑΣ	ΗΛΙΑΣ	350	3.800
27. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	1.106	15.030
28. ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ	ΛΕΣΒΟΥ	Δεν λειτουργήσει	
29. ΣΕΛΕΣ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	2.735	35.555
30. ΣΕΜΙΑΝΙΤΙΚΩΝ	ΑΙΓΙΟΥ	718	5.576
31. ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ	ΣΕΡΦΩΝ	3.383	35.288

A/A	ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΕΙΣ
32.	ΣΟΥΒΑΑΣ	ΚΕΦΑΛΙΣ	272	4.350
33.	ΣΤΑΚΥΡΕ-ΚΟΡΙΑΡΗ	ΑΙΤΩΛ/ΑΚΑΡΙΑΣ		
34.	ΦΡΑΞΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ	ΕΒΡΟΥ	1.719	21.415 λούσεις
"	"	"		141.700 πόσεις
35.	ΚΑΝΟΦΟΥΛΟΥ	ΑΡΤΑΣ	250	2.700
36.	ΧΕΛΟΒΑ-ΜΗΑΝΕΣΥΤΗ	ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ		
37.	ΨΑΡΟΘΕΡΙΝΩΝ	ΕΒΡΟΥ	1.354	14.700

ΚΙΝΗΣΗ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ
ΛΟΥΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1992

Α/Α	ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΤΡΙΚΗ
1.	ΑΓΙΟΥ ΒΑΡΒΑΡΟΥ	ΑΙΤΩΛ/ΑΚΑΡΙΑΣ	Στερούμεθα στοιχείων	
2.	ΑΓΙΟΥ ΓΩΓΓΙΝΟΥ	ΑΙΤΩΛ/ΑΚΑΡΙΑΣ	"	"
3.	ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	1000	14.770
4.	ΑΓΙΟΥ ΘΩΚΑ	ΚΡ	150	2.300
5.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ ΚΑΡΑΜΟΥ	ΕΥΡΩΠ	240	3.700
6.	ΑΔΑΜΑΝΤΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	52	855
7.	ΑΙΓΙΟΥ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	650	2.500
8.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	Στερούμεθα στοιχείων	
9.	ΑΡΙΑΔΑΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	3200	70.500
10.	ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	125	1.670
11.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	610	13.129
12.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	520	6.529
13.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ ΚΑΡΑΜΟΥ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	2000	13.925
14.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	900	10.000
15.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	Δεν λειτουργεί	
16.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	950	10.450
17.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	88	1.457
18.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	Στερούμεθα στοιχείων	
19.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	"	"
20.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	"	"
21.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	200	2.000
22.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	2000	25.000
23.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	289	36.920
24.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	"	1.000
25.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	1765	101.613
26.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	307	2.992
27.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	1098	11.074
28.	ΑΓΙΑΣΜΑΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	Δεν λειτουργεί	

Α/Α	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΚΩΔΙΚΟΣ	ΟΝΟΜΑ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΗΤΕ
29.	ΣΠΑΝΕ	ΣΠΙΤ/ΝΥΚΤΕΣ	2350	37.050
30.	ΣΠΑΝΙΟΠΡΩΤΕΙΝΗ	ΑΙΤΤΟΥ	798	5.797
31.	ΣΠΑΝΙΟΚΑΛΣΙΟΥ	ΣΠΡΩΝ	3253	35.700
32.	ΣΟΦΡΑΣ	ΚΕΝΤΡΑΙΟΣ	132	4.475
33.	ΣΤΑΛΙΝΕΣ ΠΟΡΕΙΝΕΣ	ΑΝΤΑ/ΜΕΣ	Στεροειδή στοίχων	
34.	ΣΤΑΛΙΝΟΧΟΛΕΣΤΕΡΟΛ	ΕΠΟΥ	"	"
	"	"	"	"
35.	ΣΑΝΧΟΧΑΟΙ	ΑΡΙΑΣ	210	2.000
36.	ΣΑΡΑΝΤΑ ΙΣΙΟΠΡΟΠΙΛ	ΜΕΛΙΟΑΟΓΓΙΟΥ	250	1.000
37.	ΣΑΡΟΧΑΟΙ	ΕΠΟΥ	1117	12.076

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 30.954

ΛΟΥΣΗΤΕ - 442.452

ΚΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΙΑΣ
ΛΟΥΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1993

ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΕΙΣ
ΑΓΙΟΥ ΒΑΡΒΑΡΟΥ	ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	Στερούμεθα στοιχείων	
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ	ΛΕΣΒΟΥ	300	-
ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	1.000	14.000
ΑΓΙΟΥ ΦΩΚΑ	ΚΩ	78	1.200
ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ ΚΕΡΑΜΟΥ	ΧΙΟΥ	140	2.785
ΑΔΑΜΑΝΤΑ	ΜΗΛΟΥ	52	855
ΑΜΜΟΥΔΑΡΑΣ	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	850	8.500
ΑΜΑΡΑΝΤΟΥ	ΚΟΝΙΤΣΗΣ	Στερούμεθα στοιχείων	
ΑΡΙΔΑΙΑΣ	ΠΕΛΛΗΣ	3.210	75.000
ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΩΝ	ΠΕΤΡΩΝ	125	1.670
ΓΕΝΗΣΑΙΑΣ	ΞΑΝΘΗΣ	819	14.805
ΓΙΑΛΤΡΩΝ	ΕΥΒΟΙΑΣ	487	6.349
ΔΡΑΝΙΤΣΑΣ ΚΑΙΤΣΑΣ	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	2.000	15.055
ΕΧΙΝΟΥ	ΞΑΝΘΗΣ	650	9.500
ΕΥΘΑΛΟΥΣ	ΛΕΣΒΟΥ	Δεν λειτουργήσει	
ΗΡΑΙΑΣ	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	1.000	10.000
ΘΕΡΜΩΝ	ΚΑΛΥΜΝΟΥ	Στερούμεθα στοιχείων	
ΘΕΡΜΗΣ	ΛΕΣΒΟΥ	Στερούμεθα στοιχείων	
ΚΑΒΑΣΙΛΩΝ	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ		
ΚΟΛΠΟΥ ΓΕΡΑΣ	ΛΕΣΒΟΥ		
ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΕΦΑΝΙ	ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	200	1.800
ΚΡΕΜΑΣΤΩΝ	"	2.000	27.050
ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ ΝΙΣΥΡΟΥ	ΔΩΔ/ΣΟΥ	280	3.423
ΜΟΥΡΣΤΙΑΝΟΥ	ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	Στερούμεθα στοιχείων	
ΝΕΑΣ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	8.182	101.522
ΕΥΛΟΚΕΡΑΣ	ΗΛΕΙΑΣ	Στερούμεθα στοιχείων	
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	1.171	16.986
ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ	ΛΕΣΒΟΥ	Δεν λειτουργήσει	

ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΕΙΣ
ΣΕΔΕΣ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	2.950	38.350
ΣΕΛΙΑΝΙΤΙΚΩΝ	ΑΙΓΙΟΥ	Στερούμεθα στοιχείων	
ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ	ΣΕΡΡΩΝ	3.363	36.800
ΣΟΥΒΑΛΛΑΣ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	250	4.486
ΣΤΑΧΤΗΣ ΠΟΡΙΑΡΗ	ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	Στερούμεθα στοιχείων	
ΤΡΑΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ	ΕΒΡΟΥ	"	"
"	"	"	"
ΧΑΝΟΠΟΥΛΟΥ	ΑΡΤΑΣ	"	"
ΧΕΛΩΒΑ - ΜΠΑΝΙΩΤΗ	ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	"	"
ΨΑΡΟΘΕΡΜΩΝ	ΕΒΡΟΥ	938	12.090

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 30.045
 ΛΟΥΣΕΙΣ - 402.236

Σ Τ Α Τ Ι Σ Τ Ι Κ Α   Σ Τ Ο Ι Χ Ε Ι Α
Κ Ι Ν Η Σ Η Σ   Ι Α Μ Α Τ Ι Κ Ω Ν   Π Η Γ Ω Ν   Τ Ο Π Ι Κ Η Σ   Σ Η Μ Α Σ Ι Α Σ
Λ Ο Υ Τ Ρ Ι Κ Η Σ   Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ο Υ   1 9 9 4

ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ (Δ.Α.Υ.)	ΛΟΥΣΕΙΣ
ΑΓΙΟΥ ΒΑΡΒΑΡΟΥ	ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	490	7.250
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ	ΛΕΣΒΟΥ	300	-
ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	1.000	25.000
ΑΓΙΟΥ ΦΩΚΑ	ΚΩ	100	1.800
ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ ΚΕΡΑΜΟΥ	ΧΙΟΥ	140	2.785
ΑΔΑΜΑΝΤΑ	ΜΗΛΟΥ	62	1.100
ΑΜΜΟΥΔΑΡΑΣ	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	800	8.000
ΑΜΑΡΑΝΤΟΥ	ΚΟΝΙΤΣΗΣ	Στερούμεθα στοιχείων	
ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΩΝ	ΠΑΤΡΩΝ	200	1.800
ΓΕΝΗΣΑΙΑΣ	ΞΑΝΘΗΣ	774	15.278
ΓΙΑΛΤΡΩΝ	ΕΥΒΟΙΑΣ	650	6.705
ΔΡΑΝΙΤΣΑΣ ΚΑΙΤΣΑΣ	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	1.600	15.000
ΕΧΙΝΟΥ	ΞΑΝΘΗΣ	700	10.000
ΕΥΘΑΛΟΥΣ	ΛΕΣΒΟΥ	Δεν λειτούργησε	
ΗΡΑΙΑΣ	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	1.000	10.000
ΘΕΡΜΩΝ	ΚΑΛΥΜΝΟΥ	40	687
ΘΕΡΜΗΣ	ΛΕΣΒΟΥ	200	3.500
ΚΑΒΑΣΙΩΝ	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Στερούμεθα στοιχείων	
ΚΟΛΠΟΥ ΓΕΡΑΣ	ΛΕΣΒΟΥ	"	"
ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΕΦΑΝΙ	ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	220	2.000
ΚΡΕΜΑΣΤΩΝ	"	2.000	25.000
ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΠΕΛΛΑΣ	ΠΕΛΛΗΣ	3.014	79.000
ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ ΝΙΣΥΡΟΥ	ΔΩΔ/ΣΟΥ	130	2.200

ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ (Δ.Α.Υ.)	ΛΟΥΣΕΙΣ	
ΜΟΥΡΣΤΙΑΝΟΥ	ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	100	500	
ΝΕΑΣ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	8.182	101.522	
ΕΥΛΟΚΕΡΑΣ	ΗΛΕΙΑΣ	290	2.400	
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	1.095	15.955	
ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ	ΛΕΣΒΟΥ	Δεν λειτουργήσει		
ΣΕΔΕΣ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	2.500	37.500	
ΣΕΛΙΑΝΙΤΙΚΩΝ	ΑΙΓΙΟΥ	936	7.678	
ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ	ΣΕΡΡΩΝ	3.363	36.800	
ΣΟΥΒΑΛΑΣ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	369	5.862	
ΣΤΑΧΤΗΣ ΠΟΡΙΑΡΗ	ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	Σταρούμεθα στοιχείων		
ΤΡΑΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ	ΕΒΡΟΥ	1.300	22.365	<u>ΠΟΣΕΙΣ</u>
				138.000
ΧΑΝΟΠΟΥΛΟΥ	ΑΡΤΑΣ	340	3.400	
ΧΕΛΟΒΑ - ΜΠΑΝΙΩΤΗ	ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	100	2.500	
ΨΑΡΟΘΕΡΜΩΝ	ΕΒΡΟΥ	1.400	15.000	
ΠΑΛΑΙΟΒΡΑΧΑΣ	ΦΘΙΩΤΙΔΑ	250	2.900	

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 33.645
ΛΟΥΣΕΙΣ - 471.487
ΠΟΣΕΙΣ - 138.000

Σ Τ Α Τ Ι Σ Τ Ι Κ Α

ΚΙΝΗΣΗΣ ΓΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ
ΔΟΥΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1995.

Α/Α	ΓΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΑΤΟΜΑ (Δ.Α.Υ)	ΛΟΥΣΕΙΣ
1.	ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΟΥ -ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	500	7.500
2.	ΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ-ΛΕΣΒΟΥ	300	-
3.	ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ-ΧΑΛΚ/ΚΗΣ	1.000	25.000
4.	ΑΓ. ΦΩΚΑ-ΚΩ	78	1.500
5.	ΑΓΓΙΑΣΜΑΤΑ ΚΕΡΑΜΟΥ-ΧΙΟΥ	200	3.737
6.	ΑΔΑΜΑΝΤΑ -ΜΗΛΟΥ	75	1.218
7.	ΑΜΜΟΥΔΑΡΑΣ-ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	800	8.000
8.	ΑΜΑΡΑΝΤΟΥ-ΚΟΝΙΤΗΣ		
9.	ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΩΝ-ΠΑΤΡΩΝ	180	ΣΤΕΡΟΥΜΕΘΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ 1.754
10.	ΓΕΝΗΣΙΑΣ-ΞΑΝΘΗΣ	552	15.071
11.	ΓΙΑΛΤΡΩΝ-ΕΥΒΟΙΑΣ	490	5.354
12.	ΔΡΑΝΙΤΣΑΣ ΚΑΙΤΣΑΣ-ΚΑΡΔ/ΑΣ	2.000	20.000
13.	ΕΚΙΝΟΥ-ΞΑΝΘΗΣ	700	10.000
14.	ΕΥΘΑΛΟΥΣ-ΛΕΣΒΟΥ		ΔΕΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ
15.	ΗΡΑΙΑΣ-ΑΡΚΑΔΙΑΣ	300	5.100
16.	ΘΕΡΜΩΝ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ	40	687
17.	ΘΕΡΜΗΣ-ΛΕΣΒΟΥ	200	3.500
18.	ΚΑΒΑΣΙΩΝ-ΙΩΑΝ/ΝΩΝ		ΣΤΕΡΟΥΜΕΘΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
19.	ΚΟΛΠΟΥ ΓΕΡΑΣ-ΛΕΣΒΟΥ		"
20.	ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΕΦΑΝΙ-ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	220	2.300
21.	ΚΡΕΜΑΣΤΩΝ-ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	2.000	25.000
22.	ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ-ΠΕΛΛΗΣ	3.014	79.000
23.	ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ-ΝΙΣΥΡΟΥ	132	2.258
24.	ΜΟΥΡΤΙΑΝΟΥ-ΜΕΣ/ΓΙΟΥ	100	500
25.	ΝΕΑΣ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ-ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	7.874	100.398
26.	ΕΥΔΟΚΕΡΑΣ-ΗΛΕΙΑΣ	300	2.500
27.	ΠΡΕΒΕΖΗΣ-ΠΡΕΒΕΖΗΣ	915	15.329
28.	ΠΟΛΙΚΝΙΤΟΥ-ΛΕΣΒΟΥ		ΔΕΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ
29.	ΣΕΔΕΣ-ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	3.000	45.000
30.	ΣΕΛΙΑΝΙΤΙΚΩΝ-ΑΙΓΙΟΥ	936	7.678
31.	ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ-ΣΕΡΡΩΝ	3.363	36.800
32.	ΣΟΥΒΑΛΑΣ-ΠΕΙΡΑΙΩΣ	276	4.431
33.	ΣΤΑΧΤΗΣ ΠΟΡΙΑΡΗ-ΑΙΤ/ΝΙΑΣ		ΔΕΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ
34.	ΤΡΑΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ-ΕΒΡΟΥ	1.300	22.365
35.	ΚΑΝΟΠΟΥΛΟΥ-ΑΡΤΑΣ	250	ΠΟΣΕΙΣ 138.000
36.	ΧΕΛΩΒΑ-ΜΠΑΝΙΩΤΗ-ΜΕΣ/ΓΙΟΥ	100	2.500
37.	ΨΑΡΟΘΕΡΜΩΝ-ΕΒΡΟΥ	1.200	2.500
38.	ΠΑΛΑΙΟΒΡΑΧΑΣ-ΦΘΙΩΤΙΔΑ	250	18.000
			2.900

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 32.645
ΛΟΥΣΕΙΣ - 477.880
ΠΟΣΕΙΣ - 138.000

Σ Τ Α Τ Ι Σ Τ Ι Κ Α

ΚΙΝΗΣΗ	ΛΑΜΑΤΙΚΩΝ	ΠΗΓΩΝ	ΤΟΠΙΚΩΝ	ΣΗΜΑΤΩΝ
--------	-----------	-------	---------	---------

ΔΟΥΤΡΕΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1996.

A/A	ΛΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΑΤΟΜΑ (Δ.Α.Υ)	ΛΟΥΣΕΙΣ
1.	ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΟΥ - ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	225	4.500
2.	→ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ - ΔΕΣΦΟΥ		ΔΕΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ
3.	ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ - ΧΑΛΚ/ΚΗΣ	1.000	20.340
4.	ΑΓ. ΦΩΚΑ - ΚΩ	95	1.500
5.	ΑΓΓΛΑΣΜΑΤΑ ΚΕΡΑΜΟΥ - ΧΙΟΥ	160	3.400
6.	ΑΔΑΜΑΝΤΑ - ΜΗΛΟΥ	100	1.400
7.	ΑΜΜΟΥΔΑΡΑΣ - ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	790	7.300
8.	ΑΜΑΡΑΝΤΟΥ - ΚΟΝΙΤΣΗΣ	1.500	15.000
9.	ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΩΝ - ΠΑΤΡΩΝ	200	2.800
10.	ΓΕΝΗΛΙΑΣ - ΞΑΝΘΗΣ	758	14.172
11.	ΓΙΑΤΡΩΝ - ΕΥΒΟΙΑΣ	451	5.542
12.	ΔΡΑΜΙΤΣΑΣ ΚΑΙΤΣΑΣ - ΚΑΡΔ/ΑΣ	2.500	16.500
13.	ΕΧΙΝΟΥ - ΞΑΝΘΗΣ	600	8.000
14.	ΕΥΘΑΛΟΥΣ - ΔΕΣΦΟΥ		ΔΕΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ
15.	ΗΡΑΙΑΣ - ΑΡΚΑΔΙΑΣ		"
16.	ΘΕΡΜΩΝ - ΚΑΛΥΜΝΟΥ	50	960
17.	ΘΕΡΜΗΣ - ΔΕΣΦΟΥ	500	7.500
18.	ΚΑΒΑΣΙΩΝ - ΙΩΑΝ/ΝΩΝ		ΣΤΕΡΟΥΜΕΘΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
19.	ΚΟΛΠΟΥ ΓΕΡΑΣ - ΔΕΣΦΟΥ		ΔΕΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ
20.	ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΕΦΑΝΙ - ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	200	3.850
21.	ΚΡΕΜΑΣΤΩΝ - ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	2.000	25.000
22.	ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ - ΠΕΛΛΗΣ	4.200	80.000
23.	ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ - ΝΙΣΥΤΟΥ	200	2.500
24.	ΜΟΥΡΤΙΑΝΟΥ - ΜΕΣ/ΓΙΟΥ		ΣΤΕΡΟΥΜΕΘΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
25.	ΝΕΑΣ ΑΠΟΛΩΝΙΑΣ - ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	7.771	104.468
26.	ΕΥΣΚΕΡΑΣ - ΗΛΕΙΑΣ	250	1.800
27.	ΠΡΕΒΕΣΗΣ - ΠΡΕΒΕΣΗΣ	983	14.573
28.	ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ - ΔΕΣΦΟΥ		ΔΕΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ
29.	ΣΕΔΕΣ - ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	1.939	29.085
30.	ΣΕΛΙΑΝΙΤΙΚΩΝ - ΑΙΓΙΟΥ	1.165	21.082
31.	ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ - ΣΕΡΡΩΝ	3.945	39.904
32.	ΣΟΥΒΑΛΑΣ - ΠΕΙΡΑΙΩΣ	210	3.840
33.	ΣΤΑΧΤΗΣ ΠΟΡΛΑΡΗ - ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	200	2.500
34.	ΤΡΑΛΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ - ΖΕΦΟΥ	1.250	21.500
			ΠΟΣΕΙΣ 137.000
35.	ΧΑΝΟΠΟΥΛΟΥ - ΑΡΤΑΣ	400	4.700
36.	ΧΕΛΩΝΑ - ΜΠΑΝΙΩΤΗΣ - ΜΕΣ/ΓΙΟΥ		ΣΤΕΡΟΥΜΕΘΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
37.	ΦΑΡΟΘΕΡΜΩΝ - ΖΕΦΟΥ	1.180	17.800
38.	ΠΑΛΑΙΟΒΡΑΧΑΣ - ΦΘΙΩΤΙΔΑ	240	2.700

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 35.062
ΛΟΥΣΕΙΣ - 484.216
ΠΟΣΕΙΣ - 137.000

Σ Τ Α Τ Ι Σ Τ Ι Κ Α

ΚΙΝΗΣΗΣ	ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ	ΤΟΠΙΚΗΣ	ΣΗΜΑΣΙΑΣ
ΛΟΥΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1997			
A/A	ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΑΤΟΜΑ (Δ.Α.Υ)	ΛΟΥΣΕΙΣ
1.	ΑΓ.ΒΑΡΒΑΡΟΥ- ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ		
2.	ΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ-ΛΕΣΒΟΥ	ΔΕΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ	
3.	ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ-ΧΑΛΚ/ΚΗΣ		
4.	ΑΓ. ΦΩΚΑ-ΚΩ		
5.	ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ ΚΕΡΑΜΟΥ-ΧΙΟΥ	200	3.000
6.	ΑΔΑΜΑΝΤΑ-ΜΗΛΟΥ	72	1.184
7.	ΑΜΜΟΥΔΑΡΑΣ-ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ		
8.	ΑΜΑΡΑΝΤΟΥ-ΚΟΝΙΤΣΗΣ	1.100	12.000
9.	ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΩΝ ΠΑΤΡΩΝ	200	2.500
10.	ΓΕΝΗΣΑΙΑΣ-ΞΑΝΘΗΣ	1.000	14.800
11.	ΓΙΑΛΤΡΩΝ-ΕΥΒΟΙΑΣ	497	5.180
12.	ΔΡΑΝΙΤΣΑΣ ΚΑΙΤΣΑ-ΚΑΡΔ/ΑΣ		
13.	ΕΧΙΝΟΥ-ΞΑΝΘΗΣ	592	9.040
14.	ΕΥΘΑΛΟΥΣ-ΛΕΣΒΟΥ	80	1.600
15.	ΗΡΑΙΑΣ-ΑΡΚΑΔΙΑΣ	500	
16.	ΘΕΡΜΩΝ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ		
17.	ΘΕΡΜΗΣ-ΛΕΣΒΟΥ	500	7.500
18.	ΚΑΒΑΣΙΑΩΝ-ΙΩΑΝ/ΝΩΝ	1.000	12.300
19.	ΚΟΛΠΟΥ ΓΕΡΑΣ-ΛΕΣΒΟΥ		
20.	ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΕΦΑΝΙ-ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	300	5.000
21.	ΚΡΕΜΑΣΤΩΝ-ΑΙΤ/ΝΙΑΣ		
22.	ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ-ΠΕΛΛΗΣ	3.347	89.647
23.	ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ-ΝΙΣΥΡΟΥ		
24.	ΜΟΥΡΕΤΙΑΝΟΥ-ΜΕΣ/ΓΙΟΥ		
25.	ΝΕΑΣ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ - ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	8.226	108.000
26.	ΕΥΛΟΚΕΡΑΣ- ΗΛΕΙΑΣ	220	1.500
27.	ΠΡΕΒΕΖΗΣ-ΠΡΕΒΕΖΗΣ	899	13.000
28.	ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ-ΛΕΣΒΟΥ		
29.	ΘΕΡΜΗ -ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ (ΣΕΔΕΣ)	1.658	19.896
30.	ΣΕΛΙΑΝΙΤΩΝ-ΑΙΓΙΟΥ		
31.	ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ- ΣΕΡΡΩΝ	4.000	43.610
32.	ΣΟΥΒΑΛΑΣ- ΠΕΙΡΑΙΩΣ		
33.	ΣΤΑΧΤΗΣ ΠΟΡΙΑΡΗ-ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	783	15.068
34.	ΤΡΑΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ- ΕΒΡΟΥ		
35.	ΧΑΝΟΠΟΥΛΟΥ -ΑΡΤΑΣ	500	7.000
36.	ΧΕΛΟΒΑ ΜΠΑΝΙΩΤΗ- ΜΕΣ/ΓΙΟΥ		
37.	ΨΑΡΟΘΕΡΜΩΝ- ΕΒΡΟΥ	1.500	19.000
38.	ΠΑΛΑΙΟΒΡΑΧΑΣ - ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ		
			ΠΟΣΕΙΣ

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 27.174
 ΛΟΥΣΕΙΣ - 390.825

Σ Τ Α Τ Ι Σ Τ Ι Κ Α

ΚΙΝΗΣΗΣ	ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ	ΤΟΠΙΚΗΣ	ΣΗΜΑΣΙΑΣ
ΛΟΥΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1998			
Α/Α	ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΑΤΟΜΑ (Δ.Α.Υ)	ΛΟΥΣΕΙΣ
1.	ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΟΥ- ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ		
2.	ΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ-ΛΕΣΒΟΥ	ΔΕΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ	
3.	ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ-ΧΑΛΚ/ΚΗΣ		
4.	ΑΓ. ΦΩΚΑ-ΚΩ		
5.	ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ ΚΕΡΑΜΟΥ-ΧΙΟΥ	188	3.165
6.	ΑΔΑΜΑΝΤΑ-ΜΗΛΟΥ	72	1.184
7.	ΑΜΜΟΥΔΑΡΑΣ-ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	177	2.292
8.	ΑΜΑΡΑΝΤΟΥ-ΚΟΝΙΤΣΗΣ	1.100	12.000
9.	ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΩΝ ΠΑΤΡΩΝ	200	2.500
10.	ΓΕΝΗΣΑΙΑΣ-ΞΑΝΘΗΣ	1.100	14.500
11.	ΓΙΑΛΤΡΩΝ-ΕΥΒΟΙΑΣ	498	4.851
12.	ΔΡΑΝΙΤΣΑΣ ΚΑΙΤΣΑ-ΚΑΡΔ/ΑΣ		
13.	ΕΧΙΝΟΥ-ΞΑΝΘΗΣ	600	9.500
14.	ΕΥΘΑΛΟΥΣ-ΛΕΣΒΟΥ	69	1.061
15.	ΗΡΑΙΑΣ-ΑΡΚΑΔΙΑΣ	500	
16.	ΘΕΡΜΩΝ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ		
17.	ΘΕΡΜΗΣ-ΛΕΣΒΟΥ	500	7.500
18.	ΚΑΒΑΣΙΩΝ-ΙΩΑΝ/ΝΩΝ	1.000	11.700
19.	ΚΟΛΠΟΥ ΓΕΡΑΣ-ΛΕΣΒΟΥ		
20.	ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΕΦΑΝΙ-ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	300	5.000
21.	ΚΡΕΜΑΣΤΩΝ-ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	2.000	40.000
22.	ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ-ΠΕΛΛΗΣ	4.150	76.147
23.	ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ-ΝΙΣΥΡΟΥ		
24.	ΜΟΥΡΕΤΙΑΝΟΥ-ΜΕΣ/ΓΙΟΥ		
25.	ΝΕΑΣ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ - ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	7.793	107.000
26.	ΞΥΛΟΚΕΡΑΣ- ΗΛΕΙΑΣ	220	1.500
27.	ΠΡΕΒΕΖΗΣ-ΠΡΕΒΕΖΗΣ	725	9.902
28.	ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ-ΛΕΣΒΟΥ		
29.	ΘΕΡΜΗ -ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ (ΣΕΔΕΣ)	1.658	19.896
30.	ΣΕΛΙΑΝΙΤΩΝ-ΑΙΓΙΟΥ		
31.	ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ- ΣΕΡΡΩΝ	4.000	43.610
32.	ΣΟΥΒΑΛΑΣ- ΠΕΙΡΑΙΩΣ	192	3.156
33.	ΣΤΑΧΤΗΣ ΠΟΡΙΑΡΗ-ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	783	15.068
34.	ΤΡΑΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ- ΕΒΡΟΥ		
			ΠΟΣΕΙΣ
35.	ΧΑΝΟΠΟΥΛΟΥ -ΑΡΤΑΣ	800	7.400
36.	ΧΕΛΟΒΑ ΜΠΑΝΙΩΤΗ- ΜΕΣ/ΓΙΟΥ		
37.	ΨΑΡΟΘΕΡΜΩΝ- ΕΒΡΟΥ	1.200	20.000
38.	ΠΑΛΑΙΟΒΡΑΧΑΣ - ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ		
39.	ΚΡΗΝΙΔΕΣ- ΚΑΒΑΛΑΣ		
40.	ΠΙΚΡΟΛΙΜΝΗ ΚΙΑΚΙΣ	1.000	1.480
		ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	ΦΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
		2.500	670

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 30.825
 ΛΟΥΣΕΙΣ - 420.412
 ΠΗΛΟΘ - 2.500
 ΦΥΣΙΚΟΘ - ~~670~~ 670

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΙΔ-ΕΚΜ/ΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ: ΙΔ/3-ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

Σ Τ Α Τ Ι Σ Τ Ι Κ Α

ΚΙΝΗΣΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΛΟΥΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

1 9 9 8

A/A ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΕΙΣ	ΦΥΣΙΟΘ/ΕΣ
1. ΑΙΔΗΨΟΥ	ΕΥΒΟΙΑΣ	39.648	553.000	4.696
3. ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	ΚΑΒΑΛΑΣ	2.715	33.016	
4. ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	1.368	18.879	
5. ΙΚΑΡΙΑΣ	ΣΑΜΟΥ	4.000	57.600	
6. ΚΑΙΑΦΑ	ΗΛΕΙΑΣ	3.274	45.773	
7. ΚΑΜΜΕΝΩΝ ΒΟΥΡΛΩΝ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	7.475	113.447	
8. ΚΥΘΝΟΥ	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	744	11.193	
9. ΚΥΛΛΗΝΗΣ	ΗΛΕΙΑΣ	1.287	13.445	ΕΙΣΠΝ. 25.761 ΡΙΝ. 8.834
10. ΛΑΓΚΑΔΑ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	3.103		64.182
11. ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΕΟΤ	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	5.000		ΠΟΣΕΙΣ 50.000
" ΔΗΜΟΥ	"	4.200	58.185	4.600
12. ΜΕΘΑΝΩΝ	ΠΕΙΡΑΙΑΣ	7.290	82.319	
13. ΝΙΓΡΙΤΑΣ	ΣΕΡΡΩΝ	683	7.556	
14. ΠΛΑΤΥΣΤΟΜΟΥ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	413	4.934	ΠΟΣΕΙΣ 14.266
15. ΣΜΟΚΟΒΟΥ	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	6.167		ΕΙΣΠΝ. 25.916
"	"		65.728	ΡΙΝ. 4.540
16. ΥΠΑΤΗΣ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	7.395	108.445	

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 94.762
ΛΟΥΣΕΙΣ - 1.237.702
ΕΙΣΠ - 51.677
ΡΙΝΟΝΑ - 13374
ΠΟΣΕΙΣ - 68.866
ΦΥΣΙΟΘ - 4.696

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
Γ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΙΔ-ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ
ΤΜΗΜΑ: ΙΔ/3-ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

ΚΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΛΟΥΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

1 9 9 7

A/A ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΕΙΣ	ΦΥΣΙΟΘ/ΕΣ
1. ΑΙΔΗΨΟΥ	ΕΥΒΟΙΑΣ	40.306	529.448	30.160
2. ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	ΑΤΤΙΚΗΣ		153.563	1.193
3. ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	ΚΑΒΑΛΑΣ	3.207	38.145	
4. ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	1.483	18.743	
5. ΙΚΑΡΙΑΣ	ΣΑΜΟΥ	4.500	66.400	
6. ΚΑΙΑΦΑ	ΗΛΕΙΑΣ	3.444	48.743	
7. ΚΑΜΜΕΝΩΝ ΒΟΥΡΛΩΝ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	7.699	115.478	
8. ΚΥΘΟΥ	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	731	10.440	
9. ΚΥΛΛΗΝΗΣ	ΗΛΕΙΑΣ	3.481	18.076	ΕΙΣΠΝ. 30.070 PIN. 5.681
10. ΛΑΓΚΑΔΑ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	4.100	65.537	
11. ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΕΟΤ	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	6.000		ΠΟΣΕΙΣ 40.000
" ΔΗΜΟΥ	"	4.000	60.025	" 5.300
12. ΜΕΘΑΝΩΝ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	7.021	84.819	
13. ΝΙΓΡΙΤΑΣ	ΣΕΡΡΩΝ	949	8.537	
14. ΠΛΑΤΥΣΤΟΜΟΥ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	480	5.764	ΠΟΣΕΙΣ 9.567
15. ΣΜΟΚΟΒΟΥ	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	6.500		ΕΙΣΠΝ. 26.107
"	"		66.600	PIN. 4.600
16. ΥΠΑΤΗΣ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	7.768	113.966	

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ	- 101.669
ΛΟΥΣΕΙΣ	- 1.404.284
ΕΙΣΠ	- 56.177
ΠΙΝΟΠΛ	- 10.281
ΠΟΣΕΙΣ	- 54.867
ΦΥΣΙΟΘ	- 31.353

Σ Τ Α Τ Ι Σ Τ Ι Κ Α

ΚΙΝΗΣΗ ΛΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ
Λ Ο Υ Τ Ρ Ι Κ Η Σ Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ο Υ 1996

Α/Α	ΛΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΕΙΣ	ΦΥΣΙΟΘΕΡΑΠΕΙΕΣ
1.	ΑΙΔΗΨΟΥ	38.953	521.071	27.505
2.	ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	2.000	154.706	
3.	ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	3.316	41.052	
4.	ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ	1.533	18.828	
5.	ΙΚΑΡΙΑΣ	4.250	60.200	
6.	ΚΑΙΣΑΦΑ	3.610	50.206	
7.	ΚΑΜΜΕΝΩΝ ΒΟΥΡΛΩΝ	11.811	116.253	
8.	ΚΥΘΝΟΥ	604	8.152	
9.	ΚΥΛΛΗΝΗΣ	3.124	19.546	ΕΙΣΠΝ. 36.423 ΡΙΝ. 11.026
10.	ΛΑΓΚΑΔΑ	2.411	48.771	
11.	ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΕΟΤ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΔΗΜΟΥ	5.000 4.200	62.500	ΠΟΣΕΙΣ 40.700
12.	ΜΕΘΑΝΩΝ	7.468	84.706	
13.	ΝΙΓΡΙΤΑΣ	970	8.572	
14.	ΠΛΑΤΥΣΤΟΜΟΥ	540	6.660	
15.	ΣΜΟΚΟΒΟΥ	6.551	66.873	ΠΟΣΕΙΣ 9.655 ΕΙΣΠΝ. 26.744 ΡΙΝ. 4.483
16.	ΥΠΑΤΗΣ	8.497	122.971	

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 105.503
ΛΟΥΣΕΙΣ - 1.396.171
ΕΙΣΠ - 63.172
ΡΙΝΟΠΛ - 15.509
ΠΟΣΕΙΣ - 50.355
ΦΥΣΙΟΘ - 27.505

Σ Τ Α Τ Ι Σ Τ Ι Κ Α

ΚΙΝΗΣΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ
 Λ Ο Υ Τ Ρ Ι Κ Η Σ Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ο Υ 1995.

A/A	ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΕΙΣ	ΦΥΣΙΟΘΕΡΑΠΕΙΕΣ
1.	ΑΙΔΗΨΟΥ	39.327	504.666	23.528
2.	ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	2.000	131.956	
3.	ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	3.547	43.577	
4.	ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ	1.693	22.685	
5.	ΙΚΑΡΙΑΣ	4.500	59.000	
6.	ΚΑΙΛΑΦΑ	3.951	51.149	
7.	ΚΑΜΜΕΝΩΝ ΒΟΥΡΛΩΝ	9.890	147.156	
8.	ΚΥΘΝΟΥ	550	7.995	
9.	ΚΥΛΛΗΝΗΣ	3.763	17.557	ΕΙΣΠΝ. 44.661 ΡΙΝ. 13.637
10.	ΛΑΓΚΑΔΑ	3.702	51.400	
11.	ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΕΟΤ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΔΗΜΟΥ	4.600	55.000	ΠΟΣΕΙΣ 55.000
12.	ΜΕΘΑΝΩΝ	7.659	99.210	
13.	ΝΙΓΡΙΤΑΣ	1.056	10.346	
14.	ΠΛΑΤΥΣΤΟΜΟΥ	732	8.327	ΠΟΣΕΙΣ 10.704
15.	ΣΜΟΚΟΒΟΥ	6.529	68.390	ΕΙΣΠΝ. 29.702 ΡΙΝ. 5.584
16.	ΥΠΑΤΗΣ	8.177	119.978	

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 101.676
 ΛΟΥΣΕΙΣ - 1.398.392
 ΕΙΣΠ. - 74.363
 ΡΙΝΟΠΛ - 19.221
 ΠΟΣΕΙΣ - 65.704

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
Γ' ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΙΔ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ
ΤΜΗΜΑ: ΙΔ/3α ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΚΙΝΗΣΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ
ΛΟΥΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1994

Α/Α	ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΕΙΣ	ΦΥΣΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
1.	ΑΙΔΗΨΟΥ	ΕΥΒΟΙΑΣ	40.574	530.395	24.888
2.	ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	ΑΤΤΙΚΗΣ		138.115	
3.	ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	ΚΑΒΑΛΑΣ	3.703	43.098	
4.	ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	1.633	21.551	
5.	ΙΚΑΡΙΑΣ	ΣΑΜΟΥ	4.850	67.300	
6.	ΚΑΙΑΦΑ	ΗΛΕΙΑΣ	3.888	53.807	
7.	ΚΑΜΜΕΝΩΝ ΒΟΥΡΛΩΝ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	10.893	148.318	
8.	ΚΥΘΝΟΥ	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	490	7.105	
9.	ΚΥΛΛΗΝΗΣ	ΗΛΕΙΑΣ	4.101	17.557	ΕΙΣΠΝ. 44.66 ΡΙΝ. 13.50
0.	ΛΑΓΚΑΔΑ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	4.088	53.909	
1.	ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΕΟΤ	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ			ΠΟΣΕΙΣ 45.00
	ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΔΗΜΟΥ	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	9.000	64.738	
12.	ΜΕΘΑΝΩΝ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	8.409	108.541	
13.	ΝΙΓΡΙΤΑΣ	ΣΕΡΡΩΝ	1.291	13.486	
14.	ΠΛΑΤΥΣΤΟΜΟΥ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	732	8.327	ΠΟΣΕΙΣ 10.70
15.	ΣΜΟΚΟΒΟΥ	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	7.194		ΕΙΣΠΝ. 30.29 ΡΙΝ. 5.56
16.	ΥΠΑΤΗΣ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	8.785	72.161 128.706	

ΣΥΝΟΛΑ
ΑΤΟΜΑ - 109.631
ΛΟΥΣΕΙΣ - 1477.114
ΕΙΣΠ - 74.958
ΡΙΝΟΡΛ - 19.206
ΠΟΣΗΣ - 55.704

ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΙΔ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ: ΙΔ/3ο Ι.Π.

ΚΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

ΛΟΥΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1993

ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΕΙΣ	ΦΥΣΙΟΘΕΡΑΠΕΙΕΣ
ΑΙΔΗΨΟΥ	ΕΥΒΟΙΑΣ	39.103	505.849	28.340
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	ΑΤΤΙΚΗΣ		110.753	
ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	ΚΑΒΑΛΑΣ	3.664	43.309	
ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	1.870	22.166	
ΙΚΑΡΙΑΣ	ΣΑΜΟΥ	5.500	65.200	
ΚΑΤΑΦΑ	ΗΛΕΙΑΣ	4.070	56.959	
ΚΑΜΜΕΝΩΝ ΒΟΥΡΚΩΝ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	10.548	145.039	
ΚΥΘΝΟΥ	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	449	6.903	
ΚΥΛΛΗΝΗΣ	ΗΛΕΙΑΣ	3.934	19.214	ΕΙΣΠΝ. 44.661 ΡΙΝ. 13.637
ΛΑΓΚΑΔΑ	ΘΕΣΣ/ΝΙΚΗΣ	4.363	60.136	
ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΕΟΤ	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ			ΠΟΣΕΙΣ 4.000
" ΔΗΜΟΥ	"	9.000	64.738	
ΜΕΘΑΝΩΝ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	9.563	108.746	
ΝΙΓΡΙΤΑΣ	ΣΕΡΡΩΝ	1.511	16.231	
ΠΛΑΤΥΣΤΟΜΟΥ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	713	8.431	ΠΟΣΕΙΣ 15.536
ΣΜΟΚΟΒΟΥ	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	7.525		ΕΙΣΠΝ. 31.192
			72.791	ΡΙΝ. 6.000
ΥΠΑΤΗΣ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	9.107	131.645	

ΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 110.920

ΛΟΥΣΕΙΣ - 1.438.110

ΕΙΣΠΝ - 75.853

ΡΙΝΟΠΛ - 19.637

ΠΟΣΕΙΣ - 19.536

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΙΔ

ΤΜΗΜΑ: ΙΔ/3ο Ι.Π.

ΚΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

ΛΟΥΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1992

<u>Α/Α</u>	<u>ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ</u>	<u>ΝΟΜΟΣ</u>	<u>ΑΤΟΜΑ</u>	<u>ΛΟΥΣΕΙΣ</u>
1.	ΑΙΔΗΨΟΥ	ΕΥΒΟΙΑΣ	37.973	451.677 ΦΥΣΙΚΟΘ. 27095
2.	ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	ΑΤΤΙΚΗΣ	2.300	107.543
3.	ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	ΚΑΒΑΛΑΣ	3.605	42.320
4.	ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	1.964	24.776
5.	ΙΚΑΡΙΑΣ	ΣΑΜΟΥ	5.500	70.000
6.	ΚΑΙΑΦΑ	ΗΛΕΙΑΣ	4.235	57.165
7.	ΚΑΜΜΕΝΩΝ ΒΟΥΡΛΩΝ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	10.285	148.007
8.	ΚΥΘΝΟΥ	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	385	6.166
9.	ΚΥΛΛΗΝΗΣ	ΗΛΕΙΑΣ	4.011	19.137-ΕΙΣΠ. 46.581- ΡΙΝ. 18.275.
10.	ΛΑΓΚΑΔΑ	ΘΕΣΣ/ΝΙΚΗΣ	4.464	62.010
11.	ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΕΟΤ	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	340	— ΠΟΣΕΙΣ 15.000
	" ΔΗΜΟΥ	"	4.500	53.600
12.	ΜΕΘΑΝΩΝ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	9.975	112.717
13.	ΝΙΦΡΙΤΑΣ	ΣΕΡΡΩΝ	1.595	17.765
14.	ΒΛΑΤΥΣΤΟΜΟΥ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	760	8.219 ΠΟΣΕΙΣ 34.880
15.	ΣΜΟΚΟΣΟΥ	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	8.000	76.523 ΕΙΣΠ. 33.026 - ΡΙΝΟΠΛ. 6.384
16.	ΥΡΑΤΗΣ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	9.603	138.106

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 109.496
ΛΟΥΣΕΙΣ - 1.395.731
ΕΙΣΠ - 79.607
ΡΙΝΟΠΛ - 24.659
ΠΟΣΕΙΣ - 49.880

ΛΑΜΙΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΙΑ

ΠΡΩΤΑ: ΙΔ/3ο Ι.Ε.

ΚΙΝΗΣΗ ΛΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

ΛΟΥΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1991

Α	ΛΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΕΙΣ
1.	ΑΙΔΑΝΟΥ	ΕΒΒΟΛΙΑΣ	37.559	483.073
2.	ΒΟΥΛΙΑΓΓΕΛΗΣ	ΑΤΤΙΚΗΣ	1.500	120.430
3.	ΕΛΛΗΝΟΠΟΛΙΣ	ΚΑΒΑΛΑΣ	3.562	41.219
4.	ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΙΩΝ	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	2.070	26.832
5.	ΕΚΑΡΙΑΣ	ΣΑΡΩΝ	5.500	74.000
6.	ΚΑΤΑΦΑ	ΜΑΓΙΔΑΣ	4.375	60.301
7.	ΚΑΡΦΥΛΛΑ ΕΒΟΥΣΣΑΣ	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	10.359	150.022
8.	ΚΥΣΣΟΥ	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	450	6.271
9.	ΚΥΛΛΙΝΗΣ	ΜΑΓΙΔΑΣ	1.011	3.959 ΕΙΣΗ. 14.168 ΡΕΝΟΠΑ. 10.890
10.	ΛΑΓΚΑΔΑ	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	4.608	60.552
1.	ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΕΒΟΥΣΣΑΣ	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	4.244	19.922 ΠΟΣΕΙΣ 53.385
	" ΔΕΛΦΩΝ	"		
2.	ΜΕΘΑΝΩΝ	ΠΕΛΛΑΣ	9.686	129.151
3.	ΜΙΣΣΙΩΝ	ΣΕΡΡΩΝ	1.659	18.140
4.	ΝΑΥΣΤΟΜΟΥ	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	1.000	9.207 ΠΟΣΕΙΣ 43.654
5.	ΣΠΟΚΟΒΟΥ	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	8.313	80.009 ΕΙΣΗ. 35.037 ΡΕΝΟΠΑ. 6.504
6.	ΥΠΑΤΗΣ	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	10.080	147.612

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 106.161
 ΛΟΥΣΕΙΣ - 1.440.780
 ΕΙΣΗ - 79.205
 ΡΕΝΟΠΑ - 17.474
 ΠΟΣΕΙΣ - 97.039

ΚΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ
ΛΟΥΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1990

Α/Α	ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	ΝΟΜΟΣ	ΑΤΟΜΑ	ΛΟΥΣΕΙΣ		
1.	ΑΙΔΗΨΟΥ	ΕΥΒΟΙΑΣ	37.553	493.426		
2.	ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	ΑΤΤΙΚΗΣ	2.300	134.950		
3.	ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	ΚΑΒΑΛΑΣ	3.550	~~40.659~~		
4.	ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	2.250	28.105		
5.	ΕΚΑΡΙΑΣ	ΉΣΑΝΟΥ	5.500	70.300		
6.	ΚΑΙΣΑΡΑ	ΗΛΕΙΑΣ	4.432	60.636		
7.	ΚΑΜ. ΒΟΥΡΑΣΩΝ	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	10.923	160.411		
8.	ΚΥΘΝΟΥ	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	414	5.136		
9.	ΚΥΛΛΗΝΗΣ	ΗΛΕΙΑΣ	4.015	15.143	ΕΙΣΠ. 37.779	ΡΙΝΟΠΛ. 12.450
10.	ΛΑΓΚΑΔΑ	ΘΕΣ/ΚΗΣ	3.907	49.766		
11.	ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΕΟΤ	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	5.000	24.075	ΠΟΣΕΙΣ 47.097	
	" ΔΗΜΟΥ	"		21.000		
12.	ΜΕΘΑΩΝ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	3.347	121.170		
13.	ΝΙΓΡΙΤΑΣ	ΣΕΡΡΩΝ	1.523	15.995		
14.	ΠΛΑΤΥΣΤΟΜΟΥ	ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	1.014	10.924	ΠΟΣΕΙΣ 21.355	
15.	ΣΜΟΚΚΕΩΣ	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	9.000	53.246	ΕΙΣΠ. 35.451	ΡΙΝΟΠΛ. 6.962
16.	ΥΨΑΤΗΣ	ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	10.349	152.787		

ΣΥΝΟΛΑ

ΑΤΟΜΑ - 110.997

ΛΟΥΣΕΙΣ - 1.475.848

ΕΙΣΠ. - 73.230

ΡΙΝΟΠΛ. - 19.412

ΠΟΣΕΙΣ - 68.452

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

ΡΥΠΑΝΣΗ - ΜΟΛΥΝΣΗ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΝΕΡΩΝ

4.1. ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΑΙΤΙΑ ΡΥΠΑΝΣΗΣ - ΜΟΛΥΝΣΗΣ .

Ένας από τα βασικότερα στοιχεία για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού είναι η προστασία από τη ρύπανση και τη μόλυνση των υπόγειων νερών. Γενικότερα, το θέμα αφορά στις αρνητικές συνέπειες που έχει η επέμβαση του ανθρώπου στη φυσική ισορροπία του περιβάλλοντος τόσο στην επιφάνεια της γης όσο και κάτω από αυτή.

Με τον όρο *ρύπανση* (στο νερό), εννοούμε την ύπαρξη ξένων ουσιών που το καθιστούν επιβλαβές και ακατάλληλο για την ανθρώπινη υγεία. Με τον όρο *μόλυνση* (στο νερό), εννοούμε την ύπαρξη παθογόνων μικροοργανισμών, που εμπεριέχουν έμμεσο κίνδυνο κατά τη χρήση του. Υπάρχει δηλαδή μια διαφοροποίηση ως προς το περιεχόμενο των δύο αυτών όρων, παρόλο που πολλές φορές θεωρούνται ίδιοι.

Αναζητώντας τις πηγές και τα αίτια της ρύπανσης ανακαλύπτουμε ότι είναι δεκάδες. Συνήθως οφείλονται στην απόρριψη υγρών ή στερεών αποβλήτων κυρίως λόγω της ανθρώπινης επέμβασης στη φύση. Οι κύριες πηγές μόλυνσης και ρύπανσης των ιαματικών νερών είναι η βιομηχανική ρύπανση, η ρύπανση από σκουπιδότοπους, από υπονόμους ή αστικά λύματα, από χρήση λιπασμάτων σε γεωργικές καλλιέργειες, από κτηνοτροφικές μονάδες και σφαγεία, από πετρελαιοειδή και χημικά κα.

Αν και στο επιφανειακό νερό η ρύπανση εντοπίζεται εύκολα, στο υπόγειο νερό ο εντοπισμός της είναι δύσκολος, και ακόμα πιο δύσκολη είναι η αντιμετώπισή της. Συνεπώς, είναι επιτακτική η ανάγκη προστασίας των υπόγειων, θερμομεταλλικών νερών και η πρόληψη ενάντια στη ρύπανση. Τους τρόπους αντιμετώπισης αυτού του προβλήματος θα εξετάσουμε στη συνέχεια.

4.2. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΖΩΝΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΝΕΡΩΝ

Είναι πλέον βέβαιο ότι αν εντοπιστεί ρύπανση σε κάποια θερμομεταλλική πηγή, η αντιμετώπισή της είναι πολύ δύσκολη και χρειάζεται να περάσουν πολλά χρόνια προκειμένου να επανέλθει στα κανονικά επίπεδα. Γι' αυτό, το σημαντικότερο είναι η λήψη μέτρων αποφυγής της ρύπανσης. Σε αυτό το σημείο έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής :

- Αν εμφανιστεί κάποιο είδος ρύπου, εξετάζουμε την περιεκτικότητα του νερού σε αυτόν και τη χρήση για την οποία προορίζεται. Υπάρχουν κάποιες οριακές τιμές, σύμφωνα με τις οποίες το νερό μπορεί να χρησιμοποιηθεί, έχοντας βέβαια σχετικά υποβαθμισμένη ποιότητα.
- Ένα άλλο στοιχείο είναι οπωσδήποτε ότι, όσο πιο κοντά βρίσκεται η πηγή ρύπανσης, τόσο μεγαλύτερη είναι και η συγκέντρωσή της στο νερό. Έτσι, καθιερώνονται οι ζώνες προστασίας.
- Η απόσταση από την πηγή των ρύπων όμως δεν είναι καθοριστικός παράγοντας για τη ρύπανση του νερού κι αυτό γιατί το θερμομεταλλικό νερό έχει συγκεκριμένη διεύθυνση. Η μετάδοση λοιπόν της μόλυνσης γίνεται ακετά γρήγορα όταν έχει την ίδια διεύθυνση με το νερό και καθόλου αν η ροή είναι αντίθετη (πεζομετρία).
- Επίσης, σημασία έχει και η διάρκεια ζωής των μικροβίων ώστε να καθοριστεί η ιδανική απόσταση της εστίας τους από την πηγή που μας ενδιαφέρει ώστε να μην υπάρχει κίνδυνος μόλυνσης. Εδώ μιλάμε για την περίμετρο της α΄ ζώνης προστασίας (υδρολιθολογία).

Έτσι λοιπόν, η πεζομετρία και η υδρολιθολογία παίζουν σημαντικό ρόλο στον καθορισμό των ζωνών προστασίας, ιδιαίτερα της περιμέτρου της α΄ ζώνης, για τον σχεδιασμό πρόληψης και αντιμετώπισης της ρύπανσης ή μόλυνσης στα ιαματικά νερά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

5.1. ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Διεθνώς καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού και τη βελτίωση των ιαματικών πηγών. Η ζήτηση για αυτού του είδους τον τουρισμό αυξάνεται συνεχώς και μιας κι αφορά την υγεία, δείχνει να μην επηρεάζεται ιδιαίτερα από τις οικονομικές εξελίξεις. Παραδοσιακές χώρες όπως η Ιταλία, η Γερμανία η Βουλγαρία κα., αναπτύσσουν σε σύγχρονες λουτροπόλεις τις ιαματικές πηγές τους προσπαθώντας για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Η Ελλάδα, δυστυχώς, παρά το γεγονός ότι σαν χώρα είναι η πιο ευνοημένη, “ευλογημένη” θα μπορούσε να πει κανείς, αντίθετα από τις υπόλοιπες χώρες χολαίνει στο θέμα “ιαματικός τουρισμός”. Οι πηγές της χώρας μας βρίσκονται σχεδόν στο έλεος της εγκατάλειψης. Δεν υπάρχει οργάνωση και εξειδίκευση στον τομέα αυτό, με αποτέλεσμα οι κτιριακές εγκαταστάσεις να βρίσκονται σε απαράδεκτη κατάσταση με ελάχιστες εξαιρέσεις (όπως πχ. την Αιδηψό, τα Καμμένα Βούρλα κα.) και ο τρόπος λειτουργίας να είναι πρόχειρος, απρογραμματιστος, σχεδόν πρωτόγονος. Η κατάσταση αυτή όχι μόνο δεν προσελκύει ξένο τουρισμό αλλά αντίθετα διώχνει και τους ίδιους τους Έλληνες.

Είναι κρίμα, ένας τόσο σημαντικός φυσικός πόρος, που η φύση έδωσε με τόση απλωχεριά στη χώρα μας, να μένει αναξιοποίητος, όταν μάλιστα πέρα από την ποικιλία και υψηλή ποιότητα των νερών, η Ελλάδα έχει και πλήθος άλλων πλεονεκτημάτων συγκριτικά με άλλες χώρες, όπως αυτό της μεγάλης διασποράς πηγών σε ολόκληρη την επικράτεια. Με αυτή την προοπτική θα μπορούσε να ανοίξει ο δρόμος της ανάπτυξης και στην περιφέρεια, μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα και να συνδυαστούν ο κοινωνικός τουρισμός με αυτόν της τρίτης ηλικίας. Κι όμως, τα μέχρι τώρα στοιχεία - εκτός ελάχιστων εξαιρέσεων - δείχνουν πόσο πρόχειρα αντιμετωπίστηκε το θέμα του ιαματικού τουρισμού ενώ είναι σχεδόν προκλητική η άγνοια της σπουδαιότητάς του.

Η χώρα μας εκτός από το μεγάλο αριθμό πηγών έχει θαυμάσιο κλίμα και καταπληκτικό εναλλασσόμενο τοπίο. Ο ήλιος, η θάλασσα και οι ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες δημιουργούν τον ιδανικότερο συνδυασμό διακοπών και ιαματικών θεραπευτικών αγωγών. Τα ιαματικά νερά έρχονται στην επιφάνεια χωρίς ειδικές τεχνικές εγκαταστάσεις, πλεονέκτημα σημαντικό για την οικονομική εκμετάλλευσή τους. Όμως, ακόμα και στα οργανωμένα τουριστικά κέντρα που λειτουργούν υπό την αυτεπιστασία του ΕΟΤ, οι εγκαταστάσεις και ο εξοπλισμός είναι πολύ χαμηλού επιπέδου και με ανύπαρκτες προδιαγραφές για χρησιμοποίησή

τους από τουρίστες με μεγάλο εισόδημα. Οι εγκαταστάσεις τόσο από κτιριακής όσο και από λειτουργικής άποψης, σχετικά με τις σύγχρονες προδιαγραφές, βρίσκονται σε απαράδεκτο επίπεδο.

Αν θέλουμε να αναφερθούμε σε ένα πραγματικά σύγχρονο υδροφυσικο-θεραπευτήριο, αυτό είναι της Αιδηψού. Είναι εξοπλισμένο με όλα τα σύγχρονα μηχανήματα και έχει εξειδικευμένο προσωπικό, τη στιγμή που σε άλλα υδροθεραπευτήρια είναι ανειδίκευτο, άπειρο και δεν υπάρχουν τα κατάλληλα εκπαιδευμένα άτομα να επιβλέπουν το προσωπικό και την ομαλή λειτουργία των θεραπευτηρίων. Η Αιδηψός κατάφερε σημαντικά και πολύ ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα τα τελευταία χρόνια.

Όμως, οι γιατροί συνιστούν κυρίως τη φαρμακευτική αγωγή και λιγότερο τη λουτροθεραπεία ή την ποσιθεραπεία. Αποτέλεσμα είναι η παρακμή των λουτροπόλεων και η εγκατάλειψή τους από το κράτος, η ανυπαρξία πανεπιστημιακής έδρας και επιστημονικής έρευνας και άλλων σχετικών μελετών. Αυτό έκανε τις λουτροπόλεις να γίνουν θέρετρα ατόμων τρίτης ηλικίας και κυρίως χαμηλού οικονομικού επιπέδου.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί το θέμα της απουσίας διαφήμισης αυτής της μορφής τουρισμού τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Είναι αξιοσημείωτο το ότι οι ιαματικές πηγές δεν παρουσιάζονται εδώ και χρόνια σε κανένα από τα ετήσια βιβλία του ΕΟΤ, και δεν προβλήθηκαν σε κάποια έκθεση ή εκδήλωση. Όλα αυτά, μαζί με την σχεδόν ανύπαρκτη διάθεση κάποιων κονδυλίων - που κάπου στο δρόμο "εξανεμίζονται"- και την έλλειψη συντονισμένων κινήσεων και προγραμματισμένων προσπαθειών, έχουν οδηγήσει τον ιαματικό τουρισμό της Ελλάδας σε μια τελματώδη κατάσταση, τη στιγμή που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί και να συμβάλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας της χώρας μας.

Η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας μας δομήθηκε πάνω σε ένα συγκεκριμένο μοντέλο με αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση των παραγωγικών και κοινωνικών δυνάμεων που θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν τους φυσικούς πόρους μας. Και εκτός από την αξιοποίησή τους στον τομέα της υγείας (κι επομένως του ιαματικού τουρισμού) δεν υπήρξε καμία άλλη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων τους, όπως πχ.τη χρησιμοποίηση σε τομείς που σχετίζονται με την εξοικονόμηση ενέργειας.

Η έλλειψη δραστηριότητας από την πολιτεία και του αντίστοιχου νομικού πλαισίου μαζί με την αδράνεια που επέδειξαν οι αρμόδιοι κάθε φορά, οδήγησε στην υποβάθμιση του ρόλου των ιαματικών μας πηγών, παρόλο που όλοι αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητά τους και την ξεχωριστή θέση που δικαιούνται στην παγκόσμια κατάταξη λόγω της ιδιομορφίας που παρουσιάζουν.

Σε αυτό το σημείο όμως, πρέπει να αναφέρουμε ποιες είναι οι λουτροπόλεις - μέλη του Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών, που τα τελευταία χρόνια προσπαθούν για την παραπέρα ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού, με διάφορες μελέτες αξιοποίησης και πιο συντονισμένες προσπάθειες.

ΜΕΛΗ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ	
ΔΗΜΟΙ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ
• Αγιάσος Λέσβου	Αγ. Παρασκευή Κασσάνδρειας
• Άγιος Κήρυκας Ικαρίας	Άγκιστρο Σερρών
• Αλεξανδρούπολη	Αγραπιδιά & Ξινό Νερό Φλώρινας
• Ζαχάρω Ηλείας	Αδάμαντας Μήλου
• Θεσσαλονίκη	Ακροπόταμος Καβάλας
• Καμμένα Βούρλα	Αμμουδάρα Καστοριάς
• Λαγκαδάς	Αργένα Λέσβου
• Λουτρά Αιδηψού	Θέρμα Σερρών
• Λουτράκι Κορινθίας	Καρίτσα Λάρισας
• Λουτράκι Θερμής Λέσβου	Κάστρο Ηλείας
• Μανδράκι Νισύρου	Κιβωτός Γρεβενών
• Μέθανα	Κρηνίδες Καβάλας
• Μήθυμα Λέσβου	Κορνός Λήμνου
• Μύρινα Λήμνου	Κοσκινού Ρόδου
• Μυτιλήνη	Κύθνες Κυκλάδων
• Νιγρίτα Σερρών	Λισβόρι Λέσβου - Ν.Απολλωνία Θεσ/κης
• Πολυχνύτα Λέσβου	Λουτρά Υπάτης - Πλατύστομο Φθιώτιδας
• Πρέβεζα	Λουτράκι Πέλλας - Ν. Κεσσάνη Ξάνθης
• Σαμοθράκη Έβρου	Λουτρά Έβρου - Σουρωτή Θεσ/κης
• Σιδηρόκαστρο Σερρών	Μεγάλη Βρύση Κιλικίς
• Υπάτη Φθιώτιδας	Μυρτιά & Τρύφος Αιτ/νίας

5.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η Ευρώπη αλλά και οι πιο μακρινές χώρες δείχνουν πλέον ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη γρήγορη και σωστή ανάπτυξη των λουτροπόλεων της Ελλάδας, μέσω διάφορων χρηματοδοτικών προγραμμάτων ανάπτυξης. Επίσης, όσον αφορά τα πρόσφατα αποτελέσματα ερευνών από Ιταλούς και Γερμανούς ερευνητές καθώς και του Ινστιτούτου Παστέρ της Γαλλίας, διαπιστώνουμε επίσημα την επιστημονική βάση της άποψης για θεραπευτική χρησιμοποίηση των θερμομεταλλικών νερών.

Πλέον υπάρχει αυξημένη και επίμονη ζήτηση τουριστών - ασθενών για λουτροθεραπεία που σε συνδυασμό με τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα, δημιουργούν ευνοϊκές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού. Ο ιαματικός τουρισμός σήμερα δικαιώνεται όχι μόνο οικονομικά αλλά και επιστημονικά. Είναι αναπτυγμένος σε όλες τις χώρες με ιαματικά νερά αλλά και σε περιοχές που δεν υπάρχουν θερμομεταλλικά νερά. Για παράδειγμα, στη Γαλλία εκμεταλλεύτηκαν τη θαλασσοθεραπεία, στην Τσεχοσλοβακία τη σπηλαιοθεραπεία, την αεροθεραπεία σε μεγάλα υψόμετρα κα.

Έχει γίνει συνείδηση παγκοσμίως η ανάγκη για τη δημιουργία ενός διαφορετικού μοντέλου ανάπτυξης φυσικών πόρων, με στόχο την περιφερειακή ανάπτυξη που βασίζεται στην εκμετάλλευση όλων των πλουτοπαραγωγικών δυνατοτήτων, την αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού, την ενίσχυση της περιφέρειας και την αποκέντρωση στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Το πέρασμα κάποιων ιαματικών πηγών από τον ΕΟΤ στην Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι ένα σημαντικό βήμα που πρέπει να αξιοποιηθεί.

Η σωστή αξιοποίηση των ιαματικών πηγών θα μπορούσε να ωφελήσει σημαντικά, οικονομικά και κοινωνικά τομείς όπως ο τουρισμός πρωταρχικά, η γεωργία, η κτηνοτροφία, η υδροκαλλιέργειες, η βιομηχανία κα.

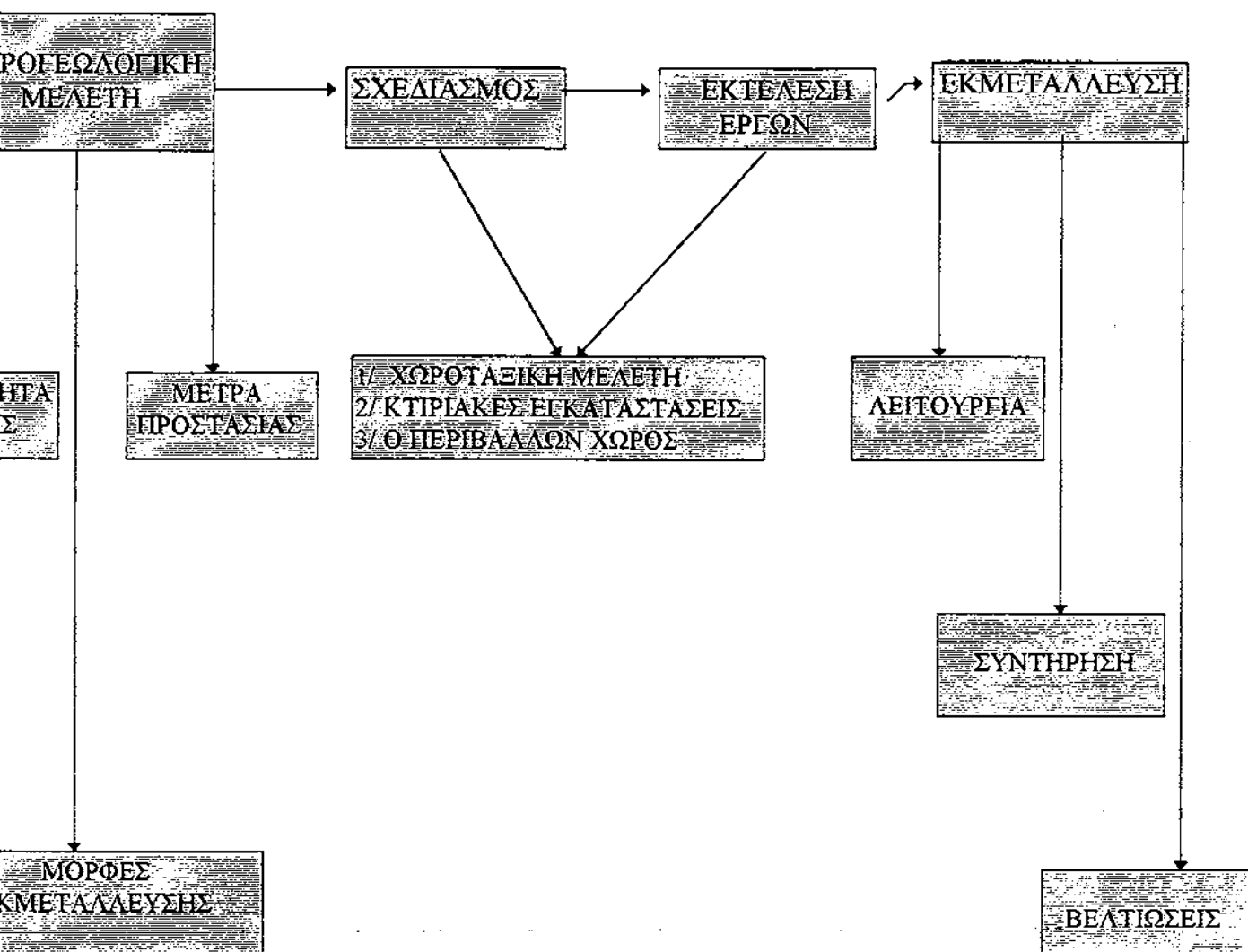
Υπάρχουν λοιπόν δύο πρότυπα λουτροπόλεων, τα σύγχρονα κέντρα που παρέχουν αποκλειστικά φυσική υδροθεραπεία και τα σύγχρονα κέντρα όπου συνδυάζουν τη φυσική θεραπεία με την ψυχαγωγία. Οι παράγοντες που πρέπει να μελετηθούν ώστε να αξιολογηθεί σωστά μια πηγή είναι :

- η γεωγραφική της θέση
- η γεωμορφολογία της
- η τεκτονική της περιοχής
- η γεωθερμία της περιοχής
- τα φυσικοχημικά χαρακτηριστικά του νερού
- το φυσικό περιβάλλον
- το κλίμα της περιοχής
- ιστορικά στοιχεία
- κοινωνικά στοιχεία

Τα παραπάνω στοιχεία, αφού μελετηθούν σχολαστικά, μπορούν να καθορίσουν το είδος και το μέγεθος της αξιοποίησης. Στη συνέχεια θα πρέπει να συνταχθεί ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα ορισμένου χρόνου (5ετές / 10ετές κλπ) ώστε η όλη διαδικασία να περάσει στη φάση της εφαρμογής. Αυτή η διαδικασία δεν είναι καθόλου εύκολη αφού απαιτεί την ουσιαστική ύπαρξη ενός κοινά αποδεκτού επιτελικού οργάνου, που θα αναλάβει τον οργανωτικό, συντονιστικό και ελεγκτικό ρόλο.

Ωστόσο είναι επιτακτική ανάγκη να γίνει συστηματική εργασία σε ολόκληρη την Ελλάδα και έχει ήδη καθυστερήσει αρκετά. Οι ιαματικές πηγές είναι μέρος της εθνικής μας περιουσίας. Εν όψη μάλιστα των Ολυμπιακών αγώνων του 2004, που θα μπορούσαν να σηματοδοτήσουν ένα νέο ξεκίνημα, και να προωθήσουν τον ιαματικό τουρισμό της χώρας μας διεθνώς, η υποβάθμισή τους ή κάθε είδους σπατάλη είναι εθνική απώλεια, γι' αυτό πρέπει να γίνει συνείδηση όλων μας ότι ο ιαματικός τουρισμός πρέπει να αξιοποιηθεί άμεσα και αποτελεσματικά.

ΦΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

ΜΟΡΦΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

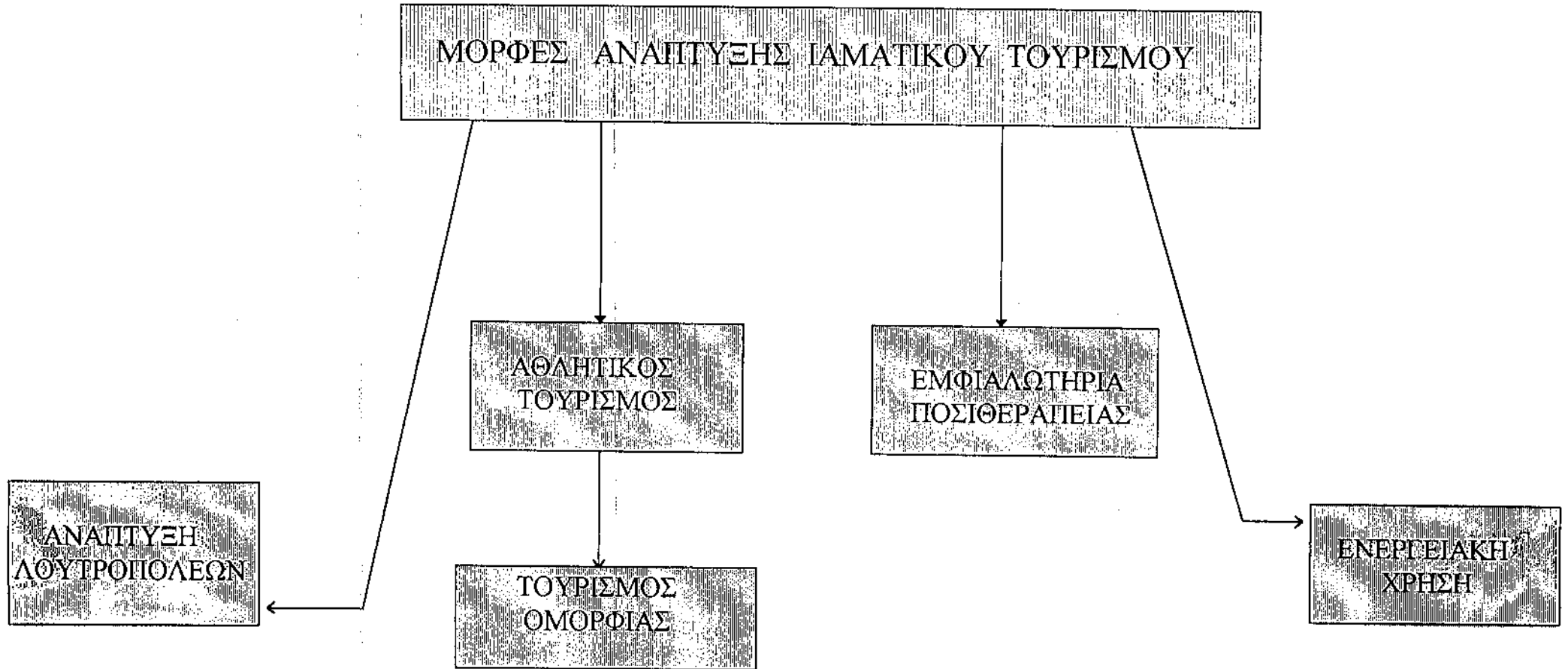
ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

ΕΜΦΙΑΛΩΤΗΡΙΑ
ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΕΩΝ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
ΟΜΟΡΦΙΑΣ

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ
ΧΡΗΣΗ

5.3. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Μέχρι εδώ έχουμε εξετάσει το ρόλο των ιαματικών πηγών στην ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού, τους τρόπους αξιοποίησης των θερμομεταλλικών νερών, το ρόλο του ΕΟΤ αλλά και του Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τις προοπτικές ανάπτυξης αλλά και τα προγράμματα εκείνα τα οποία σκοπό έχουν να οργανώσουν και να στηρίξουν αυτή την προσπάθεια.

Είδαμε λοιπόν πως ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι πρωταρχικός και η οργάνωση εξαρτάται κυρίως από την πρωτοβουλία της στον τομέα αυτό. Η μεγάλη ιστορική αξία της κάθε ιαματικής πηγής, είναι άλλη μια προϋπόθεση που θα έπαιζε σημαντικό ρόλο στην οργάνωση ενός προγράμματος ανάπτυξης. Επιπλέον, η Πολιτεία καλείται να παίξει καθοριστικό ρόλο χάρη στην πολιτική και οικονομική της υποστήριξη. Άλλωστε, πέρα από τη σκοπιμότητα, επενδύσεις τέτοιου είδους αποτελούν σίγουρο τομέα απόσβεσης για μια χώρα όπως η Ελλάδα.

Πριν από όλες τις ενέργειες, κρατικές ή ιδιωτικές, απαιτείται να εξεταστούν και να μελετηθούν για την σωστότερη αξιοποίηση οι ποιοτικές και ποσοτικές ανάγκες όσων επισκέπτονται κάποια υδροθεραπευτήρια, οι τουριστικές συνήθειες, κάποιες ιδιαίτερες προτιμήσεις προς συγκεκριμένα τουριστικά αγαθά αλλά και το είδος της εξυπηρέτησης που θα προσφέρεται σε υποψήφιους πελάτες τόσο εσωτερικού όσο και εξωτερικού τουρισμού - κυρίως ευρωπαϊκών χωρών.

Σημαντικός είναι βέβαια και ο καθορισμός οικοπέδων και γενικότερα χώρων για την ανέγερση εγκαταστάσεων όπως υδροθεραπευτηρίων, ξενοδοχείων, χώρων στάθμευσης, εμπορικών κέντρων, ιδιωτικών κατοικιών, αθλητικών εγκαταστάσεων, χώρων ψυχαγωγίας κλπ, με βάση την πολεοδομική μελέτη της κάθε περιοχής. Αυτό είναι απαραίτητο, ώστε να αποφευχθεί η άναρχη δόμηση, μιας και η περιοχή θα πρέπει να αναπτυχθεί μεν, ομαλά δε. Έτσι, δε θα χρειαστεί να αντιμετωπίσουν οι κάτοικοι γνώριμα προβλήματα στο όνομα της εξέλιξης, της τουριστικής ανάπτυξης και ουσιαστικά του κέρδους και των συμφερόντων μεγάλων κεφαλαίων σε βάρος των πολιτών και του περιβάλλοντος.

Μιλώντας για πολεοδομικό σχέδιο, πρέπει να ερευνηθεί η φυσική μορφολογία της περιοχής, η ποιότητα του εδάφους, τυχόν κίνδυνοι από σεισμούς ή πλημμύρες, η παροχή νερού και η αποχέτευση ώστε να μη βλάπτουν τις πηγές, το κλίμα κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου, το

μέγεθος των εγκαταστάσεων (συγκριτικά με άλλα ομοειδή του εξωτερικού), το κόστος της γης (κατασκευή-λειτουργία-διαμόρφωση χώρων πρασίνου), η οδοποιία (σωστός σχεδιασμός με στόχο την ομαλή μετακίνηση πεζών και οχημάτων, τουριστών και μόνιμων κατοίκων), οι οικοπεδοποιήσεις και οι προσβάσεις σε αυτά κλπ.

Επίσης, θα πρέπει να μελετηθεί η ύπαρξη καλής συγκοινωνίας μέσω μαζικής μεταφοράς αλλά και χώρων πολιτιστικής και ψυχαγωγικής στήριξης όπως πχ. εστιατορίων, καφέ, παιδότοπων, βιβλιοθηκών, αιθουσών συνεδρίων ακόμα και κάποιας λέσχης. Αυτό θα έδινε τη δυνατότητα προσφοράς ομαδικών τουριστικών δραστηριοτήτων σχετικά με κάποιο σπορ ή άλλο χόμπυ, τώρα ειδικά που διάφορα είδη εναλλακτικού τουρισμού γνωρίζουν μεγάλη άνθηση.

Στην προσπάθεια για την πραγματοποίηση ενός συγκροτήματος που θα δίνει στον τουρίστα τη δυνατότητα να απολαύσει όχι μόνο τη θεραπεία του αλλά να ψυχαγωγηθεί και γιατί όχι, ακόμα και να διασκεδάσει, μπορούμε να προσθέσουμε και τη λειτουργία ενός καζίνο ή ακόμα σε κάποιες περιπτώσεις εγκαταστάσεις Μαρίνας. Με βάση ένα τέτοιο πρόγραμμα, είναι απολύτως σίγουρη η άψογη λειτουργία ενός σύγχρονου Υδροθεραπευτηρίου και η αύξηση του ιαματικού τουρισμού, σε όποια περιοχή κι αν εφαρμοστεί. Κι όλα αυτά χωρίς καθόλου ή τουλάχιστον με ελάχιστα μειονεκτήματα και πληθώρα πλεονεκτημάτων όσων αφορά στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της κάθε περιοχής και κατ' επέκταση των κατοίκων της.

5.4. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟΥ

Κάθε υδροθεραπευτικό κέντρο, απαιτείται να είναι οργανωμένο άρτια σε όλα του τα τμήματα, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητές του, τον αριθμό των επισκεπτών του και τις προσφερόμενες υπηρεσίες του. Δεν είναι ένα απλό κέντρο αποκατάστασης στο οποίο τυγχάνει να υπάρχει και η υδροθεραπεία ως μέθοδος επιλογής, είναι ένα θεραπευτήριο που τροφοδοτείται με νερό ιαματικής πηγής. Από τη στιγμή της λειτουργίας του πρέπει να πληρούνται κάποιες βασικές αρχές στις εγκαταστάσεις και τους εσωτερικούς του χώρους, όπως είναι η ασφάλεια, η άνεση, η εμφάνιση, η επάρκεια, η πληρότητα του εξοπλισμού και η υγιεινή του χώρου.

Ξεκινώντας από την *αίθουσα αναμονής* θα πρέπει να είναι επαρκής ο αριθμός των καθισμάτων (τουλάχιστον τριπλάσια των λουόμενων) και των τραπεζιών. Ο φωτισμός θα πρέπει να είναι καλός και να υπάρχει καλή ηχομόνωση. Το δάπεδο να είναι λείο αλλά να μη γλιστράει - έτσι θα καθαρίζεται εύκολα και δε θα υπάρχει φόβος ατυχημάτων. Ο τοίχος θα πρέπει να καλύπτεται με λείο υλικό μέχρι τα 2 μέτρα για να καθαρίζεται καλά, να υπάρχουν κλειστά δοχεία απορριμάτων και κάποιος ψύκτης με ποτήρια μιας χρήσης. Επίσης, σημαντικός είναι ο καλός εξαερισμός, χωρίς τη δημιουργία ρεύματος και με θερμοκρασία 18-22 βαθμούς C.

Στην *αίθουσα των αποδυτηρίων* θα πρέπει επίσης να υπάρχει καλός εξαερισμός, να υπάρχουν πάγκοι ή καρέκλες, ντουλάπια και κρεμάστρες για τον κάθε λουόμενο και γενικά τα έπιπλα να είναι απλά για να καθαρίζονται εύκολα και οι κάθε είδους γωνίες στρογγυλεμένες. Το δάπεδο να είναι από μη ολισθηρό υλικό, αδιάβροχο και λείο και να έχει μικρή κλίση (2%) προς τον αγωγό.

Τα *αποχωρητήρια* θα πρέπει να έχουν δάπεδο λείο μη ολισθηρό, με τοίχο καλυμμένο με λείο υλικό στα 2 μέτρα, καλό εξαερισμό και φωτισμό. Ο αριθμός τους να είναι ίσος με το 1/10 των λουομένων που φιλοξενούνται (και αυξάνει κατά 1 για κάθε 5 άτομα που κάνουν χρήση χωρίς να διαμένουν στη λουτρόπολη). Θα πρέπει να υπάρχει ανάλογος αριθμός νιπτήρων, με σαπούνι (υγρό) και απορροφητικό χαρτί ή ηλεκτρική συσκευή για το στέγνωμα των χεριών και βέβαια δοχεία απορριμάτων με καπάκι κλπ. Η αποχέτευση να είναι στεγανή και επαρκής και να γίνεται καθαρισμός και απολύμανση τουλάχιστον 2 φορές τη μέρα ώστε να αποκλείει κάθε κίνδυνο μόλυνσης.

Οι λουτήρες θα πρέπει να έχουν τα εξής χαρακτηριστικά : καλό φωτισμό, εξαερισμό και ηχομόνωση, πόρτες που ανοίγουν μέσα - έξω χωρίς κλειδαριές, σκαλοπάτι μπροστά στις μπανιέρες, κουδούνι κινδύνου με απλό χειρισμό, διατάξεις στήριξης λουόμενων, ρολόι τοίχου σε εμφανές σημείο, στρογγυλεμένες γωνίες σε τοίχους και μπανιέρες, πάτωμα λείο-μη ολισθηρό, με κλίση στον αγωγό, τοίχο καλυμμένο στα 2 μέτρα με λείο υλικό. Μετά από κάθε χρήση η μπανιέρα θα πρέπει να ξεπλένεται με άφθονο νερό και το δάπεδο με διάλυμα χλωρίνης.

Στην αίθουσα ομαδικής λούσης τα πράγματα έχουν ως εξής : καλή ηχομόνωση, καλός εξαερισμός, καλός-ομοιόμορφος φωτισμός, διατάξεις στήριξης λουομένων, ρολόι τοίχου σε εμφανές σημείο. Τα υλικά κατασκευής των δεξαμενών και των περίξ χώρων πρέπει να είναι ανθεκτικά, υδατοστεγανά, με λείες επιφάνειες κι όλα τα άκρα στρογγυλεμένα. Ο μηχανολογικός εξοπλισμός να μη δημιουργεί κίνδυνο ρύπανσης και διάβρωσης του νερού. Ο πυθμένας να είναι από λείο μη ολισθηρό υλικό κι όχι χαλίκια ή άμμο (ακατάλληλα για καθαρισμό). Η δεξαμενή θα πρέπει επίσης να καθαρίζεται-απολυμαίνεται τουλάχιστον 2 φορές το 24ωρο, να έχει δυνατότητα πλήρους εκκένωσης και να εξασφαλίζει την πλήρη κυκλοφορία και ανανέωση του νερού. Θα πρέπει να έχει τέτοια διάταξη ώστε οι λουόμενοι να διέρχονται από τα αποδυτήρια στα αποχωρητήρια και στη συνέχεια από τα ντους για λουτρό καθαριότητας.

Τέλος, για την αίθουσα εισπνοθεραπείας ισχύουν τα ίδια για δάπεδα, τοίχους, φωτισμό, θόρυβο και εξαερισμό. Η δυναμικότητα της αίθουσας δε θα πρέπει να υπερβαίνει τις 5 θέσεις, να καθαρίζεται καθημερινά, ενώ οι συσκευές εισπνευσιοθεραπείας να καθαρίζονται-απολυμαίνονται κάθε φορά που χρησιμοποιούνται.

5.5. ΚΑΝΟΝΕΣ ΓΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΚΑΙ ΛΟΥΟΜΕΝΟΥΣ

Το προσωπικό ενός υδροθεραπευτηρίου θα πρέπει να φροντίζει τα εξής :

- να μπορεί ανά πάσα στιγμή να προσφέρει πρώτες βοήθειες.
- να έχει ειδική ενδυμασία και ειδική κάρτα με το όνομα και την ειδικότητα
- οι λουτρονόμοι να επιβλέπουν τους λουόμενους στους χώρους λούσης (τουλάχιστον 2 στις δεξαμενές) - έχουν ευθύνη για την αυστηρή τήρηση των οδηγιών του γιατρού
- να διασφαλίζουν την καθαριότητα των χώρων αλλά και την ατομική τους υγιεινή
- σημαντικό στοιχείο είναι η άψογη συμπεριφορά προς τους λουόμενους - πρέπει να τους εξυπηρετούν με υπομονή, ευγένεια και κατανόηση - να προσφέρουν πρόθυμα τις υπηρεσίες τους και σίγουρα η συμπεριφορά του κάθε χρήστη θα είναι ανάλογη.

Εκτός από κάποια στοιχεία που προαναφέρθηκαν σε άλλο κεφάλαιο οι λουόμενοι πρέπει να τηρούν και τα εξής :

- να αναφέρουν στο γιατρό του υδροθεραπευτηρίου το ιστορικό τους για τυχόν δερματικές παθήσεις, τραυματισμούς κλπ.
- να φορούν αδιάβροχο κάλυμα στο κεφάλι κατά τη διάρκεια της λούσης και ξύλινα τσόκαρα που βρίσκονται στα αποδυτήρια για να κυκλοφορεί στους υπόλοιπους χώρους.

Η υγιεινή και ασφάλεια των χώρων και όλων όσων παρευρίσκονται σε αυτούς απαιτούν την τήρηση κάποιων κανόνων αυστηρά. Η ασυδοδία δε συμβαδίζει με την έννοια τουρισμός.

5.6. ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Στο σημείο αυτό οφείλουμε να αναφερθούμε στην προστασία του εδάφους, του νερού, του αέρα, της φύσης ακόμα και των αρχαιολογικών και μη μνημείων, οικισμών κλπ. που βέβαια επιτυγχάνεται με την αποτροπή κάθε είδους ρύπανσης και υποβάθμισης. Σκοπός βέβαια είναι η εξασφάλιση της υγείας και η καλύτερη ποιότητα ζωής.

Πρέπει επομένως να τηρούνται κάποιοι κανόνες και να λαμβάνονται μέτρα που είναι άκρως απαραίτητα όπως ο έλεγχος της ύδρευσης, ο καθορισμός προστατευτικών περιοχών ή κάποιες αποστάσεις ασφαλείας από εστίες μόλυνσης. Το θέμα της αποχέτευσης και των απορριμάτων απαιτούν ιδιαίτερη μέριμνα και προσεκτική διαχείριση.

Ιδιαίτερα ο ιαματικός τουρισμός - ως μέρος της εναλλακτικής ιατρικής θα πρέπει να προϋποθέτει και να συνδυάζεται με την αρμονία του οικοσυστήματος και την προστασία του περιβάλλοντος. Κι αυτό γιατί μόνο έτσι επιτυγάνεται η ισορροπία ψυχής-πνεύματος-σώματος. Ο άνθρωπος ως μέρος της αλυσίδας της ζωής επηρεάζει αλλά και επηρεάζεται από τη φύση, από το περιβάλλον που ζει, κινείται, αναπνέει. Οποιαδήποτε αλλαγή μπορεί να τον κάνει να χάσει την ευεξία και ισορροπία του, δηλαδή την ψυχική και σωματική του υγεία. Εξάλλου, οι φυσικοί πόροι δεν είναι ανεξάντλητοι, γι'αυτό οφείλουμε να τους προστατεύσουμε και να φερθούμε συνετά, πριν η ανθρώπινη ασυδοσία ή έστω η απλή αμέλεια οδηγήσουν στην εξαφάνισή τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

6.1. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Μιλώντας για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού, αναφερόμαστε σε μια έννοια που είναι εξαιρετικά σύνθετη και απαιτεί μεθοδικότητα και σταθερά βήματα σε όλη την διάρκεια της προσπάθειας. Υπάρχουν κάποιοι κανόνες που δεν επιτρέπουν σπασμωδικές και τυχαίες κινήσεις. Στην Ελλάδα είναι πολύ συνηθισμένες οι περιπτώσεις προσπαθειών που στηρίχτηκαν στην τύχη και τις λύσεις της τελευταίας στιγμής με αποτέλεσμα την απώλεια χρημάτων, κόπου και χρόνου. Και είναι επίσης γνωστή ιστορία η ανυπαρξία ενός εθνικού αναπτυξιακού προγράμματος, ανεξάρτητου από παράγοντες όπως πολιτικές - οικονομικές - κοινωνικές συγκυρίες, με αποτέλεσμα να χαθούν πολλές ευκαιρίες όλα αυτά τα χρόνια.

Η χώρα μας έχει ανάγκη τον τουρισμό και ο ιαματικός τουρισμός θα μπορούσε να δώσει νέα πνοή και ώθηση στα πράγματα. Αυτό που χρειάζεται ασφαλώς είναι η σωστή μελέτη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος (γεωγραφικό πλαίσιο, τοπογραφία, υδρολογία κλπ), του χωροταξικού πλαισίου (οικιστική/κυκλοφοριακή δομή, μεταφορές), της ιστορικής εξέλιξης και επιρροής της στο σήμερα, της πολεοδομικής οργάνωσης, του καθεστώτος γης, των κοινωνικο-οικονομικών δομών, των τεχνικών υποδομών και της γενικότερης ποιότητας ζωής (περιβάλλον-υπηρεσίες). Επίσης, η μελέτη του τουρισμού (υποδομή - εξοπλισμός - κίνηση) και ιδιαίτερα της υπάρχουσας κατάστασης και των τάσεων του ιαματικού τουρισμού, θα πρέπει να συνυπολογιστούν με όλα τα παραπάνω ώστε να γίνει μια πρώτη διάγνωση-επεξεργασία.

Επειτα, μπορούν να ακολουθήσουν κάποιες εναλλακτικές προτάσεις, να υπολογιστεί το κόστος και άρα η βιωσιμότητά τους και να περάσουν στη φάση της εφαρμογής. Σε αυτό το σημείο είναι ουσιώδες να ιεραρχηθούν οι στόχοι και οι προτεραιότητες μιας τέτοιας μελέτης και να βρεθούν οι βασικοί πόροι που θα επιτρέψουν την ανάπτυξη και ολοκλήρωση της μελέτης. Όλα αυτά όμως χρειάζονται τη συνεχή επίβλεψη, έλεγχο και συντονισμό από κάποιο διατεταγμένο και κοινώς αποδεκτό όργανο που θα πρέπει να περιλαμβάνει κυρίως επιστήμονες αλλά και άτομα από την πολιτεία, την τοπική αυτοδιοίκηση και τον επιχειρηματικό κόσμο. Σίγουρα, οι ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής, μπορεί να απαιτήσουν ή να παρακάμψουν κάτι από τα παραπάνω. Όμως, σε γενικές γραμμές, όλα αυτά αποτελούν το βασικό κορμό πάνω στον οποίο μπορεί να στηριχτεί ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό πρόγραμμα.

Πιο αναλυτικά μπορούμε να κάνουμε μια ταξινόμηση των ιαματικών χώρων ως εξής :

- λουτροπόλεις - είναι οι χώροι λουτροθεραπείας και αναψυχής που έχουν άμεση σχέση με τα αστικά κέντρα στα οποία βρίσκονται κι έχουν κάποια ιδιαίτερη ιστορική παράδοση όπως πχ. το Λουτράκι, η Αιδηψός, τα Καμμένα Βούρλα κα.
- λουτρικοί σταθμοί - είναι χώροι με τοπική κυρίως εμβέλεια και ειδικό ιαματικό τουρισμό όπως πχ. η Νιγρίτα Σερρών, η Αγία Παρασκευή Χαλκιδικής κα.
- λουτρικά πολυλειτουργικά κέντρα - είναι οι χώροι αυτοί που λειτουργούν αυτόνομα αλλά όχι εντελώς ανεξάρτητα από τις πόλεις που βρίσκονται μιας κι έχουν μικρή απόσταση όπως πχ. η Θέρμη Θεσ/κης, τα Λουτρά Καϊάφα κα.
- λουτρικά πολυλειτουργικά συγκροτήματα - είναι οι χώροι που έχουν ανεξάρτητη σχέση με την υπόλοιπη περιοχή και λειτουργούν αυτόνομα όπως τα Λουτρά Υπάτης, οι Θερμοπύλες κα.

6.2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Είναι κοινώς αποδεκτό το γεγονός ότι η χώρα μας, είναι μια χώρα ευλογημένη όσον αφορά στο κλίμα, το φυσικό κάλλος, τον πολιτισμό και τη γενικότερη ιστορία και κουλτούρα του λαού της. Όλα τα παραπάνω αποτελούν προϋποθέσεις για ανάπτυξη τουρισμού. Μόνο που πλέον, κάτι τέτοιο απαιτεί σωστή οργάνωση, σχεδιασμό και συντονισμό. Ο τουρισμός θεωρείται διεθνώς ένα σημαντικό κομμάτι της οικονομίας χάρη στο συνάλλαγμα και όλα τα θετικά που αυτό επιφέρει - ένα είδος βιομηχανίας με ανθρωποκενρικό όμως χαρακτήρα. Μάλιστα, για την οικονομία της Ελλάδας αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες της διαμόρφωσης του Εθνικού Προϊόντος κι έχει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωσή της.

Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, ειδικά ο ιαματικός τουρισμός μπορεί να διαρκεί για ολόκληρο το χρόνο και να έχει τις λιγότερες επιδράσεις από τυχόν αρνητικές οικονομικές εξελίξεις χάρη στο γεγονός ότι αφορά κυρίως την θεραπευτική αγωγή σε συνδυασμό με την αναψυχή. Το ευτύχημα επίσης, είναι ότι η Ελλάδα σε σχέση με άλλες χώρες, διαθέτει πλεονεκτήματα που αν τα εκμεταλλευτούμε σωστά, μπορούμε να δημιουργήσουμε ασυναγώνιστες συνθήκες. Ο προγραμματισμός του ιαματικού τουρισμού θα πρέπει να έχει στόχο την δυναμική είσοδο της Ελλάδας στη διεθνή αγορά. Αυτό συνεπάγεται τη βελτίωση

της παρούσας κατάστασης, τόσο την ποιοτική και ποσοτική ανάπτυξη των κτιριακών εγκαταστάσεων και του μηχανικού εξοπλισμού όσο και την άρτια εξειδίκευση των στελεχών που τα πλαισιώνουν. Το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί βασικό σημείο αναφοράς αφού από αυτό εξαρτάται η προσφορά καλών ή όχι υπηρεσιών.

Έτσι, σε ότι αφορά το θέμα της τοποθέτησης ιατρών για την κάλυψη των θέσεων στις διάφορες λουτροπόλεις, ο ΕΟΤ οφείλει να επέμβει μιας και μέχρι σήμερα η κάλυψη δεν είναι επαρκής. Δε νοείται η ύπαρξη σύγχρονου υδροθεραπευτηρίου χωρίς την ύπαρξη κατάλληλα εξειδικευμένου προσωπικού (ιατρών και άλλων στελεχών). Κάποια σεμινάρια και προγράμματα εξειδίκευσης με συνεχή ενημέρωση και εκπαίδευση όσον αφορά στις τελευταίες εξελίξεις, θα ήταν πολύ χρήσιμα για όσους εργάζονται ήδη ή πρόκειται να εργαστούν σε κάποιο τέτοιο χώρο. Ένα σημαντικό βήμα θα ήταν και η πιθανή συνεργασία με κάποιες χώρες που έχουν αναπτύξει ιαματικό τουρισμό ώστε να γίνει ανταλλαγή απόψεων, τεχνογνωσίας, και έμπυχου υλικού με την ανταλλαγή εξειδικευμένων επιστημόνων.

Σχετικά με τις εγκαταστάσεις και την κτιριακή υποδομή πρέπει να υπογραμμίσουμε το σημαντικότατο ρόλο που έχουν κάποιες αθλητικές, πολιτιστικές και άλλες εγκαταστάσεις. Έχει αποδειχτεί πια, ότι η έλλειψη ανάλογων δραστηριοτήτων και η απουσία κρατικής επιδότησης ή άλλου είδους οικονομικής ενίσχυσης (σπόνσορες κλπ) από τα υδροθεραπευτήρια, οδηγούν σε μια επιχείρηση που δεν είναι βιώσιμη λειτουργικά και οικονομικά και επομένως είναι καταδικασμένη να αποτύχει. Από αρχαιότατων χρόνων η θεραπεία ήταν ταυτόσημη έννοια με την αναψυχή. Έτσι, μέχρι σήμερα οι άνθρωποι αναζητούν να συνδυάσουν την αναψυχή τους με την υδροθεραπεία, τη λασποθεραπεία, την κινησιοθεραπεία, την εισπνοθεραπεία και να αναζωογονηθούν ψυχικά και σωματικά.

Ειδικά στην εποχή μας, ο κόσμος υποφέρει από τη γνωστή και τόσο ύπουλη ασθένεια, το στρες, αναζητά τη φυγή από την καθημερινότητα, το άγχος, τη ρουτίνα των μεγαλουπόλεων και τη μοναξιά. Έτσι καταφεύγει στη φύση, την αλλαγή παραστάσεων όπου και αναζητά την περιπέτεια, την επαφή αλλά και την κοινωνική προβολή. Ο ιαματικός τουρισμός είναι μια ιδανική λύση για αυτή την περίπτωση ανθρώπων. Είναι λογικό λοιπόν και επιβάλλεται πια, να σχεδιάζονται και άλλου είδους εγκαταστάσεις εκτός από αυτές των θεραπειών και της διαμονής. Οι εγκαταστάσεις πρέπει να σχεδιάζονται έτσι ώστε να διασχίζουν το εκάστοτε υδροθεραπευτήριο και να προκαλούν το ενδιαφέρον τόσο όσων ήδη μένουν σε αυτό όσο και αυτών που είναι περαστικοί. Σήμερα, κάτι τέτοιο μπορεί να

επιτευχθεί με κάποια πάρκα ψυχαγωγίας όπου ο τουρίστας συνδυάζει τη διαμονή, με τη θεραπεία και την αναψυχή του μέσα από μια σειρά αθλητικών, πολιτιστικών και άλλων εκδηλώσεων (πχ κολύμβηση, ιστιοπλοΐα, θεατρικές παραστάσεις, μουσικές βραδιές κλπ).

Με τον τρόπο αυτό γίνεται εφικτό το να μην αφορά ο ιαματικός τουρισμός μόνο την τρίτη ηλικία. Μέχρι σήμερα οι λουτροπόλεις ήταν κυρίως ~~γεροντοπόλεις~~. Αυτό δεν πρέπει να συνεχιστεί άλλο. Ο ιαματικός τουρισμός δεν έχει ηλικία, αλλά μόνο με τη δημιουργία σύγχρονων υδροθεραπευτηρίων μπορούμε να προσελκύσουμε τους πιο νέους σε αυτό το είδος τουρισμού. Με μια σειρά από δραστηριότητες που θα ανταποκρίνονται στο πνευματικό και οικονομικό επίπεδο, την ηλικία και κυρίως το σκοπό του ταξιδιού του νεότερου τουρίστα, θα δημιουργείται ένα περιβάλλον πιο επιθυμητό που δε θα έχει να ζηλέψει τίποτα από τις πολυτελείς διακοπές σε κάποιο θέρετρο του εξωτερικού, δίνοντας παράλληλα μια άλλη πρόταση για να περάσει κανείς τον πολύτιμο και λιγοστό ελεύθερο χρόνο του, πέρα από τα συνηθισμένα.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία έχουν μεγάλη σημασία σε ό,τι αφορά στον προγραμματισμό και το σχεδιασμό της ανάπτυξης του ιαματικού τουρισμού. Σε συνδυασμό με τις οικολογικές αναζητήσεις και το γενικότερο προβληματισμό της εποχής, τέτοιου είδους διακοπές μπορούν να γίνουν ελκυστικές για όλες τις ηλικίες και να εξασφαλίσουν την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Το μόνο που χρειάζεται είναι πολύ δουλειά και συντονισμένη προσπάθεια από όλους. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε κι άλλες δυνατότητες ανάπτυξης του ιαματικού τουρισμού που έχουν ήδη αρχίσει να αποκτούν φανατικούς υποστηρικτές ανά τον κόσμο, χάρη στα αποτελέσματά τους.

6.3. ΦΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΑ

Εκτός από τις πιο γνωστές μορφές του ιαματικού τουρισμού, πολύ δημοφιλείς και με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης είναι η πηλοθεραπεία και η φυσικοθεραπεία. Η φυσικοθεραπεία συμβάλλει στη θεραπεία κάποιων παθήσεων χρησιμοποιώντας φυσικά μέσα και μεθόδους όπως την κινησιοθεραπεία και υδροκινησιοθεραπεία, μαλάξεις (μασάζ) και υδρομαλάξεις, λουτροθεραπεία, θερμο(κρυο)θεραπεία. Η φιλοσοφία αυτής της μεθόδου είναι "πιο πολύ κινησιοθεραπεία και ιαματικό νερό και λιγότερα μηχανήματα". Έτσι, ένα σύγχρονο, οργανωμένο υδροθεραπευτήριο, αντάξιο των αντίστοιχων Ευρωπαϊκών θα πρέπει να περικλύει ξεχωριστό τμήμα φυσικής θεραπείας.

Το φυσικοθεραπευτήριο αυτό θα πρέπει να βρίσκεται σε ισόγειο και όσο γίνεται κεντρικό χώρο, διαμορφωμένο έτσι ώστε να δημιουργεί ένα ευχάριστο και προσιτό περιβάλλον. Απαραίτητα τμήματα ενός σύγχρονου υδροθεραπευτηρίου είναι τα εξής: η πισίνα (για διείσδυση κάποιων στοιχείων του νερού στον οργανισμό αλλά και κίνηση των ασθενών μέσα στο νερό), το τμήμα των συσκευών και μηχανημάτων που προκαλούν κίνηση στο νερό ανάλογα με την εφαρμογή που θέλουμε πχ. υδρομαλάξεις, λούσεις κλπ., το τμήμα κινησιοθεραπείας που περιλαμβάνει τα όργανα κινησιοθεραπείας, αίθουσα ελεύθερης άσκησης - ανάπαυσης και μεμονωμένα δωμάτια, το τμήμα ηλεκτροθεραπείας όπου βρίσκονται οι συσκευές και τα σχετικά μηχανήματα και φυσικά κάποιοι χώροι όπως τα αποδυτήρια, οι διάδρομοι κλπ.

Μαζί με την φυσικοθεραπεία μπορεί να συνδυαστεί και η πηλοθεραπεία, προσφέροντας ουσιαστικά ένα καλύτερο αποτέλεσμα. Η θεραπευτική ιδιότητα του πηλού, που ασκεί στον ανθρώπινο οργανισμό ευεργετικές βιολογικές δράσεις και που έχει δημιουργήσει η ίδια η φύση, είναι πολύ γνωστή σήμερα και αποτελεί μια εναλλακτική μέθοδο θεραπείας στο πλαίσιο του ιαματικού τουρισμού. Η ιαματική λάσπη πρέπει να αξιοποιηθεί όσο είναι δυνατό στο όνομα της υγείας, της εθνικής οικονομίας και του τουρισμού της χώρας μας.

Ένα σύγχρονο πηλοθεραπευτήριο πρέπει να περιλαμβάνει: το χώρο εφαρμογής του πηλού (ατομικούς ή ομαδικούς λουτήρες), το χώρο απομάκρυνσης του πηλού (ντους με ιαματικό νερό), την αίθουσα προσαρμογής στη θερμοκρασία του περιβάλλοντος (χώρος με καρέκλες και κρεβάτια όπου καταλήγουν οι ασθενείς μετά τη θεραπεία), τα αποδυτήρια και τις τουαλέτες. Όλοι αυτοί οι χώροι θα πρέπει να έχουν σωστό εξαερισμό, φωτισμό και θερμοκρασία.

6.4. ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ - ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ - MARKETING

Οι δημόσιες σχέσεις είναι ένας θεσμός που ενώ είναι νέος, έχει ρίζες στην αρχή της ιστορίας της ανθρωπότητας. Κι αυτό γιατί τα κύρια στοιχεία του είναι η πληροφόρηση, η επικοινωνία και η πειθώ. Εξαιτίας της εξέλιξης της εποχής μας και της ανάπτυξης της τεχνολογίας, οι δημόσιες σχέσεις είναι επιστήμη και ανάγκη. Η επιτέλεσή τους δεν είναι ούτε δύσκολη αλλά ούτε απλή υπόθεση αφού συνδέονται απόλυτα με τις άλλες κοινωνικές επιστήμες όπως η Οικονομική, η Λογιστική, η Στατιστική, η Οργάνωση και Διοίκηση επιχειρήσεων κα.

Όπως είναι επόμενο, οι δημόσιες σχέσεις, έχουν μεγάλη σημασία και στον τομέα του ιαματικού τουρισμού, μιας και βασίζονται στην κοινωνικότητα, την καλή φήμη, το κύρος, την καλή εικόνα, τις καλές σχέσεις με προσωπικό - κρατικές αρχές - τύπο και την εξουδετέρωση των προκαταλήψεων. Ειδικά στον τουρισμό, τα αποτελέσματά τους, σε συνδυασμό με τη σωστή διαφήμιση και το marketing, έχουν ανεκτίμητη αξία.

Από τη στιγμή λοιπόν που τα υδροθεραπευτήρια της χώρας μας αποκτήσουν την κατάλληλη υποδομή, απαιτούνται μια σειρά από εκδηλώσεις, ξεναγήσεις δημοσιογράφων του εξωτερικού, διαφημιστικές καμπάνιες σε τηλεοράσεις, ραδιόφωνα και σελίδες στο διαδίκτυο, ενημερωτικά φυλλάδια και έντυπα με θέμα τις σύγχρονες λουτροπόλεις και τις εγκαταστάσεις τους, ακόμα και οργάνωση ειδικών αποστολών στο εξωτερικό, προσκλήσεις σε πρακτορεία και ξεναγούς κα.

Ανάλογα με το σημείο που βρίσκονται οι ιαματικές πηγές - βουνό ή θάλασσα - μπορούν να αναπτυχθούν περισσότερο ή λιγότερο. Σίγουρα, οι πηγές που βρίσκονται κοντά στη θάλασσα μπορούν να αναπτυχθούν και να οργανωθούν καλύτερα, αφού συνδυάζονται οι διακοπές, με θεραπεία ιαματικών λουτρών και θαλάσσιων μπάνιων. Σε αυτό το σημείο πρέπει να θίξουμε το θέμα του εποχιακού τουρισμού που επηρεάζει και τον ιαματικό τουρισμό στην Ελλάδα. Κι αυτό γιατί κάτι τέτοιο δεν έχει αποτελέσει μέρος της τουριστικής συνείδησης των Ελλήνων, αν και θα ήταν ισχυρό υποκατάστατο ενάντια στο καθημερινό άγχος και τη μόλυνση που ταλαιπωρεί τους πάντες.

Η ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού κατά τους χειμερινούς μήνες θα ήταν μια σωτήρια λύση. Η χώρα μας έχει φυσικό πλούτο και οφείλει να τον εκμεταλλευτεί και να τον αξιοποιήσει για το καλό όλων και κυρίως της ίδιας της Ελλάδας.

6.5. ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι δυνατότητες ανάπτυξης του θεραπευτικού τουρισμού στην Ελλάδα, από πλευράς φυσικών πόρων, είναι θεωρητικώς απεριόριστες. Υπάρχει σπάνια ποιότητα ιαματικών πηγών σε περιοχές φυσικού κάλλους, σε παραλιακές περιοχές και ορεινά δάση και το πιο ήπιο κλίμα που είναι απαραίτητο ώστε να αναπτυχθεί τουρισμός σε συνδυασμό με τη θεραπεία. Το μοναδικό εμπόδιο στην ανάπτυξη αυτή είναι οι οικονομικο-τεχνικές μελέτες, όσον αφορά στην έρευνα της ελληνικής και διεθνούς αγοράς.

Η σκοπιμότητα της ανάπτυξης του ιαματικού τουρισμού είναι εύλογη σε σχέση με την προσπάθεια επιμήκυνσης της θεραπευτικής και τουριστικής περιόδου για όλο το χρόνο. Κατ' αρχήν, είναι πολύ σημαντική η συγκράτηση συναλλάγματος ακόμα και από τους Έλληνες που προσφεύγουν μέχρι σήμερα στο εξωτερικό. Η διαρροή αυτή οφείλεται κυρίως στη κατάσταση των λουτροπόλεων που είναι κάθε άλλο παρά ελκυστική. Ακόμα, η ανάπτυξη νέων λουτροπόλεων και η βελτίωση των υπάρχουσών θα δημιουργήσουν νέες και μόνιμες θέσεις εργασίας καθώς και νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες, με αποτέλεσμα την αποκέντρωση από τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Η Ελλάδα με την τεράστια φυσική ομορφιά της, το συνδυασμό βουνού και θάλασσας, το καλό της κλίμα, και το πλήθος των μεταλλικών ιαματικών νερών της, αποτελεί ένα ιδανικό κέντρο θαλασσοθεραπείας και ιαματικού τουρισμού. Πρέπει να αξιοποιηθεί αυτός ο τεράστιος φυσικός πλούτος, από επιστημονικής, οικονομικής, τουριστικής και κοινωνικής απόψεως ώστε να αναπτυχθεί ο ιαματικός τουρισμός και να αποτελέσει πόλο έλξης για όλους, κάθε εθνικότητας, φύλου και ηλικίας.

Αρχικά, χρειάζεται να γίνει σωστή και ακριβής μελέτη όλων των στοιχείων και συνθηκών από εξειδικευμένες ομάδες επιστημόνων, με την ενημέρωση των τοπικών φορέων. Έτσι, θα μπορέσουν να ακουστούν όλες οι απόψεις, να συζητηθούν οι προτάσεις και να οργανωθεί ένα κρατικό πρόγραμμα, που θα στηρίζεται στο συντονισμό και τη συμπαράσταση κράτους και πολιτών. Χρειάζεται ακόμα και η ενθάρρυνση σχετικών διαδικασιών τόσο από δημόσιους όσο κι από κρατικούς φορείς. Η ιδιωτική πρωτοβουλία θα μπορούσε να παίξει καθοριστικό ρόλο στις σχετικές εξελίξεις.

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει άλματα σε κάποιες περιοχές της χώρας όπως στον Αιδηψό, το Λουτράκι κλπ. Όμως, όσο και να

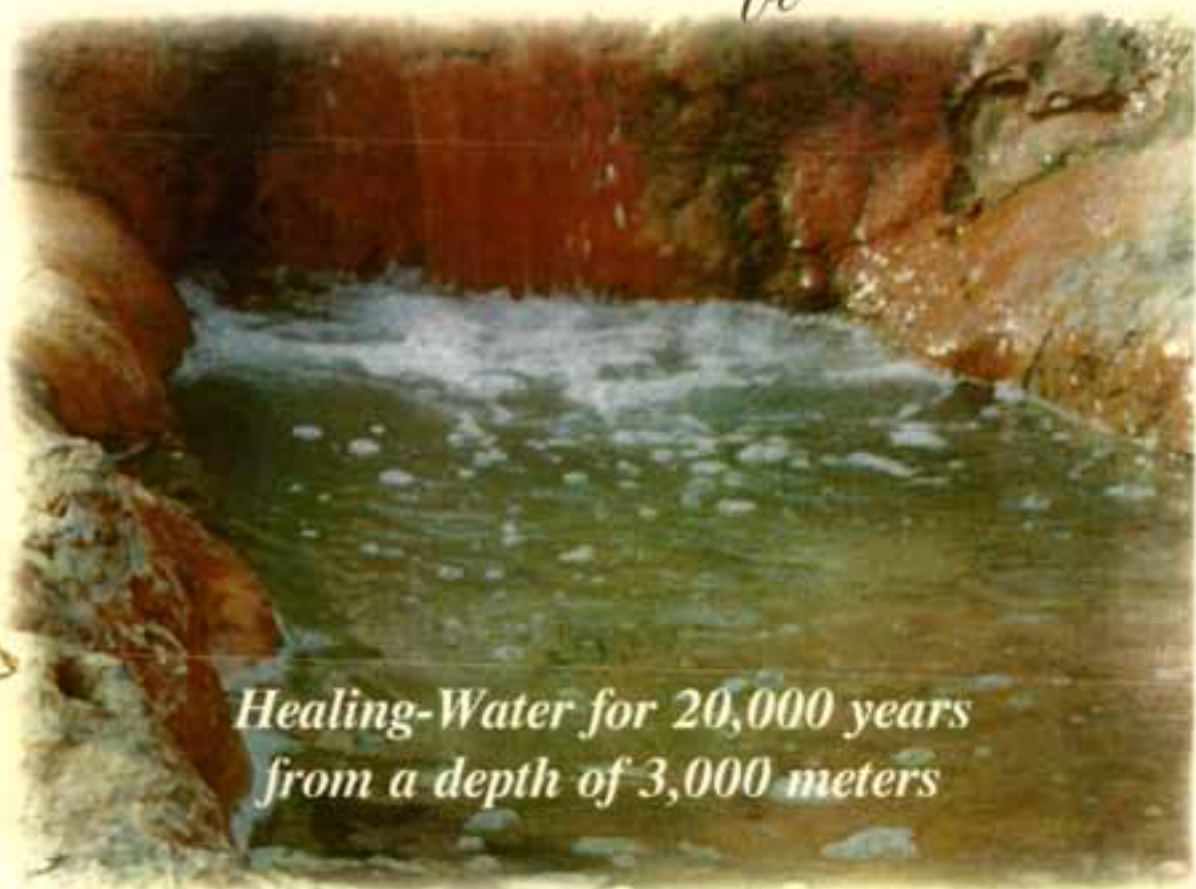
ενθουσιάζει η ιδέα, δεν αλλάζει ριζικά τα πράγματα στο θέμα της ανάπτυξης και το παράδειγμά τους δε μπορεί να αντιγραφεί έτσι απλά. Χρειάζεται πολύ δουλειά και συντονισμένη προσπάθεια πολιτείας και τοπικών αρχών. Και πρέπει να βρεθεί η πλατφόρμα της συνεργασίας αφού υπάρχει θέση για όλους, και στη θέση του ανταγωνισμού πρέπει να έρθει η άμυλλα και ο συναγωνισμός. Η νοοτροπία του καθενός ξεχωριστά μέχρι στιγμής δεν έχει αποδώσει παρά μόνο σπασμωδικές κινήσεις. Οι ενέργειες για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού είναι καιρός - εν'όψη μάλιστα των ολυμπιακών αγώνων του 2004 - να κινηθούν σε ενιαία πλαίσια.

Η κατευθυντική κρατική επέμβαση μπορεί να γίνει οικονομικά επιτυχής αν πλαισιωθεί ο ιαματικός τουρισμός με την οργανωμένη αναψυχή, τις αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες χρησιμοποιώντας παράλληλα ένα σημαντικό όπλο του τουριστικού marketing, τη *διαφήμιση*. Η χρηματοδότηση πρέπει να ενισχυθεί από την πολιτεία, αν και πολλές φορές το μόνο που χρειάζεται είναι να δώσει την εγγύηση και την καλή μαρτυρία ώστε να πάρει ο φορέας τα χρήματα από εκεί που πρέπει.

Όλα τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα έχει την τύχη να συνδυάζει προϋποθέσεις μοναδικές και ασυναγώνιστες σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Πάσχει όμως στο θέμα της οργάνωσης, του συντονισμού και του υλικο-τεχνικού εξοπλισμού. Το θέμα αυτό πέρα από οικονομικό είναι κοινωνικό και εθνικό. Οι εξελίξεις στον τομέα αυτό είναι ήδη ραγδαίες, τα γνωστά σε όλους *s p a* - κέντρα θαλασσοθεραπείας είναι αρκετά δημοφιλή. Αυτός είναι και ο λόγος που το θέμα δεν παίρνει άλλη αναβολή.

Ήδη πρέπει να κινηθούμε με γρήγορους ρυθμούς με στόχο την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού και με σίγουρο αποτέλεσμα την οικονομική άνθηση της περιφέρειας αλλά και όλης της χώρας. Διαφορετικά χάνουμε πολύτιμο χρόνο και τεράστια οικονομικά οφέλη. Σε αυτό δε χωρά πλέον αμφιβολία. Θα ήταν κρίμα να χαρίσει η Ελλάδα το παιχνίδι σε κάποια άλλη χώρα εξαιτίας της ανοργανωσιάς και της έλλειψης εθνικού αναπτυξιακού προγραμματισμού και σχεδιασμού. Η Ελλάδα έχει τις προϋποθέσεις, το ανθρώπινο δυναμικό και μπορεί να το αποδείξει. Μόνο που πέρα από ευχολόγια χρειάζεται πολύ δουλειά, οι κατάλληλοι άνθρωποι στις κατάλληλες θέσεις και παραμερισμός ανταγωνισμών και κάθε είδους καχυποψίας. Το αποτέλεσμα σίγουρα θα ξεπεράσει κάθε προσδοκία.

THERMAE SYLLA SPA *be well*

*Healing-Water for 20,000 years
from a depth of 3,000 meters*

THERMAE SYLLA *Grand Hotel*
EDIPSOS SPA - NORTH EVIA - HELLAS

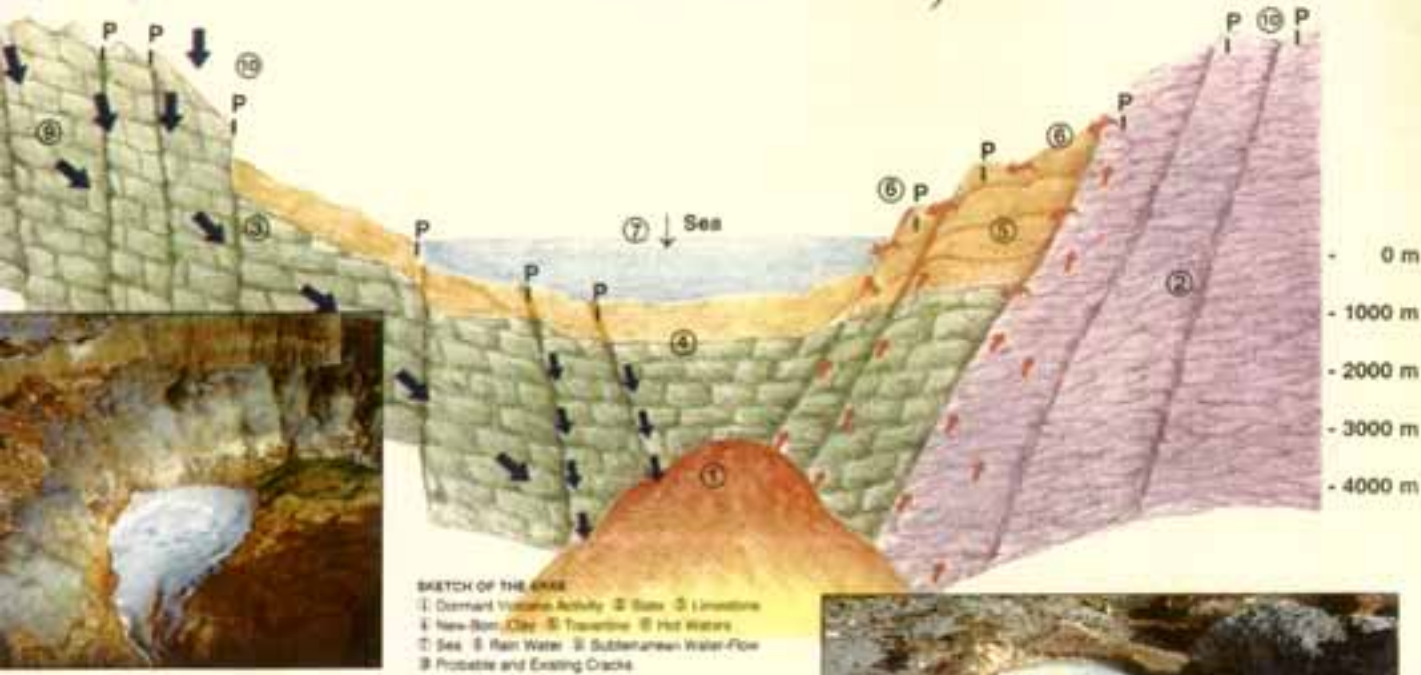
HEALTH AND BEAUTY

OPENING IN 1999

Thermal Mineral Waters Spring FROM A DEPTH OF 3,000 METERS

Thermal mineral water of Edipsos have been well known in antiquity for their healing and reviving qualities. The springs from a well 3,000 meters deep, with a significant quantity of the water, full of minerals, flowing towards the THERMAE SYLLA beach and the wider area of Edipsos.

TENS OF THOUSANDS OF YEARS AGO...

Thermal mineral water owes its existence to a particular geological, hydro-geological and tectonic composition and to the volcanic nature and geothermal level of their area. It has been observed, that watertight slate and newborn formations of recent volcanic activity was combined with the water-permeable, Mesozoic, limestone formations in the area. Professor G. Garagounis, Professor at the Metsovio Polytechnic, using the C14 carbon dating method, established that the thermal waters date back approximately 20,000 years.

PHILOSOPHERS - SENATORS

The existence of these organised spas dates back to the early classical Hellenistic period. The reputation of Edipsos' water and stress how pleasant it was there was. Specifically, Plutarch (Plut. Syllias 26) mentioned the use of the Edipsos Spa by the Roman General Marcus Licinius Crassus, whose bathtub has been recovered. It is from him that the name "THERMAE SYLLA" spa has taken its name. The roots of THERMAE SYLLA hotel date back to the ancient history of Hellas. The site, on which the hotel was built later, was granted to the general E. Tombazis by the first government formed after the Greek Revolution of 1821, as a reward for his services to the country. Tombazis' heirs built the THERMAE SYLLA hotel, the inauguration of which took place in 1897 and was regarded as a significant event at the time.

THE MOST MODERN SPA IN EUROPE

THERMAE SYLLA, the most modern spa in Europe, in Syllia, North Evia, will be commercially re-inaugurated in 2007. Having been fully restored and equipped with state-of-the-art technology.

THERMAE SYLLA will be an integrated spa for all ages, constantly endowed by nature with thermal mineral springs that have been flowing to the hotel area for more than 20,000 years.

THERMAE SYLLA, with spas that feature the best natural qualities of reviving and healing qualities, will include: a 4 star luxury hotel with 230 rooms.

A model spa prototype of 1,800 m², with a private spring of mineral waters, and elements of radon, making it one of the best in Hellas.

Multi-use pools, constantly replenished with spa water.

- Departments of Mud Therapy, Inhalation Therapy, Hydro-Massage, Thalassotherapy, Physiotherapy, Massage, Sauna and Steam Baths.
- A special Reviving / Beauty center.
- Volcanic and Aromatherapy steam baths.
- Sports facilities - Conference Center.
- Restaurant - Bar - Entertainment Halls - Shops.

Architectural
network of the new
THERMAE SYLLA
spa.

USE OF NATURAL FORMS OF ENERGY, NATURAL BIOLOGICAL PRODUCTS & DIET

THERMAE SYLLA has adopted new, environment friendly methods to utilize the geothermal waters of the area for heating and air-conditioning.

By replacing the conventional, polluting forms of energy, THERMAE SYLLA will help contribute to the preservation of a clean environment.

For their complete revitalization, the diet of THERMAE SYLLA will be composed of healthy local products, cultivated organically.

Moreover, olives, resin, grapes, pine, eucalyptus and therapeutic essences of other trees, in combination with the thermal mineral water of THERMAE SYLLA, will be used in physiotherapy, spa therapy and revitalization treatments for the spa's visitors.

THERMAE SYLLA
in its original form.

THROUGHOUT THE YEAR

The THERMAE SYLLA Spa will be operating twelve months a year. The scientific and technical staff of the spa is already attending specialized training courses abroad, in order to provide reviving and health programmes upon opening. A team of medical experts will be supervising the staff, while all programmes will be implemented under the excellent climatic and bio-climatic conditions necessary for human health.

These programmes are recommended for relaxation, anti-stress treatment, loss of weight, skin care, and cellulite treatment and for reviving and improving health in general.

The owners, KARATZIOS - ANASTASOPOULOS Enterprise Group - ANKAR S.A., will use German technology and expertise for the beauty department and Italian know-how for the health department.

SPA THERAPIES - REVITALIZING HIGHEST QUALITY

RASUL - EASTERN MAGIC

RASUL captures the magic of an ancient Eastern secret for skin care. It stimulates patrons' imagination, bringing to mind the beautiful fairy tales of the Orient. The combination of all-over-the-body peeling by means of several kinds of natural mud, the pleasant herbal steam and the "warm rain" falling from the vaulted and starry ceiling of RASUL, makes one relax and forget his cares. After RASUL, the skin recovers its elasticity, giving it the look of freshness, and the visitor leaves with a feeling of youth and vitality.

CLEOPATRA'S BATH

What are the secrets of imperial beauty? Even now, Cleopatra remains the symbol of elegance and beauty. The ancient secret formulas she used demonstrate the value of natural products for preserving a healthy and beautiful skin. The skin's condition, in addition to its beautifying nature, also plays a significant role in physical well-being and inspires confidence in our everyday contact with people. In "Cleopatra's Bath", visitors, wrapped in a special cover soaked in milk and oils, enter a bathtub where, with the help of technology, the skin absorbs these beneficial elements, improving greatly your natural beauty.

VOLCANIC STEAM BATHS

Volcanic Steam Baths will be one of the most beneficial revitalizing services of THERMAE SYLLA. In specially created Volcanic Steam Bath areas, steam from volcanic rocks "baptized" in the healing waters of THERMAE SYLLA.

MUD THERAPY

THERMAE SYLLA's visitors will enjoy the therapeutic and beneficial results of mud therapy. Healing mud, made of an organic mixture rich in minerals and properly aged, in combination with the thermal mineral water of THERMAE SYLLA, will be applied in special bathtubs either all over the body, or on specific parts, depending on the visitors' specific needs. Mud baths are recommended for the treatment of degenerative motor disabilities, mild rheumatism, chronic gynecological conditions, and muscular pain.

ATION - HEALTH CARE

STALLATIONS

SOFT PACK SYSTEM

Soft Pack System is a therapeutic technique used during physiotherapy.

Different creams, made from liquids, herbs and mud are uniformly applied directly to the visitor's body.

Uniform application is particularly important in the case of masks of clay, mud and weeds.

With Soft Pack System, the skin effectively absorbs the precious elements of these creams.

HERBAL STEAM BATHS

THERMAE SYLLA's visitors will enjoy the advantages of various kinds of herbs, well known for their beneficial, relaxing and therapeutic qualities.

The Herbal Steam Baths area is similar to a sauna, only heated with steam. The baths' special boiler is placed in the middle of the room.

Essential oils of different therapeutic herbs are steamed there, allowing essential oils to be released. These oils are beneficial when inhaled or absorbed by the skin.

INHALATION THERAPY

THERMAE SYLLA's visitors will enjoy the beneficial qualities of Inhalation Therapy used for the prevention and treatment of respiratory problems, as well as ear, nose and throat complaints.

Patrons of the hotel may inhale steam rising from the healing water of THERMAE SYLLA, enriched with the precious qualities of healing radon.

RURAL THALASSOTHERAPY

THERMAE SYLLA is the only center in Hellas offering natural thalassotherapy. Its uniqueness is due to the natural heating of spa water in the sea in front of THERMAE SYLLA. The spa water is mixed with sea water, which is naturally heated, allowing the swimmers to simultaneously enjoy the qualities of both spas and sea water.

In addition, thalassotherapy also incorporates the highly effective Soft Pack System, with fresh and properly processed mud full of precious elements for cellulite treatment and skin firming.

SPA THERAPIES - REC

PHYSIOTHERAPY

Under the supervision of specialized scientific personnel, THERMAE SYLLA's visitors will be able to enjoy a wide range of physiotherapy programmes, including hydrotherapy for range of motion recovery, kinesitherapy, massage, shiatsu, treatment for pathological conditions, and simple physical and mental relaxation and rehabilitation.

A well-equipped gym, offers visitors to THERMAE SYLLA the ability to enter a fitness programme, under the supervision of experienced instructors. The programme will include firming through aerobic exercises and other fitness components.

SWIMMING

Swimming, whether in the indoor or outdoor swimming pool, combined with hydro-massage equipment, reversed current, nape massage, effectively invigorates the human body.

WATER THERAPY

Water therapy takes place in specially designed private pools filled with THERMAE SYLLA spa water. It is done in conjunction with the use of ozone and the traditional option of massage.

THERMAL BATHS

Thermal baths achieve remarkable results in cases of osteoporosis, muscular and atrophied sclerosis, injury rehabilitation, as well as in medical cases that have resulted from lack of movement. Whether in the indoor pool (temperature of 32-36° C), or in the outdoor pool (temperature of 28-30° C), in the healing waters of THERMAE SYLLA visitors will follow the recommended treatment, under the supervision of highly experienced physiotherapists.

MASSAGE THERAPY

Massage therapy complements the thermal treatments, mitigating, or even eliminating, the temporary fatigue that is caused by the mud applications and the baths.

ADDITIONAL PROGRAMMES

Specialized scientific and technical staff will offer the following programmes:

- Facial Treatment
- Facial Mask Treatment
- Massage
- Smooth Rain Massage
- Reflexology
- Physical Status and Fast Slimming Massage

ATION - ACTIVITIES

SPORTS AND CULTURE

Tennis
Fishing
Water Sports
Excursions - Long Walks
Ecotourism
Courses of Classical and Contemporary Music
Bridge Nights
Other Cultural Activities

CONFERENCE CENTER

THERMAE SYLLA will house a modern Conference Center, fully equipped and able to serve the needs of 250 participants. Particular emphasis will be given to the Incentive Tourism. The hotel, along with the spa, the ecological diet and the services it provides, is ideal for motivation and study programmes.

MODERN AND PIONEERING SPA METHODS

The value of peat and various kinds of clay for spa and mud therapy is very well known.

The research team of THERMAE SYLLA, which includes distinguished Greek and European scientists, has improved on these techniques.

They have developed, through research, pioneering methods for therapeutic applications.

The research results were successfully presented in November 1997, at the conference "EuroKur" in Vienna and also at the international SITH (Societe International des Techniques Hydrothermales) conference in Japan.

HIGH QUALITY SPAS

The implementation of new technologies in spa therapy by the THERMAE SYLLA group, combines the traditional methods, such as mud therapy, physiotherapy, hydrotherapy, volcanic steam baths, gyms, always furnished with the most appropriate equipment, and with the utilization of ecological products like olives, grapes, resin, pine and eucalyptus, and properly trained professional and auxiliary staff.

Analysis has shown that physicochemical composition of the THERMAE SYLLA thermal mineral water is classified in the radon group.

The water is enriched with acid-carbon chlorides, sulfuric salts of calcium and elements of sulfuric hydrogen and therapeutic radon.

The therapeutic effects of the THERMAE SYLLA spas can be used in the treatment of:

1. Degenerative arthropathies (chronic deforming cases)
2. Chronic Rheumatism
3. Spondylo-arthritis (chronic and ankylosing cases)
4. Neuritis
5. Lumbago
6. Sciatica
7. Post-traumatic deformities and ankyloses
8. Peripheral neuritis (neuralgia - myalgia)
9. Tendon Complaints
10. Chronic gynecological complaints (salpingitis, endometrial infections ovarian deficiency, leucorrhoea, as well as some cases of sterilization (use of baths and vaginal douches)
11. Circulatory Complaints (peripheral circulatory deficiency, due to carbon dioxide (use of some bath types)
12. Cases of endocrinologist cycle (due to the revitalizing effect of radon).

JUST 150 KILOMETERS AWAY FROM ATHENS

The spa city of Edipsos, famous for its healing springs, is near Athens. At the 150th km of the Athens-Lamia Highway is the town of Arkitsa. From there, guests take the ferry-boat to Edipsos, a trip that lasts only 45 minutes. Edipsos, one of the most beautiful and lush areas of HELLAS, is situated in North Evia at a distance of 110 km from Halkida, the capital of the island.

By air, Edipsos can be reached from the airports of Skiathos, N. Ahtalos (with a charter flight) and Athens.

Edipsos is the most famous and most lively spa city in HELLAS, with many hotels, restaurants and cinemas located in a breathtaking, natural environment. All around Edipsos, one finds wonderful beaches, rich vegetation, abundant marine life and marvelous mountains.

The geographical position of Edipsos allows its visitors to go on daily excursions to important archeological, historic and religious sites, as well as to other villages of exquisite beauty.

Some interesting excursions include

- The islands of Sporades (Skiathos-Skopelos-Alonissos) with their enchanting beaches, the vivid life and the unique sea-park of the Mediterranean seal Monachus-Monachus.
- The area of Pilio, which offers a unique combination of bright green mountain landscapes and enchanting beaches, surrounding traditional villages with many manor-houses and traditional taverns.
- The archeological area in Delphi with the famous Delphi Oracle and the Museum. There, visitors can admire many remarkable ancient works of art.
- The traditional city of Arachova, with its lively nightlife, located near the snowy Parnassos Mountain, the most well-organized snow skiing resort in HELLAS. The resort features opportunities for both experienced and novice skiers.
- Meteora, the unique geological phenomenon of a rocky mountain rising to the sky and the amazing monasteries built upon it. Visitors have the opportunity to view significant Byzantine hagiographies and to enjoy the kind hospitality and care of the monks.
- The Holy Church of Saint Yannis Rossos, with the preserved relics of the Saint - a holy shrine of great importance for Orthodoxy, and Christianity in general.
- The lively city of Halkida, with the extraordinary tidal phenomena and excellent fish-restaurants.
- Athens offers boundless possibilities for shopping, exploring history, and enjoying wide array of entertainment.

ANCAR GROUP OF COMPANIES, ANASTASOPOULOS - KARATZIOS
COMMERCIAL - HOTEL - CONSTRUCTION - SHIPPING ENTERPRISES SA
 HEADQUARTERS: 345 B PATISSION ST., 111 41 ATHENS, TEL.: 00301 2110 601-2
 FAX: 00301 2110 603 EDIPSOS: TEL. 0030 226 22055, 226 22459, 226 60100
<http://www.thermaesyfla.gr>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ : ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
: ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ -BUSINESS ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
(ΤΕΥΧΟΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 2001)
: VITA (ΜΑΡΤΙΟΣ 2000)
- ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
- ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ - ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ - ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ
(ΕΥΘΥΜΙΑΔΗΣ)
- ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ - ΔΡ.Ε.Φ.ΘΕΟΔΩΡΑΤΟΣ (1997)
- ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ - Ε.ΦΡΑΓΚΙΑΔΑΚΗΣ (1999)
- ΕΟΤ - ΤΜΗΜΑ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ Κ.ΚΟΚΚΑΛΑ
- ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΚΑΙ ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥΣ ΤΩΝ
ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΙΔΗΨΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ
- INTERNET - WWW.SPA.COM
■ gnto@eexi.gr / ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ Α' - ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ